

RAPORT

privind
evaluarea sărăciei
energetice și
mecanismelor
de susținere în
Republica Moldova

Autori:

Victor Parlicov, Maria Vremiş, Viorica Craievschi-Toartă, Eugen Cepoi

© Design şi machetare: Ion Axenti, 2022

Acest document de advocacy a fost elaborat cu susţinerea financiară a PNUD Moldova. Conţinutul acestei publicaţii este responsabilitatea exclusivă a autorilor şi a contribuitorilor la raport şi nu neapărat reprezintă punctul de vedere al PNUD.

PNUD este organizaţia lideră a ONU care luptă pentru a pune capăt in justiţiei provocate de sărăcie, inegalităţi şi schimbarea climei. Implicând o reţea extinsă de experţi şi parteneri din 170 ţări, ajutăm comunităţile să beneficieze de soluţii integrate şi durabile, pentru oameni şi pentru planetă.

Cuprins

LISTA FIGURILOR.....	5
LISTA TABELELOR	7
REZUMAT	8
I. SITUAȚIA GENERALĂ ȘI CONTEXTUL CRIZEI.....	11
II. DEFINIȚIA ȘI MĂSURAREA SĂRĂCIEI ENERGETICE.....	12
II.1. Abordările internaționale față de sărăcia energetică.....	12
II.1.1. Uniunea Europeană și angajamentele Moldovei sub egida Tratatului de constituire a Comunității Energiei	12
II.1.2. Abordarea de corelare între consumul de energie și venit	18
II.2. Abordările față de definiția sărăciei în Moldova	20
II.2.1. Sărăcia energetică	20
II.2.2. Sărăcia absolută.....	21
II.2.3. Nivelul minimului de existență.....	22
II.3. Analiza sărăciei energetice	23
II.3.1. Costurile pentru energie în cadrul bugetelor gospodăriilor.....	23
II.3.2. Abordarea peste 10% din venitul disponibil	29
II.3.3. Abordarea dublu medianei.....	30
II.3.4. Abordarea corelării consumului de energie și venitului.....	33
II.3.5. Analiza comparativă a abordărilor vis-a-vis sărăcia energetică aplicate în Moldova.....	35
III. MECANISME DE SUSȚINERE ORIENTATE SPRE SĂRĂCIA ENERGETICĂ ...	46
III.1. Practicile internaționale privind măsurile de politici sociale întru reducerea sărăciei energetice	44
III.2. Mecanismele de politici sociale moldovenești pentru a reduce sărăcia	48
III.2.1. Prestația de ajutor social	49
III.2.2. Ajutorul pentru perioada rece a anului (APRA).....	51
III.2.3. Profilul beneficiarilor Ajutorului social și APRA.....	52

III.2.4. Susținere social monetar pentru familii/persoane defavorizate	54
III.2.5. Compensațiile pe factură	54
III.2.6. Asistența financiară pentru mecanismul de resurse energetice în municipiul Chișinău	55
IV. PRINCIPALELE CONSTATĂRI ȘI RECOMANDĂRI	57
IV.1. Definiția și măsurarea sărăciei energetice	57
IV.1.1. Avantajele și limitările abordărilor analizate pentru definirea și măsurarea sărăciei energetice	56
IV.1.2. Abordarea nouă propusă pentru definirea sărăciei energetice (SE)	58
IV.2. Mecanisme de susținere pentru cei în sărăcie energetică	60
IV.2.1. Evaluarea mecanismelor curente de compensare	60
IV.2.1.1. APRA	60
IV.2.1.2. Mecanismul de finanțare pe factură	64
IV.2.2. Propuneri pentru ajustarea mecanismelor de suport	65

Lista figurilor

Figura 1. Creșterea consumului de energie și decilele de venituri, pragul sărăciei energetice	18
Figura 2. Sărăcia energetică și în termeni de cheltuieli în India rurală și urbană	19
Figura 3. Impactul șocului prețurilor în 2021 asupra cheltuielilor gospodăriilor pentru energie	26
Figura 4. Incidența sărăciei energetice 2021 (sim.) vs 2020	27
Figura 6. Incidența sărăciei energetice 2021 (sim.) vs 2020	27
Figura 5. Incidența sărăciei energetice distribuite conform principalelor surse de încălzire	27
Figura 7. Incidența sărăciei energetice distribuite conform principalelor surse de încălzire	27
Figura 8. Incidența sărăciei energetice 2021 (sim.) vs 2020	28
Figura 9. Incidența sărăciei energetice distribuite conform principalelor surse de încălzire	28
Figura 10. Veniturile și costurile pentru energie ale gospodăriilor, după tipul principalei surse de încălzire	30
Figura 11. Distribuit după: gospodării peste și sub PSA*	30
Figura 12. Incidența sărăciei energetice, după tipul sursei principale de încălzire	31
Figura 13. Incidența sărăciei energetice distribuite după: populația peste și sub PSA*	31
Figura 14. Veniturile și costurile pentru energie ale gospodăriilor, după tipul sursei principale de încălzire	32
Figura 16. Incidența sărăciei energetice, după tipul principalei surse de încălzire	32
Figura 15. Veniturile și costurile pentru energie ale gospodăriilor, distribuite după: gospodării peste și sub PSA*	32
Figura 17. Incidența sărăciei energetice distribuite după: populația peste și sub PSA*	32
Figura 18. Distribuția gospodăriilor – “corelarea între consumul de energie și venit”, în 2020	33
Figura 20. Veniturile și costurile pentru energie ale gospodăriilor, după tipul principalei surse de încălzire	34
Figura 22. Incidența sărăciei energetice, după tipul sursei principale de încălzire	34
Figura 21. Veniturile și costurile pentru energie ale gospodăriilor, distribuite după: gos. peste și sub PSA* imulation)	34
Figura 23. Incidența sărăciei energetice distribuite după: populația peste și sub PSA*	34
Figura 24. Incidența sărăciei energetice, total, medii de reședință	35

Figura 25. Incidența sărăciei energetice raportate la sărăcia absolută, persoane, total, medii de reședință.....	36
Figura 26. Cheltuielile pentru energie raportate la cheltuielile de consum și venitul disponibil, total, medii de reședință	36
Figura 27. Cheltuielile pentru energie după surse și medii de reședință, în raport cu pragul sărăciei absolute, %.....	38
Figura 28. Rata sărăciei absolute în dependență de disponibilitatea utilităților în gospodării, în raport cu cheltuielile pentru energie, %	39
Figura 29. Incidența sărăciei energetice în dependență de disponibilitatea gazului în locuință	40
Figura 30. Incidența sărăciei energetice în raport cu sărăcia absolută, în dependență de disponibilitatea gazului în locuință, persoane	41
Figura 31. Cheltuielile pentru energie în raport cu cheltuielile de consum și venitul disponibil, în dependență de disponibilitatea gazului în locuință	41
Figura 32. Incidența sărăciei energetice în dependență de tipul de încălzire a locuinței	43
Figura 33. Incidența sărăciei energetice în raport cu sărăcia absolută, în dependență de tipul încălzirii locuinței, persoane	44
Figure 34. Cheltuieli pentru energie în raport cu cheltuielile de consum și venitul disponibil, în dependență de tipul încălzirii locuinței.....	44
Figura 35. Prezentarea acoperirii SIIAS/APRA pentru anul 2020	53
Figura 36. Prezentarea acoperirii SIIAS/APRA pentru anul 2021.....	53
Figura 37. Acces la suport social și eligibilitatea estimată, %.....	60
Figura 38. Acces la suport social și eligibilitatea estimată în corelare cu sărăcia energetică, tot anul, %	61
Figura 39. Acces la suport social și eligibilitatea estimată în corelare cu sărăcia energetică, perioada rece (decembrie, ianuarie-aprilie), %.....	61
Figura 40. Eligibilitatea estimată în corelare cu suportul social și sărăcia, %	62
Figura 41. Sărăcie energetică "peste 10%" și eligibilitatea APRA	63
Figura 42. Sărăcia energetică "peste 10%" și acoperirea APRA	63
Figura 43. Sărăcia energetică "abordarea ponderii duble a medianei" și eligibilitatea APRA	63
Figura 44. Sărăcia energetică "abordarea ponderii duble a medianei" și acoperirea APRA	63
Figura 45. Sărăcia energetică "Abordarea corelării între consumul de energie și venit" și eligibilitatea APRA	64
Figura 46. Sărăcia energetică "Abordarea corelării între consumul de energie și venit" și acoperirea APRA.....	64

Lista tabelelor

Tabelul 1. Sărăcia după mediul de reședință, 2020	22
Tabelul 2. Minimul de existență conform categoriilor de populație, media anuală 2020, lei.....	23
Tabelul 3. Structura cheltuielilor de consum medii lunare per adult echivalent, total și după medii de reședință.....	24
Tabelul 4. Cheltuieli lunare pentru energie drept procent din venituri, total și după mediu de reședință	25
Tabelul 5. Simularea cheltuielilor pentru energie în gospodării	25
Tabelul 6. Simularea incidenței sărăciei energetice conform diferitor abordări aplicate în Moldova	26
Tabelul 7. Măsurarea sărăciei energetice.....	29
Tabelul 8. Venitul disponibil și cheltuieli medii lunare de consum per adult echivalent raportate la sărăcia absolută, total, medii de reședință, lei.....	37
Tabelul 9. Disponibilitatea utilităților în gospodării în raport cu pragul sărăciei absolute, %	38
Tabelul 10. Venitul disponibil și cheltuielile de consum medii lunare per adult echivalent raportate la sărăcia absolută, în dependență de disponibilitatea gazului în locuință, lei	42
Tabelul 11. Venitul disponibil și cheltuielile de consum medii lunare per adult echivalent în raport cu sărăcia absolută, în dependență de tipul de încălzire a locuinței, lei	45
Tabelul 12. Evoluția creșterii VLMG după indexare	50
Tabelul 13. Evoluția scorului indicatorilor de bunăstare ai familiei/gospodăriei defavorizate.....	51
Tabelul 14. Evoluția cuantumului VLMG pentru determinarea eligibilității pentru APRA.....	52
Tabelul 15. Sumarul rezultatelor pentru toate abordările	57
Tabelul 16. Avantajele și limitările abordărilor privind sărăcia energetică.....	57

Rezumat executiv

Trebuie de notat faptul că sărăcia energetică este o problemă pe larg răspândită în Europa, deoarece între 50 și 125 milioane de persoane nu-și pot permite un confort termic adecvat în interior. Statele Membre (SM) recunosc amplitudinea situației socio-economice și impactul său negativ transpus în probleme severe de sănătate și izolare socială. Totuși, nu există o singură definiție în UE a sărăciei energetice, fiecare țară definind acest fenomen în mod individual. Anumite forme de definiții neoficiale pot fi găsite în diverse alte țări (de ex. Austria, Italia, Malta). Cu toate acestea, sărăcia energetică este definită drept inabilitatea de a asigura nivele adecvate de servicii energetice în gospodărie.

La finele anului 2021, pe lângă pandemia de COVID-19 și criza conexă în domeniul sănătății, Republica Moldova s-a confruntat cu o creștere semnificativă a prețurilor la gaze, drept consecință atât a piețelor energetice globale restrânse, cât și a contractului modificat cu furnizorul său de gaze – Gazprom, ceea ce a indus un impact negativ semnificativ nu doar asupra economiei Moldovei, dar și asupra capacității celor mai vulnerabile gospodării de a-și permite aprovizionarea cu gaze pe tot parcursul iernii. Creșterea prețului la gaze a avut un efect de tip domino asupra tuturor celorlalte prețuri, astfel sporind nu doar riscurile energetice, dar și cele de sărăcie alimentară atât în mediul rural, cât și cel urban al Moldovei. Din aceste considerente, analiza problemei și determinarea unor mecanisme viabile și bine-direcționate pentru reducerea efectelor crizei energetice asupra economiei și populației vulnerabile prin analiza diferitor abordări curente naționale și internaționale a făcut obiectul acestui raport.

Sunt câteva abordări la nivel național pentru a defini sărăcia energetică – cele oferite de cadrul de politici și de reglementare, dar și cele utilizate în analiza sărăciei absolute și standardelor de trai ale populației. Astfel, conform Legii cu privire la eficiența energetică¹ „sărăcia energetică – situație caracterizată prin lipsa accesului consumatorului final la sursele moderne de energie și tehnologii și/sau prin puterea de cumpărare redusă a consumatorilor în raport cu resursele energetice, în special combustibili pentru prepararea hranei, energie electrică și/sau energie termică, și/sau prin lipsa confortului termic în locuință sau clădire”. Referință la sărăcie energetică se face și în Planul național de acțiuni în domeniul eficienței energetice pentru anii 2016-2018² și pentru anii 2019-2021³, ce identifică măsuri pentru sporirea eficienței în sectorul rezidențial, dar fără a specifica măsuri directe pentru atenuarea sărăciei energetice. De asemenea, legislația în domeniul energetic (Legea nr. 107/2016 cu privire la energia electrică, Legea nr. 108/2016 cu privire la gazele naturale) și legislația ce ține de protecția socială (Legea nr. 547/2003 privind asistența socială, Legea nr. 123/2010 privind serviciile sociale și Legea nr. 133/2008 cu privire la ajutorul social) operează cu noțiuni diferite drept: „consumator vulnerabil”, „persoană defavorizată” și „familie defavorizată”, care sunt insuficient de corelate unele cu altele, dar și cu definiția sărăciei energetice.

Chiar dacă sărăcia energetică nu este definită ca atare în legislația privind protecția socială, Ajutorul pentru perioada rece a anului (APRA) oferit simultan cu Ajutorul social reprezintă un instrument pentru susținerea gospodăriilor exact pe parcursul a celor cinci luni reci (din noiembrie până-n martie), când acestea sunt cele mai vulnerabile din perspectiva energetică. Mai sunt reglementate și alte mecanisme compensatorii menite să reducă efectele tarifelor energetice în creștere asupra grupurilor vulnerabile, cum ar fi: mecanismul de asistență financiară pentru resurse energetice implementat în municipiul Chișinău, mecanismul de compensare a facturii introdus de Guvern la finele anului 2021.

1 Art. 3 din Legea cu privire la eficiența energetică nr.139/2018, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105498&lang=ro

2 Hotărârea Guvernului nr. 1471/2016. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111780&lang=ro

3 Hotărârea Guvernului nr. 698/2019. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119890&lang=ro

Componenta energetică este inclusă în calcularea indicatorilor cheie ce țin de sărăcie, cum ar fi sărăcia absolută și nivelul minimului de existență, fiind încorporată în mod implicit în criteriile de eligibilitate pentru beneficiarii asistenței sociale. Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice (CBGC) este principala sursă de date utilizate pentru a estima standardele de trai ale populației și sărăcia în Republica Moldova. Datele CBGC sunt utilizate în acest studiu pentru a analiza situația gospodăriilor privind provocările ce țin de majorarea prețului la resursele energetice utilizate pentru încălzire și gătit. Au fost realizate și unele simulări pentru a identifica impactul asupra structurii veniturilor și cheltuielilor.

Conform datelor din CBGC, cheltuielile pentru energie în 2020 au fost clasificate pe locul doi conform ponderii acestora, urmând cheltuielile pentru produse alimentare și băuturi nealcoolice. Modelul de utilizare a energiei diferă după mediul de reședință în Moldova. Astfel, sursele energetice care implică majoritatea cheltuielilor gospodăriilor urbane sunt *electricitatea și gazul de rețea*, pe când gospodăriile rurale cheltuiesc mai mult pe *lemn, vreascuri, rumeguș, etc. și electricitate*. În general, gospodăriile rurale înregistrează cheltuieli mai mici, deoarece cheltuielile de consum medii lunare totale reprezintă doar 2/3 (66%) în comparație cu gospodăriile urbane, pe când cheltuielile energetice în sate reprezintă circa 90% în comparație cu cele înregistrate de gospodăriile urbane. Astfel, povara cheltuielilor energetice în sate este mai mare.

Rezultatele simulărilor realizate pentru 2021, prin ajustarea datelor pentru 2020 la indicele prețului de consum, relevă o creștere a cheltuielilor lunare totale ale gospodăriilor pentru energie cu 26,6% în comparație cu anul precedent. Această creștere a cheltuielilor a fost mai accentuată pentru gospodăriile urbane (cu 36%) în comparație cu cele rurale (cu 19,7%). Totuși, ponderea cheltuielilor pentru energie în cheltuielile lunare totale ale gospodăriilor a crescut până la 13,2% (în mediul urban 11,8% și în mediul rural 14,7%). Rezultatele simulării pentru măsurarea impactului șocului cauzat de prețurile în creștere la energie asupra cheltuielilor gospodăriilor pentru 2021 (prin ajustarea datelor pentru 2020 la indicele prețului de consum) și 2022 (prin ajustarea la coeficientii estimați conform creșterii reale a prețurilor) relevă că cele mai afectate au fost gospodăriile care utilizează gazul natural și termoficarea centralizată pentru încălzirea locuinței.

Membrii UE și alte țări utilizează diverse abordări pentru măsurarea sărăciei energetice, în baza cheltuielilor gospodăriei și utilizând diverse praguri. Utilizarea acestor definiții în studiu nu stabilește un singur prag de sărăcie energetică pentru toate persoanele/gospodăriile incluse în sondaj, deoarece aceste praguri sunt specifice gospodăriilor în dependență de veniturile/cheltuielile lor totale, modelul de consum energetic și suma monetară cheltuită pentru energie. În baza definițiilor sugerate, poate fi observat că circa 57,2% persoane în total pe țară sunt în sărăcie energetică conform veniturilor și 12,0% - conform dublu medianei (2M). Incidența este mai mare în cazul gospodăriilor, cu 64,4% de gospodării în sărăcie energetică conform veniturilor și 17,1% - conform dublu medianei (2M).

Imaginea simulării evoluției incidenței sărăciei energetice în 2021 (prin ajustarea datelor pentru 2020 la indicele prețului de consum), în cazul „*abordării de 10%*” indică o creștere a incidenței sărăciei energetice la 63,1% (sau cu 3,9 puncte procentuale în comparație cu anul precedent), creșterea fiind mai accentuată în mediul urban versus cel rural. În cazul abordării „*ponderii duble a medianei*”, rezultatele simulării relevă o reducere a incidenței sărăciei energetice până la 9,3% (sau cu 2,7 puncte procentuale în comparație cu 2020), reducerea fiind mai accentuată în mediul rural 9,7% (sau cu 4,5 puncte procentuale), pe când în mediul rural situația a rămas practic neschimbată. Această descreștere poate fi explicată prin efectul creșterii prețurilor, care a dus la o creștere a medianei, cauzând astfel căderea în sărăcie energetică a unui număr mai mic de gospodării. Respectiv, în cazul „*abordării de corelare între consumul energetic și venituri*”, rezultatele simulării nu indică evoluții semnificative privind incidența sărăciei energetice în populația totală, cât și în mediul urban și rural.

Modelul sărăciei energetice variază după mediul de reședință, venitul gospodăriei, disponibilitatea utilităților și principalele surse de energie utilizate pentru încălzire. De asemenea, profilul beneficiarilor de Ajutor Social și APRA în baza datelor Sistemului Informațional Automatizat Asistență Socială (SIAAS) indică o cerere înaltă pentru aceste prestații în 2020-2021 în raioanele de nord ale țării. Peste 60% din solicitanți vin din mediul rural; 2/3 din solicitanții acestor prestații sunt femei; peste jumătate din solicitanți sunt pensionari și 32% sunt persoane cu dizabilități, din care 60% au o dizabilitate de un grad accentuat. Totuși, analiza APRA conform CBGC și celor trei abordări (peste 10%; ponderea dublă a medianei; corelarea între consumul energetic și venit) a relevat necesitatea de a revizui și adapta acest mecanism pentru o captare mai bună și protecție mai bine direcționată a gospodăriilor sărace din punct de vedere energetic. Mai este nevoie de revizuit și mecanismul curent de compensare a facturii introdus de Guvern la finele anului 2021 drept o măsură emergentă, fiind implementată în paralel cu APRA, pentru care accesul este bazat pe principii universale fără careva elemente de orientare spre cei vulnerabili față de sărăcia energetică.

Astfel este nevoie de un nou mecanism pentru direcționarea suportului social de stat pentru sărăcie energetică. În definirea acestuia, o abordare specifică trebuie să se axeze pe: (i) profilul gospodăriilor sărace din punct de vedere energetic; (ii) locul lor de reședință; (iii) principalele surse de încălzire utilizate de acestea; (iv) volumul veniturilor și cheltuielilor gospodăriei pentru energie. La etapa curentă, APRA este un model corespunzător din perspectiva capacității de management, acces și cost-eficiență, care poate fi adaptat și raționalizat pentru a incorpora noul mecanism de direcționare/țintire. În același timp, acest mecanism nou trebuie să fie complementat de o serie de măsuri curente oferite de instrumentele curente de politici internaționale pentru abordarea sărăciei energetice, care ar putea varia de la suport financiar până la ridicarea nivelului de conștientizare în rândul populației.

I. Situația generală și contextul crizei

Republica Moldova se confruntă cu o majorare semnificativă a prețurilor la gaze drept consecință atât a piețelor energetice globale restrânse, cât și a contractului modificat cu furnizorul său de gaze – Gazprom. Pe parcursul perioadei curente de încălzire, Moldova a achiziționat gazul la prețuri de circa trei sau patru ori mai mari decât în perioada precedentă. Acest fapt implică o presiune semnificativă asupra finanțelor publice ale Moldovei și capacității celor mai vulnerabile gospodării de a-și permite aprovizionarea cu gaze pe tot parcursul iernii. Creșterea prețului la gaze are un efect de tip domino asupra tuturor celorlalte prețuri, astfel nu doar sporind riscurile energetice, dar și cele de sărăcie alimentară atât în mediul rural, cât și urban din Moldova.

Această criză energetică vine suplimentar la pandemia de COVID-19 și criza conexasă în domeniul sănătății, cu un impact negativ semnificativ asupra economiei Moldovei, cauzând o scădere de 7% în Produsul Intern Brut (PIB) în 2020. Moldova rămâne a fi una din cele mai sărace țări în Europa; în noiembrie 2021, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova a raportat că 26,8% din populație trăiește în sărăcie absolută, o creștere cu 1,6 puncte procentuale în comparație cu 2019 (25,2%). Acest fapt evidențiază impactul semnificativ al COVID-19 asupra celor mai vulnerabile gospodării și generarea de riscuri pe viitor pentru ca astfel de gospodării să cadă în sărăcie energetică.

Într-un astfel de context, PNUD susține la moment Guvernul Republicii Moldova, i.e. Ministerul Muncii și Protecției Sociale și alți actori relevanți, în definirea și măsurarea sărăciei energetice într-un context socio-economic mai vast, conform celor descrise mai sus. Intenția este de a sugera și stabili costul unor alternative posibile pentru o țintire și acoperire mai bună a gospodăriilor sărace din punct de vedere energetic pentru a compensa prețurile majorate la energie.

Raportul curent conține trei secțiuni:

- Definirea sărăciei energetice în contextul curent al Moldovei, ținând cont de vulnerabilitățile existente și cele noi la nivel de gospodării; măsurarea sărăciei energetice utilizând evidențele existente;
- Alternativele posibile pentru compensarea celor săraci și stabilirea costului acestora
- Recomandări de politici cheie și abordări programatice

II. Definiția și măsurarea sărăciei energetice

II.1. Abordările internaționale față de sărăcia energetică

II.1.1 Uniunea Europeană⁴ și angajamentele Moldovei sub egida Tratatului de constituire a Comunității Energiei⁵

Sărăcia energetică este o problemă pe larg răspândită în Europa, deoarece între 50 și 125 milioane de persoane nu pot să-și permită confortul termic adecvat în interior. Statele membre (SM) recunosc amplitudinea acestei situații socio-economice și impactul său negativ transpus în probleme grave de sănătate și izolare socială. Pentru a descrie persoanele afectate sunt utilizați diverși termeni: săraci de combustibil, săraci energetic, consumatori energetici vulnerabili sau, într-un sens mai larg, persoane cu venituri mici sau expuse riscului sărăciei.

În literatura relevantă există un consens cu privire la caracterul adițional și distinct al sărăciei energetice față de sărăcia în termeni de venituri. Sărăcia energetică implică dimensiuni dincolo de doar venitul mic – infrastructura de aprovizionare cu energie, natura fondului locativ, natura utilizării energiei în locuință, și în special eficiența instalațiilor energetice menajere. Deși există o suprapunere între sărăcie în termeni de venituri și sărăcia energetică, cea din urmă nu reprezintă în totalitate un subset al primei.

Nu există o singură definiție UE a sărăciei energetice, fiecare țară definind-o în mod individual. Doar câteva țări au definit sărăcia energetică în mod oficial la nivel național (Cipru, Franța, Irlanda, Scoția, Slovacia, Regatul Unit). Anumite forme de definiții neoficiale pot fi găsite în câteva alte țări (de ex. Austria, Italia, Malta)⁶. Totuși, aceasta este de obicei definită drept inabilitatea de a asigura nivele adecvate de servicii energetice în gospodărie. Această definiție are trei elemente corelate care necesită a fi explicate în continuare.

În primul rând, a asigura înseamnă că ar putea fi multiple motive de ce o gospodărie nu poate obține nivelul de energie de care are nevoie. Acest fapt poate implica incapacitatea de a achita pentru energia necesară (accesibilitate financiară) sau indisponibilitatea infrastructurii necesare de aprovizionare (accesul la energie). Provocările de accesibilitate financiară sunt mai comune în țările dezvoltate, pe când accesul fizic la energie deseori este o problemă în țările în curs de dezvoltare. În țările din ESE aceste două probleme se suprapun. Multe gospodării dispun de venituri mici pentru a-și permite prețurile la energie, iar în unele zone îndepărtate, infrastructura este prost dezvoltată sau accesul la rețelele energetice este intermitent, ceea ce le plasează într-un dezavantaj. Elementul de acces implică nu doar rețeaua de energie electrică dar și încălzire centralizată și conducta de gaz, ceea ce este subdezvoltat în regiunea ESE, în general.

În al doilea rând, nivelul adecvat de energie internă implică atât un minim material, cât și social. Minimul material este nivelul de servicii energetice interne sub care traiul într-o locuință este nesănătos, conform celor citate în majoritatea lucrărilor academice cu privire la subiectul dat,

⁴ <https://ec.europa.eu/energy/eu-buildings-factsheets-topics-tree/energy-poverty>

⁵ https://www.energy-community.org/dam/jcr:f201fef9-3281-4a1f-94f9-23c3fce4bbf0/DOOREIHP_poverty_122021.pdf

⁶ Kytka, I., Vacha, T., Malik, Z., Vcelak, J., & Noskova, S.(2019). Studiu privind sărăcia energetică în regiunea Dunării. Centru universitar pentru clădiri eficiente energetic CTU în Praga. Proiect cofinanțat de UE (ERDF). Pagina 13. https://energy.danube-region.eu/wp-content/uploads/sites/6/sites/6/2020/02/Studie_Energy_Poverty_in_the_Danube_Region.pdf

care acceptă în general temperatura de 21°C în încăperile ocupate și 18°C în dormitoare. Minimul social este un nivel de energie menajeră sub care o gospodărie întreprinde practici și obiceiuri care definesc calitatea de membru într-o societate, i.e., traiul într-o locuință în care e prea frig, prea cald, este inadecvat de luminoasă sau impunerea de limitări asupra utilizării de dispozitive induce efecte negative bine-cunoscute asupra bunăstării personale și participării sociale.

În al treilea rând, serviciile energetice furnizate la domiciliu sunt niște beneficii ce contribuie la bunăstarea umană. Serviciile energetice includ astfel de activități precum încălzirea și răcirea spațiilor de trai, încălzirea apei, iluminarea și alimentarea cu energie a aparatelor casnice. Serviciile energetice în mod normal satisfac nevoile umane specifice, necesită implicarea omului pentru utilizare și se bazează pe conversia energetică în limitele casei. Toate acestea depind de eficiența energetică a instalațiilor casnice și infrastructurii, cum ar fi anvelopa clădirii (pereți, ferestre, uși, acoperișuri), sisteme de încălzire și aparate casnice.

În 1991, Regatul Unit a fost printre primele țări care a introdus o definiție oficială a sărăciei energetice (unde este cunoscută sub denumire de 'sărăcie de combustibili'): „o gospodărie este săracă în termeni de combustibili dacă trebuie să cheltuie peste 10% din venitul său pentru combustibili pentru a menține un nivel adecvat de căldură”. Astfel, unul din indicatorii importanți asociați cu sărăcia energetică și, în special aspectul de accesibilitate financiară, este proporția din cheltuielile gospodăriei pentru a acoperi costurile pentru energie. De asemenea, costurile înalte la energie și/sau venitul redus al gospodăriei deseori forțează persoanele afectate de sărăcie energetică să rămână în urmă cu plățile pentru facturile lor la utilități. Prin urmare, un alt indicator asociat cu sărăcia energetică sunt „restanțele la facturile pentru utilități”. Acest indicator este monitorizat de Eurostat și se referă la procentul persoanelor din populația totală care au restanțe la achitarea facturilor pentru utilități, exprimând incapacitatea de a achita la timp facturile pentru utilități din cauza dificultăților financiare.

Totuși, atunci când privarea de energie la nivel menajer implică un element de asigurare a infrastructurii – cum ar fi în ESE – este nevoie de o înțelegere mai vastă. Această abordare este deja prezentă la nivel UE: site-ul web oficial al Comisiei Europene (CE) evidențiază definiția franceză din Legea Grenelle II, în care sărăcia energetică este definită “drept o situație în care o persoană are dificultăți pentru a obține energia necesară în locuința sa pentru a satisface nevoile de bază din cauza resurselor inadecvate sau condițiilor de trai inadecvate”.

Principalele organizații relevante pentru elaborarea politicilor ce țin de sărăcia energetică la nivel UE au fost CE și agențiile sale (în special DG ENER) și Parlamentul European. Eurostat a jucat un rol important în generarea de statistici privind sărăcia energetică. Comitetul European Economic și Social, cât și Comitetul European privind Regiunile deseori au oferit stimulente pentru acțiuni și discuții de politici publice vizând aceste provocări. Definițiile sărăciei energetice pot fi regăsite în majoritatea planurilor naționale din domeniul energetic și climatic – documente pregătite de statele membre UE drept răspuns la legislația energetică pan-Europeană recent introdusă.

Proiectul strategiei sociale în cadrul Comunității energetice propune o definiție a consumatorilor vulnerabili din punct de vedere social și identifică anumitor măsuri protective. Conform proiectului acestei strategii, un consumator social vulnerabil din perspectiva electricității:

- utilizează energie pentru aprovizionarea domiciliului permanent al consumatorului;
- nu depășește consumul maxim de energie per persoană, i.e., în definirea nivelului consumului de electricitate per persoană, țările vor lua în considerație doar consumul total până la 200 kWh/lună per o familie cu 4 membri, ținând cont și de utilizarea sezonieră;
- aparține categoriei de cetățeni cu cele mai mici venituri, i.e., definiția venitului mic, pe lângă venit, mai ține cont de toate mijloacele disponibile;

- obține electricitate furnizată printr-un contor cu o singură fază cu o conexiune care nu depășește puterea maximă. În definirea puterii unui contor cu o singură fază, părțile contractante vor ține cont de intervalul curentului electric de până la 16 amperi.

Proiectul mai menționează că “definiția nu va include mai mult decât o minoritate a populației” și “consumul consumatorilor vulnerabili trebuie să fie finanțat din alocațiile sociale”.

În ceea ce privește gazele naturale, un consumator social vulnerabil:

- utilizează gazul pentru aprovizionarea domiciliului permanent al consumatorului;
- nu depășește consumul maxim de gaze per persoană, i.e., în definirea nivelului consumului de gaze per persoană, părțile contractante vor lua în considerație doar consumul total de până la 70 m³/lună pentru o familie cu 4 membri, ținând cont și de utilizarea sezonieră;
- aparține categoriei de cetățeni cu cele mai mici venituri, i.e., definiția venitului mic, pe lângă venit, mai ține cont de toate mijloacele disponibile.

Documentul mai menționează că schemele de suport oferite consumatorilor de gaze social vulnerabili nu se vor aplica dacă același consumator primește prestații de la mecanismul de suport pentru consumatorii de electricitate social vulnerabili.

Prin urmare, proiectul Strategiei Sociale în Comunitatea energetică sugerează un șir de indicatori/criterii adiționale pentru definirea consumatorilor vulnerabili de energie:

- consumul maxim de energie pe lună (200 kWh pentru electricitate și 70 m³ pentru gaze naturale)
- aparținerea unei categorii de cetățeni cu cele mai mici venituri, ținând cont de toate mijloacele disponibile
- minoritate a populației, i.e. se presupune că dacă majoritatea populației cade în categoria consumatorilor de energie social vulnerabili, atunci acest fapt ar putea fi din cauza unor criterii stângace aplicate pentru definirea lor.

Mai mult ca atât, aspectele ce țin de vulnerabilitatea energetică și sărăcia energetică sunt acoperite în legislația UE în domeniul energetic, fiind parțial transpusă și obligatorie pentru Moldova, drept parte contractantă în Comunitatea Energetică:

- Directiva 2009/72/CE privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și Directiva 2009/73/CE privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale solicită Statelor Membre UE (SM) și părților contractante ale Comunității energetice (PC) să asigure garanții adecvate pentru consumatorii vulnerabili. Astfel, **fiecare SM și PC “definește conceptul de clienți vulnerabili care poate face referire la sărăcie energetică și, printre altele, la interzicerea deconectării acestor clienți, în situații critice, de la rețeaua de energie electrică/gaze naturale”**. De asemenea, legislația solicită SM și PC “să întreprindă măsuri corespunzătoare, precum elaborarea de planuri naționale de acțiune privind energia, prevederea de beneficii în sistemele de asigurări sociale, pentru a garanta clienților vulnerabili alimentarea cu electricitate sau pentru a sprijini ameliorarea eficienței energetice și pentru a combate sărăcia energetică acolo unde este cazul, inclusiv în contextul mai larg al sărăciei”. Aceste măsuri “nu trebuie să împiedice deschiderea eficientă a pieței”.
- Directiva 2019/944/UE privind normele comune pentru piața internă de energie electrică în articolul 28 extinde definiția clienților vulnerabili, specificând că ar putea include “nivelurile veniturilor, ponderea cheltuielilor cu energia din venitul disponibil, eficiența energetică a locuințelor, dependența critică de echipamente electrice, din motive de sănătate, vârstă sau alte criterii”. De asemenea, articolul 29 din **Directivă** solicită SM și PC **“să stabilească și să publice un set de criterii care pot include veniturile mici, cheltuielile mari cu energia din venitul disponibil și eficiența energetică scăzută”** care definesc sărăcia energetică.

- **Regulamentul (UE) 2018/1999** al Parlamentului European și al Consiliului privind guvernanța uniunii energetice și a acțiunilor climatice solicită tuturor SM și PC să elaboreze planuri naționale integrate privind energia și clima. Printre altele, articolul 3 **solicită SM “să evalueze numărul gospodăriilor afectate de sărăcie energetică, ținând cont de serviciile energetice interne de care este nevoie pentru a garanta un nivel de trai minim în contextul național respectiv, politicile sociale și ale politici pertinente existente, precum și îndrumarea orientativă a Comisiei privind indicatorii pertinente pentru sărăcia energetică”**. Același articol stipulează că dacă un SM/PC are un număr semnificativ de gospodării afectate de sărăcie energetică, acesta trebuie să elaboreze “un obiectiv orientativ național pentru reducerea sărăciei energetice”. Astfel de State Membre și Părți Contractante trebuie să “prezinte în planurile lor naționale integrate privind energia și clima politicile și măsurile care au ca scop eliminarea sărăciei energetice, ..., inclusiv măsurile de politică socială și alte programe naționale pertinente”. Într-un final, articolul 24 solicită ca SM și PC să includă în raportul lor național intermediar integrat privind energia și clima următoarele: (a) informații cu privire la progresele înregistrate în direcția atingerii obiectivului național orientativ de a reduce numărul de gospodării afectate de sărăcia energetică; și (b) informații cantitative privind numărul de gospodării afectate de sărăcia energetică și, dacă sunt disponibile, informații privind politicile și măsurile care abordează sărăcia energetică.
- Directiva 2018/844 de modificare a Directivei 2010/31/UE privind performanța energetică a clădirilor stipulează în noul articol 2a precum că SM trebuie să stabilească o strategie de renovare pe termen lung și prezintă “acțiuni naționale relevante care contribuie la reducerea sărăciei energetice”. Această obligație încă nu este aplicabilă Părților Contractate ale Comunității Energetice, dar urmează să devină o obligație pe parcursul 2022.
- Directiva 2012/27/EU privind eficiența energetică stipulează în articolul 7 că “în cadrul schemei de obligații în materie de eficiență energetică, inclusiv o parte din măsurile de eficiență energetică să fie puse în aplicare ca prioritate în gospodăriile afectate de sărăcia energetică sau în locuințele sociale”. Problema sărăciei energetice este evidențiată în continuare în articolul 7 (11) a Directivei 2018/2002 privind eficiența energetică ce modifică Directiva 2012/27/UE.

Cele mai recente suplimente în documentația UE privind sărăcia energetică au parvenit în format de Recomandare a Comisiei Europene privind sărăcia energetică (SWD(2020) 960 final) în octombrie 2020⁷. Recomandarea definește sărăcia energetică drept **“o situație în care gospodăriile nu pot avea acces la servicii energetice esențiale, unde sistemele adecvate de încălzire, de răcire, de iluminare și de alimentare cu energie electrică sunt servicii esențiale care stau la baza unui nivel de trai decent și unei bune stări de sănătate”**. Aceste servicii sunt considerate a fi necesare deoarece sunt esențiale pentru incluziunea socială.

În recomandările sale, CE menționează că abordarea sărăciei energetice oferă beneficii multiple, inclusiv cheltuieli mai mici pentru sănătate, poluarea redusă a aerului (prin înlocuirea surselor de încălzire care nu corespund scopului), confortul și bunăstare îmbunătățită și bugete îmbunătățite ale gospodăriilor. Luate împreună, aceste beneficii vor avânta direct creșterea și prosperitatea economică.

Abordarea sărăciei energetice poate de asemenea ajuta la atingerea progresului întru realizarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă. ODD-ul 7 promovează asigurarea accesului tuturor persoanelor la energie accesibilă, fiabilă, durabilă și modernă. Printre multe alte aspecte, se pune accentul pe necesitatea de energie accesibilă din punct de vedere financiar din motive de egalitate socială și justiție. Când lipsa de acces la energie accesibilă financiar este asociată cu nivele reduse

⁷ EC(2020). Documentul de lucru al personalului Comisiei. Ghidul UE privind sărăcia energetică, care însoțește documentul Recomandării Comisiei privind sărăcia energetică {C(2020) 9600 final}. https://energy.ec.europa.eu/system/files/2020-10/swd_on_the_recommendation_on_energy_poverty_swd2020960_0.pdf

de venituri, îmbunătățirea unui astfel de acces ar duce și la avansarea progresului întru realizarea ODD-ului 1 ce ține de abordarea sărăciei⁸.

Tranziția justă spre UE neutră din punct de vedere climatic până-n 2050 reprezintă temelia Pactului European în materie de mediu (European Green Deal), bazat pe Valul de renovări. Valul de renovări este o inițiativă comprehensivă cu scopul de a încuraja renovările energetice structurale în sectorul privat și public, cât și cu scopul de reduce emisiile gazelor cu efect de seră și reduce sărăcia energetică. Comisia propune extinderea Valului de renovări al UE către Balcanii de Vest, drept inițiativă emblematică sub egida Planului Economic și de Investiții pentru Balcanii de Vest 2020.

Comisia Europeană a mai menționat că criza declanșată de pandemia de COVID-19 a relevat și urgența abordării sărăciei energetice. Odată cu creșterea ratelor de șomaj, așteptarea este că problema sărăciei energetice se va înrăutăți în continuare, astfel este important de acordat atenție atingerii obiectivelor Pactului în materie de mediu (Green Deal).

Strategiile naționale de renovare pe termen lung și alte instrumente ce-și propun drept scop să atingă țintele pentru 2030 și 2050 trebuie să fie direcționate spre protecția gospodăriilor și abilitarea clienților vulnerabili prin ajutorarea cetățenilor să cheltuiască mai puțin pentru facturile energetice, precum și oferindu-le condiții de trai mai sănătoase, cât și reducerea sărăciei energetice.

În ordinea dată de idei, Comisia Europeană recomandă Statelor Membre să realizeze următoarele:

- Să elaboreze o abordare sistematică pentru liberalizarea piețelor energetice, partajarea beneficiilor cu toate segmentele societății, în special cu cei mai nevoiași.
- Să țină cont de respectivul document de lucru care oferă îndrumări privind indicatorii sărăciei energetice, cât și privind definirea a ceea ce constituie un număr semnificativ de gospodării sărace din punct de vedere energetic. Statele membre trebuie să se bazeze pe îndrumarea oferită de Comisie în ceea ce privește implementarea și actualizarea planurilor naționale curente în domeniul energiei și climei, în conformitate cu articolul 14 din Regulamentul (UE) 2018/1999 privind guvernanta uniunii energetice și a acțiunilor climatice.
- Să utilizeze indicatorii menționați în Anexă (Ghidului emis de către Comisia Europeană) în evaluarea sărăciei energetice.
- În conformitate cu considerentul 60 din Directiva modificată privind energia electrică, să producă soluții de politici integrate, drept parte din politica energetică și socială. Acestea trebuie să includă măsuri de politică socială și îmbunătățiri ale eficienței energetice care să se consolideze unele pe altele, în special în domeniul locuințelor.
- Să evalueze efectele distribuționale ale tranziției energetice, în special, măsurile de eficiență energetică într-un context național, cât și să definească și să implementeze politici care abordează preocupările conexe. Atenție cuvenită trebuie să fie oferită obstacolelor care împiedică investițiile în locuințe eficiente din punct de vedere energetic și tipului de locuințe care necesită renovare cel mai mult, toate fiind în conformitate cu strategiile de renovare pe termen lung.
- Să elaboreze toate politicile necesare pentru a aborda sărăcia energetică în baza unor procese responsabile și semnificative prin intermediul participării publice și implicării vaste a actorilor.
- Să elaboreze măsuri pentru a aborda sărăcia energetică care să se bazeze pe cooperarea strânsă între toate nivelele de administrare, facilitând o cooperare strânsă între autoritățile regionale și cele locale pe de o parte, și organizațiile societății civile și entitățile sectorului privat, pe de altă parte.

⁸ EC(2020). Documentul de lucru al personalului Comisiei. Ghidul UE privind sărăcia energetică, care însoțește documentul Recomandării Comisiei privind sărăcia energetică [C(2020) 9600 final]. https://energy.ec.europa.eu/system/files/2020-10/swd_on_the_recommendation_on_energy_poverty_sw2020960_0.pdf

- Să profite din plin de potențialul programelor de finanțare ale Uniunii, inclusiv de politica de coeziune, pentru a aborda sărăcia energetică prin analiza efectelor distribuționale ale proiectelor de tranziție energetică și prioritizarea măsurilor direcționate spre grupurile vulnerabile pentru a asigura accesul la suport.

Conform celor menționate în p.3, Comisia Europeană a oferit o listă de indicatori asociați cu sărăcia energetică, care pot fi divizați în patru grupe:

- indicatori ce compară cheltuielile pentru energie cu venitul: aceștia cuantifică sărăcia energetică prin compararea sumelor pe care gospodăriile le cheltuiesc pentru energie cu o măsurare a venitului (de ex. procentul sau numărul de gospodării care cheltuie mai mult decât o anumită proporție din venitul lor disponibil pentru serviciile energetice interne)
- indicatori bazați pe auto-evaluare: gospodăriile sunt întrebate în mod direct în ce măsură se simt capabile să-și permită resursele energetice (de ex. capacitatea de a menține casa îndeajuns de caldă pe parcursul iernii și răcoroase pe parcursul verii)
- indicatori bazați pe măsurări directe: acești indicatori măsoară variabile fizice pentru a determina caracterul adecvat al serviciilor energetice (de ex. temperatura în odaie)
- indicatori indirecti: aceștia măsoară sărăcia energetică prin intermediul unor factori asociați, cum ar fi restanțele la facturile pentru utilități, numărul deconectărilor, calitatea condițiilor de locuit.

Astfel, Anexa oferă următoarele liste:

1. Indicatori ce se axează pe accesibilitatea financiară a serviciilor energetice

- Procentul populației amenințate de riscul sărăciei (sub 60% din venitul disponibil echivalent mediu național) care nu pot să-și mențină locuințele suficient de calde, în baza întrebării 'Poate gospodăria dvs. să-și permită să mențină casa suficient de caldă?' (Eurostat, SILC [ilc_mdcs01])
- Procentul din populația totală care nu poate să-și mențină locuința suficient de caldă, în baza întrebării 'Poate gospodăria dvs. să-și permită să mențină casa suficient de caldă?' (Eurostat, SILC [ilc_mdcs01])
- Restanțe la facturile pentru utilități: procentul populației amenințate de riscul sărăciei (sub 60% din venitul disponibil echivalent mediu național) cu restanțe la facturile pentru utilități (Eurostat, SILC, [ilc_mdcs07])
- Restanțe la facturile pentru utilități: procentul populației cu restanțe la facturile pentru utilități (Eurostat, SILC, [ilc_mdcs07])
- Cheltuielile pentru electricitate, gaze și alți combustibili drept proporție din cheltuielile totale ale gospodăriei
- Proporția gospodăriilor cu o pondere a cheltuielilor pentru energie din venit de două ori mai mare decât ponderea națională medie (sursa Eurostat, CBGC, 2015)
- Procentul gospodăriilor cu cheltuieli absolute pentru energie sub jumătate din media națională. (Eurostat, CBGC, 2015)

2. Indicatori complementari

- Prețurile la electricitate pentru consumatori casnici – banda medie de consum (Eurostat, [nrg_pc_204])
- Prețurile la gaze pentru consumatori casnici – banda medie de consum (Eurostat, [nrg_pc_202])
- Prețurile la gaze pentru consumatori casnici, cea mai mică bandă de consum (Eurostat, [nrg_pc_202])
- Proporția populației amenințate de riscul sărăciei (sub 60% din venitul disponibil echivalent mediu național) cu scurgeri, umezeală sau putrezire în locuința lor (Eurostat, SILC [ilc_mdho01])
- Proporția populației cu scurgeri, umezeală sau putrezire în locuința – populația totală (Eurostat SILC, [TESSI292])

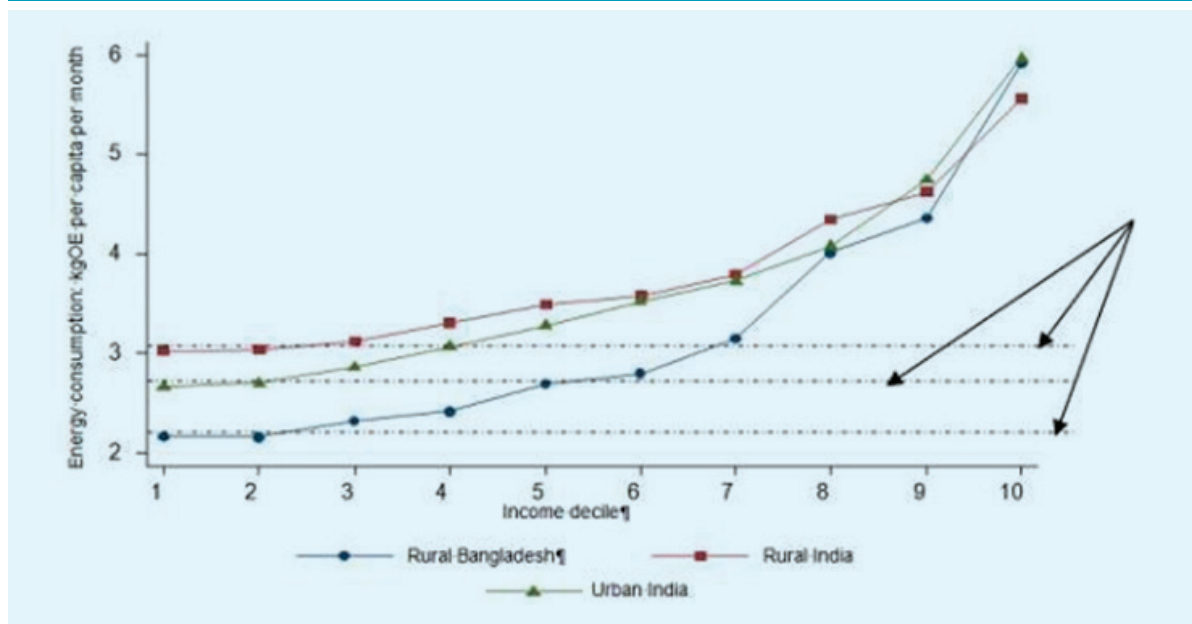
- Consumul final de energie per metru pătrat în sectorul rezidențial, corectat în funcțiune de variațiile climatice (baza de date a proiectului Odyssee-MURE)

Astfel, în pofida faptului că nu este o definiție europeană comună, atât amplitudinea problemei, cât și impacturile severe asupra sănătății cauzate de sărăcia energetică sunt pe larg recunoscute. Datele de la Eurostat pot fi utilizate pentru a estima amplitudinea problemei, indicând o amenințare majoră pentru o proporție semnificativă din populația europeană. Numărul și procentul persoanelor afectate variază semnificativ între statele membre. Este surprinzător faptul că sărăcia energetică este mai puțin o problemă în diverse țări reci, decât în cele mai calde.

II.1.2. Abordarea de corelare între consumul de energie și venit⁹

În 2013, Douglas Barnes, Hussain Samad și Shahid Khandker au testat o abordare pentru a defini sărăcia energetică utilizând datele sondajelor realizate în gospodăriile din Bangladesh și India. Constatările arată că deși consumul de energie crește odată cu venitul, această creștere nu este uniformă. În partea inferioară a profilului venitului, creșterea în consumul de energie rămâne la nivel scăzut odată cu creșterea venitului. Doar după ce este atins un anumit prag de venit redus, consumul începe și el să crească. Linia orizontală care captează creșterea plată este pragul sărăciei energetice, definit drept punct peste care consumul de energie al gospodăriei crește odată cu venitul. Gospodăriile care consumă mai puțină energie decât acest prag sunt considerate a fi sărace din punct de vedere energetic, conform celor indicate în Figura 1 de mai jos.

Figura 1. CREȘTEREA CONSUMULUI DE ENERGIE ȘI DECILELE DE VENITURI, PRAGUL SĂRĂCIEI ENERGETICE

Aplicarea acestui concept de prag al sărăciei energetice pentru India indică că 28% din rezidenții urbani au fost săraci din punct de vedere energetic, pe când 20% erau săraci în termeni de venituri. În mediul rural, circa 59% erau săraci din punct de vedere energetic și doar 23% erau săraci în termeni de venituri. Cu acces mai bun la serviciile energetice moderne, după cum e cazul în India urbană, consumul de energie este relativ similar pentru fiecare decilă de venituri, ceea ce înseamnă că sărăcia în termeni de venituri poate urmări sărăcia energetică. În India urbană, 17% din cei non-săraci în termeni de venituri erau săraci energetic, în comparație cu 41% în India rurală. Și din contra, 64% din gospodăriile urbane nu erau sărace nici în termeni de venituri și nici energetic, în comparație cu doar 37% din gospodăriile rurale.

⁹ <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/why-energy-poverty-may-differ-income-poverty>

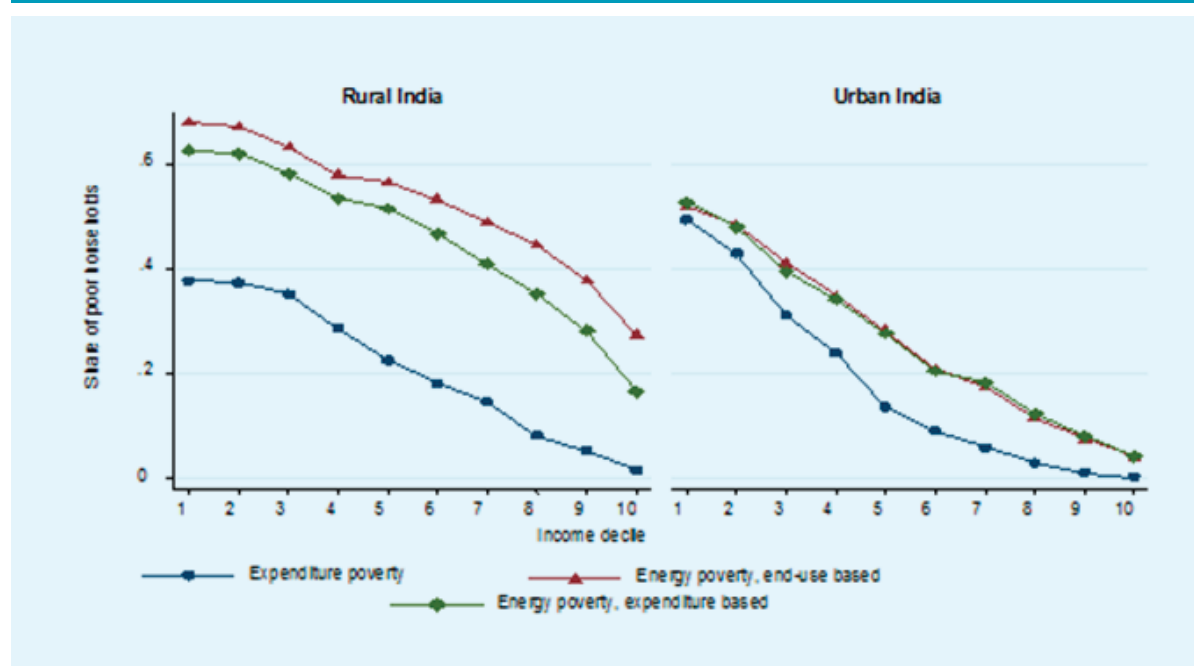
În India rurală, gospodăriile dețin acces limitat la energie modernă, dar acces relativ ușor la resurse naturale, inclusiv la o varietate de biomasă. Dacă acestea consumă un volum suficient din aceste surse energetice și utilizează dispozitive eficiente din punct de vedere energetic, acestea ar putea să nu fie sărace din punct de vedere energetic. Astfel, conexiunea la electricitate nu este necesară pentru a determina cine este sărac din punct de vedere energetic. Însă, dacă gospodăriile rurale nu sunt sărace energetic, cu un volum abundent de combustibili din biomasă, sau sunt sărace energetic, în pofida volumului abundent de combustibili din biomasă, atunci acestea trebuie să facă față unor astfel de probleme precum epuizarea resurselor și riscurile de sănătate asociate cu arderea energiei de biomasă în focuri deschise sau cuptoare tradiționale. Prin urmare, accesul la serviciile energetice contează, după cum contează și eficiența consumului de energie.

Acest fapt înseamnă că consumul de energie trebuie să fie evaluat în mod corect pentru a determina coșul consumului energetic într-o măsurare a sărăciei energetice. În mod similar, doar accesul la energie modernă, cum ar fi electricitatea, nu asigură faptul că gospodăriile să nu fie sărace din punct de vedere energetic. Volumul consumat și faptul dacă aprovizionarea cu electricitate este fiabilă sunt de asemenea niște factori cheie. Astfel, sărăcia energetică depinde de acces, eficiență, preț și fiabilitate.

Se preconizează că atât sărăcia în termeni de venituri, cât și sărăcia energetică se vor reduce odată cu creșterea venitului gospodăriei, însă modelul ar putea varia conform decilei de venituri și zonei geografice. În India rurală, discrepanța între cheltuielile pentru articolele alimentare și cele nealimentare (inclusiv energia) și sărăcia energetică este vastă și consistentă pentru toate decilele de venituri, însă este cu mult mai mică în India urbană.

Asocierea între sărăcia în termeni de cheltuieli și sărăcia energetică depinde de nivelul de acces la surse moderne de energie și utilizarea eficientă a celor tradiționale. În India urbană, unde populația dispune de acces de încredere la serviciile energetice moderne, cum ar fi electricitatea și GPL, sărăcia energetică urmărește îndeaproape sărăcia în termeni de cheltuieli sau venituri. Însă în India rurală, unde gospodăriile sunt relativ sărace cu acces limitat la servicii energetice moderne, fiind dependente mai cu seamă de sursele energetice ineficiente și la cost redus, sărăcia energetică este mai mare decât sărăcia în termeni de venituri (a se vedea Figura 2).

Figura 2. SĂRĂCIA ENERGETICĂ ȘI ÎN TERMENI DE CHELTUIELI ÎN INDIA RURALĂ ȘI URBANĂ

Deși venitul este un factor cheie în eliminarea sărăciei energetice, contează și politicile energetice, precum și accesul la servicii energetice de o calitate mai înaltă. Cadrul Global de Urmărire condus de Banca Mondială și IEA, subliniază faptul că menținerea situației actuale nu va fi suficient pentru a atinge obiectivele inițiativei de Energie durabilă pentru toți. Deși este nevoie de acces îmbunătățit și echitabil la energie modernă, cum ar fi electricitatea, la fel de importantă este și utilizarea mai eficientă a energiei tradiționale pentru a progresa spre obținerea accesului universal la energie modernă fiabilă și la prețuri accesibile. Deoarece un procent copleșitor de săraci încă se bazează pe serviciile energetice tradiționale, cum ar fi biomasa, utilizarea mai eficientă a serviciilor energetice tradiționale poate ajuta la reducerea sărăciei energetice. În aceeași ordine de idei, fiabilitatea îmbunătățită a aprovizionării cu energie modernă în situațiile în care astfel de servicii sunt eractice de asemenea este de ajutor. De îndată ce se va obține o înțelegere mai bună a sărăciei energetice, pot fi implementate politici pro-săraci care să influențeze accesul la energie și prețul la serviciile energetice moderne pentru a reduce sărăcia energetică.

II.2. Abordările față de definiția sărăciei în Moldova

II.2.1. Sărăcia energetică

Sărăcia energetică este definită în legislația moldovenească doar prin intermediul art.3 din Legea privind eficiența energetică nr. 139/2018,¹⁰ după cum urmează:

“sărăcie energetică – situație caracterizată prin lipsa accesului consumatorului final la sursele moderne de energie și tehnologii și/sau prin puterea de cumpărare redusă a consumatorilor în raport cu resursele energetice, în special combustibili pentru prepararea hranei, energie electrică și/sau energie termică, și/sau prin lipsa confortului termin în locuință sau clădire;”

Totuși, pe lângă definiție, legea se referă la sărăcia energetică doar în aliniatul (8) din art.8 privind schema de obligații în domeniul eficienței energetice, menționând următoarele:

“(8) La efectuarea calculului în conformitate cu alin. (2)–(5), economiile de energie ce trebuie realizate se exprimă în termeni de consum de energie primară sau finală, aplicând factorii de conversie indicați în anexa nr. 1 și principiile stabilite în anexa nr. 2. La determinarea măsurilor de eficiență energetică ce urmează a fi întreprinse pentru realizarea economiilor de energie va fi acordată prioritate măsurilor de eficiență energetică cu impact social, măsurilor îndreptate spre reducerea sărăciei energetice sau îmbunătățirea condițiilor de trai ale consumatorilor vulnerabili”.

În contextul legii sus-menționate, referințe la sărăcia energetică se regăsesc și în Planul Național de Acțiune privind Eficiența Energetică pentru anii 2016-2018 (PNAEE 2016-2018), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1471/2016¹¹. PNAEE pentru aprobat prin Hotărârea Guvernului Nr. 698/2019¹² identifică măsuri pentru sporirea eficienței în sectorul rezidențial, dar nu specifică măsuri directe pentru reducerea sărăciei energetice.

În afara de asta, legislația în domeniul energetic (Legea nr. 107/2016 privind energia electrică, Legea nr. 108/2016 privind gazele naturale) operează cu termenul de “consumator vulnerabil”, definit drept:

- „*consumator vulnerabil* – consumator casnic care este definit drept persoană defavorizată sau membru al unei familii defavorizate în conformitate cu legislația privind protecția socială”

¹⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105498&lang=ro

¹¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111780&lang=ro

¹² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119890&lang=ro

- Legea nr. 547/2003 privind asistența socială definește persoanele și familiile defavorizată în Art.1:
- **“persoană și familie defavorizată** – persoană și familie socialmente vulnerabile, aflate în situații care împiedică activitatea normală a acestora din punct de vedere economic, educativ, social, etc.,”

Legea nr. 133/2008 cu privire la ajutorul social oferă o altă definiție pentru familiile defavorizate:

- **„familie defavorizată** – familie care are un venit global mediu lunar mai mic decât venitul lunar minim garantat și care a acumulat, la indicatorii de bunăstare, un punctaj mai mic sau egal cu cel stabilit pentru evaluarea bunăstării familiei”

Această definiție diferă de cea oferită în legea mai veche cu privire la asistența socială (nr. 547/2003), făcând referință mai cu seamă la criterii specifice, care să fie utilizate pentru evaluarea stării defavorizate a unei familii, cum ar fi venitul lunar mediu garantat, VLMG și indicatorii de bunăstare. Legea cu privire la ajutorul social introduce de asemenea și noțiunea de ajutor pentru perioada rece a anului:

- **“ajutor pentru perioada rece a anului** – plată lunară fixă, în bani, acordată familiei defavorizate pentru lunile ianuarie – martie și noiembrie – decembrie;”

Deși legea nu operează cu conceptul de sărăcie energetică, de facto, ajutorul pentru perioada rece a anului este un instrument de susținere a gospodăriilor exact pe parcursul celor cinci luni reci din noiembrie până-n martie, când acestea sunt mai vulnerabile din perspectiva energetică.

Altă legislație în domeniul protecției sociale (de ex. Legea nr. 123/2010 privind serviciile sociale, Hotărârea Guvernului nr. 716/2018) de asemenea operează cu același termen de familie/persoană defavorizată.

Astfel, în termenii legislației privind protecția socială, sărăcia energetică nu este definită ca atare. În același timp, componenta energetică este inclusă în calcularea indicatorilor cheie ce țin de sărăcie, cum ar fi sărăcia absolută și nivelul minimului de existență, fiind și incluse în mod implicit în criteriile de eligibilitate pentru beneficiarii asistenței sociale.

II.2.2. Sărăcia absolută

Datele CBGC servesc drept bază pentru estimarea pragului sărăciei și a principalilor indicatori privind sărăcia – aceste estimări sunt realizate anual de către Biroul Național de Statistică¹³. Metodologia pentru calcularea pragurilor sărăciei este revizuită în mod periodic, ultima revizuire fiind realizată de BNS în 2019, cu unele amendamente realizate în 2020¹⁴.

Diverse praguri ale sărăciei sunt utilizate pentru analiza în profunzime a standardelor de trai ale populației: pragul sărăciei absolute, pragul sărăciei extreme și echivalentul în lei al pragurilor sărăciei, respectiv 2,15 USD și 4,3 USD¹⁵.

Conform pragului sărăciei absolute, sărăcia este concentrată mai cu seamă în mediul rural, deoarece procentul celor săraci în sate este de 2,5 ori mai mare decât procentul celor săraci în orașe (Tabelul 1).

13 BNS, Statistica Socială, Sărăcia și inegalitatea <https://statbank.statistica.md>

14 BNS, Metodologia pentru calcularea pragului sărăciei absolute, https://statistica.gov.md/public/files/Metadate/alte/Metodologie_saracie.pdf

15 Pragul de 2,15 USD și 4,3 USD este utilizat mai cu seamă pentru comparații internaționale și nu vor fi utilizate în prezenta Notă analitică.

Tabelul 1. SĂRĂCIA DUPĂ MEDIUL DE REȘEDINȚĂ, 2020

		absolute	extreme
Pragul sărăciei, MDL	Total	2174,10	1753,40
Rata sărăciei, %	Total pe țară	26,8	10,8
	Urban	14,0	5,1
	Rural	35,3	14,6

Studiul se axează pe analiza situației cu privire la consumul de energie în gospodăriile casnice, utilizând pragul sărăciei absolute, estimat pentru 2020 drept 2174,10 MDL. O analiză în profunzime a situației cu privire la cheltuielile și veniturile populației, consumul energetic în gospodării sunt descrise în capitolele ulterioare.

II.2.3. Nivelul minimului de existență

O altă abordare ar fi cea de analiză a standardelor de trai conform nivelului minimului de existență¹⁶. Conform *Regulamentului cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență*, valoarea minimului de existență se calculează prin însumarea mărimii valorice a coșului alimentar, a cheltuielilor pentru procurarea mărfurilor industriale și pentru achitarea serviciilor prestate, precum și a mărimilor primelor și contribuțiilor obligatorii.

În dependență de caracteristicile socio-demografice ale populației, nivelul minimului de existență este calculat pentru următoarele grupuri de populație:

- copii până la 1 an;
- copii de la 1 până la 7 ani;
- copii de la 7 până la 18 ani;
- bărbați în vârstă aptă de muncă (în 2020 – de la 18 până la 63 ani)¹⁷;
- femei în vârstă aptă de muncă (în 2020 – de la 18 până la 59 ani);
- persoane peste limita vârstei de pensionare (în 2020 – bărbați peste 63 ani, femei peste 59 ani).

Minimul de existență este calculat pentru întreaga populație, inclusiv pentru populația din mun. Chișinău și Bălți, alte orașe și sate, timp de un semestru și pentru tot anul calendaristic. Minimul de existență este calculat în lei per persoană pe lună (Tabelul 2).

¹⁶ HG Nr. 285/ 2013 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=19426&lang=ro

Ordinul MMPSF Nr. 147/ 2013 pentru aprobarea Ghidului metodologic cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=12102&lang=ro

¹⁷ Condițiile de atribuire a pensiilor pentru limita de vârstă, <http://cnas.md/tabview.php?l=ro&idc=534&t=/Pensii/Pensie-pentru-limita-de-virsta>

**Tabelul 2. MINIMUL DE EXISTENȚĂ CONFORM CATEGORIILOR DE POPULAȚIE,
MEDIA ANUALĂ 2020, LEI**

	Total, țară	Orașe mari	Orașe mici	Sate
Populația totală	2088,4	2318,8	2057,9	2002,8
Populația în vârstă aptă de muncă	2247,6	2465,0	2206,4	2158,7
Bărbați în vârstă aptă de muncă	2434,5	2679,2	2387,9	2342,6
Femei în vârstă aptă de muncă	2041,2	2253,0	2011,0	1943,7
Pensionari pentru limita de vârstă	1759,8	1955,9	1746,8	1692,8
Copii -total	1995,0	2206,6	2002,4	1924,9
Copii până la 1 an	803,5	906,6	808,6	764,6
Copii de la 1 până la 6 ani	1734,5	1969,3	1757,1	1638,3
Copii de la 7 până la 17 ani	2262,8	2533,5	2260,8	2186,5

Ținând cont că suma minimului de existență de 2088,4 lei este foarte aproape de suma pragului de sărăcie absolută de 2174,10 lei, analiza cheltuielilor pentru energie în acest studiu se va referi la pragul sărăciei absolute.

II.3. Analiza sărăciei energetice

II.3.1. Costurile pentru energie în cadrul bugetelor gospodăriilor

Sunt utilizate diverse abordări pentru a analiza nivelul de trai pentru populația Republicii Moldova, care servesc drept bază pentru identificarea profilului celor săraci, evoluțiilor survenite odată cu timpul, necesităților de suport din partea statului, etc., precum și pentru a estima diverse variabile, care sunt aplicate în identificarea celor mai vulnerabili și celor mai nevoiași. În acest scop sunt utilizate bazele de date administrative și sondajele realizate în gospodării, fiind elaborate și module ad-hoc în dependență de domeniul de interes.

Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice (CBGC) reprezintă principala sursă de date utilizate pentru estimarea nivelului de trai al populației și sărăciei în Republica Moldova. Această cercetare oferă posibilitatea de a estima veniturilor și cheltuielilor gospodăriilor, structura acestora, permițând și realizarea diferitor analize privind situația în gospodăriile casnice conform diferitor aspecte de viață.

Acest studiu se axează pe situația gospodăriilor în contextul provocărilor ce țin de creșterea prețurilor la resursele energetice utilizate pentru încălzire și gătit. Au fost realizate și anumite simulări pentru a identifica impactul asupra structurii veniturilor și cheltuielilor. Analiza situației este prezentată în baza datelor disponibile din CBGC pentru 2020, cu dezagregarea cheltuielilor după resurse energetice. Datele privind indicatorii ce țin de venituri și cheltuieli sunt prezentate drept medie anuală lunară per adult echivalent¹⁸.

¹⁸ Republica Moldova nu dispune de o scară națională de echivalență, astfel pentru calcule se utilizează scara de echivalență OECD. Scara OECD prevede atribuirea coeficienților după cum urmează: primului adult în gospodărie (persoana indicată în chestionarul gospodăriei, de obicei capul gospodăriei) îi este atribuit coeficientul 1,0; altor adulți – coeficientul 0,7; fiecărui copil cu vârsta până la 15 ani – coeficientul 0,5.
https://statistica.gov.md/public/files/Metadate/alte/Metodologie_saracie.pdf page 6.

Conform datelor cercetării, cheltuielile pentru energie reprezentau în 2000 circa 421,28 MDL în medie per adult echivalent (448,76 lei în orașe și 403,27 în sate), fiind clasificate pe locui doi conform ponderii acestora, urmând cheltuielile pentru produse alimentare și băuturilor nealcoolice.

Modalitatea de utilizare a energiei diferă după mediul de reședință în Moldova. Sursele energetice care consumă majoritatea cheltuielilor gospodăriilor urbane sunt *electricitatea* (143,13 lei) și *gazul de rețea* (149,31 lei). Gospodăriile rurale cheltuie mai mult pe *lemne, vreascuri și rumeguș, etc.* (161,85 lei) și *electricitate* (134,81 lei).

În general, gospodăriile rurale înregistrează cheltuieli mai mici, deoarece cheltuielile totale medii lunare de consum reprezintă doar 2/3 (66%) în comparație cu gospodăriile urbane, iar cheltuielile pentru energie în sate reprezintă circa 90% în comparație cu cele înregistrate de gospodăriile urbane. Astfel, povara cheltuielilor pentru energie în sate este mai mare – cheltuielile pentru energie cumulează circa 13,7% din structura cheltuielilor pentru gospodăriile rurale în comparație cu 10,2% - în gospodăriile urbane (Tabelul 3).

Tabelul 3. STRUCTURA CHELTUIELILOR DE CONSUM MEDII LUNARE PER ADULT ECHIVALENT, TOTAL ȘI DUPĂ MEDII DE REȘEDINȚĂ

	Lei			Procent		
	Total	Medii de reședință		Total	Medii de reședință	
		oraș	sat		oraș	sat
Cheltuieli de consum, lei	3.523,91	4.418,53	2.937,47	100	100	100
Produse alimentare și băuturi nealcoolice	1.534,03	1.759,66	1.386,12	43,5	39,8	47,2
Băuturi alcoolice și tutun	69,77	96,88	52,01	2,0	2,2	1,8
Îmbrăcăminte și încălțăminte	310,50	369,67	271,72	8,8	8,4	9,3
Locuință, apă, electricitate, gaz	568,08	690,46	487,86	16,1	15,6	16,6
inclusiv: energie (electricitate, gaz, lemne, etc. și încălzirea apei)	421,28	448,76	403,27	12,0	10,2	13,7
din care: electricitate	143,13	155,82	134,81	4,1	3,5	4,6
: gaze de rețea	87,59	149,31	47,13	2,5	3,4	1,6
: gaze în butelii	19,82	4,26	30,02	0,6	0,1	1,0
: combustibili lichizi	0,14	0,01	0,22	0,0	0,0	0,0
: cărbune	19,96	7,19	28,33	0,6	0,2	1,0
: lemne, vreascuri, rumeguș, etc	111,61	34,96	161,85	3,2	0,8	5,5
: pregătirea apei calde	5,75	14,51	0,01	0,2	0,3	0,0
: încălzire centralizată	33,27	82,68	0,88	0,9	1,9	0,0
Mobilier, întreținerea și echiparea locuinței	197,50	241,71	168,52	5,6	5,5	5,7
Sănătate	163,93	232,29	119,12	4,7	5,3	4,1
Transport	193,45	279,27	137,19	5,5	6,3	4,7
Telecomunicații	165,33	200,16	142,49	4,7	4,5	4,9
Recreere și cultură	82,84	157,49	33,90	2,4	3,6	1,2
Educație	26,59	44,30	14,99	0,8	1,0	0,5
Restaurante și hotele	69,09	146,72	18,21	2,0	3,3	0,6
Diverse produse și servicii	142,80	199,91	105,36	4,1	4,5	3,6

Cheltuielile pentru energie reprezintă 10,8% în comparație cu venitul disponibil mediu lunar per adult echivalent. Veniturile sunt mai mari, ca procent, în mediul rural în comparație cu mediul urban (11,8% rural versus 9,6% urban), în același timp, veniturile populației rurale sunt mai mici în comparație cu veniturile populației urbane drept cuantum în lei (Tabelul 4).

Tabelul 4. CHELTUIELI LUNARE PENTRU ENERGIE DREPT PROCENT DIN VENITURI, TOTAL ȘI DUPĂ MEDIU DE REȘEDINȚĂ

	Total	Mediu de reședință	
		oraș	sat
Venit disponibil per adult echivalent, lei	3909,68	4679,89	3404,80
Cheltuieli per persoană pentru energie (electricitate, gaz, lemne, etc. și încălzirea apei), lei	421,28	448,76	403,27
Cheltuieli pentru energie raportate la veniturile disponibile, %	10,8%	9,6%	11,8%

Rezultatele simulărilor realizate pentru 2021, prin ajustarea datelor pentru 2020 la indicele prețului de consum, relevă o creștere a cheltuielilor totale lunare ale gospodăriei pentru energie cu 26,6% în comparație cu anul precedent. Această creștere a cheltuielilor a fost mai accentuată pentru gospodăriile urbane (cu 36%) în comparație cu cele rurale (cu 19,7%). Totuși, ponderea cheltuielilor pentru energie în totalul cheltuielilor lunare ale gospodăriei reprezintă 13,2%, în mediul urban – 11,8% și în mediul rural – 14,7% (a se vedea Tabelul 5).

Tabelul 5. SIMULAREA CHELTUIELILOR PENTRU ENERGIE ÎN GOSPODĂRII

Categorii de cheltuieli	2020			2021 (sim.)		
	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
Cheltuieli lunare totale, MDL	3523.9	4418.5	2937.5	4039.9	5192.5	3284.2
Inclusiv pentru energie, MDL	421.3	448.8	403.3	533.3	610.5	482.8
Ponderea cheltuielilor pentru energie în totalul cheltuielilor gospodăriilor	12,0%	10,2%	13,7%	13,2%	11,8%	14,7%

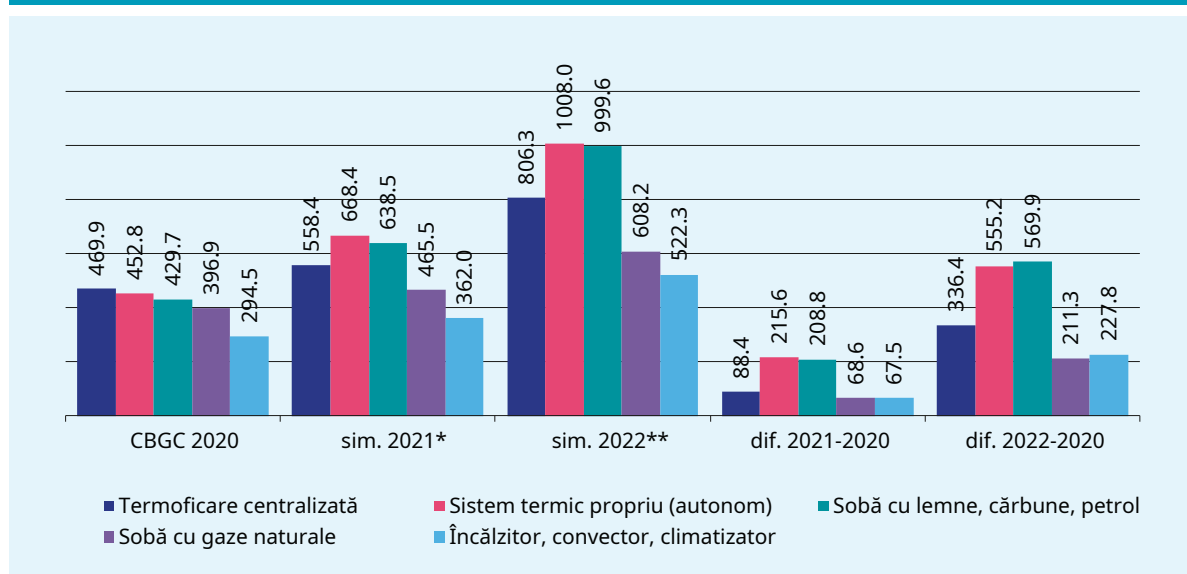
Imaginea simulării evoluției incidenței sărăciei energetice în 2021 (prin ajustarea datelor pentru 2020 la indicele prețului de consum) arată diferit conform principalelor abordări utilizate. Astfel, în cazul „*abordării de 10%*”, rezultatele simulării indică o creștere a incidenței sărăciei energetice până la 63,1% (sau cu 3,9 puncte procentuale în comparație cu anul precedent), creșterea fiind mai accentuată în mediul urban versus cel rural. În cazul abordării „*ponderii duble a medianei*” rezultatele simulării indică o reducere a incidenței sărăciei energetice până la 9,3% (sau cu 2,7 puncte procentuale în comparație cu 2020), reducerea fiind mai accentuată în mediul rural 9,7% (sau cu 4,5 puncte procentuale), iar în mediul rural situația a rămas practic neschimbată. Această reducere poate fi explicată prin efectul creșterii prețurilor, ceea ce a dus la creșterea medianei, cauzând căderea în sărăcie energetică a unui număr mai mic de gospodării. Respectiv, în cazul „*abordării de corelare a consumului de energie și venit*”, rezultatele simulării nu indică evoluții semnificative privind incidența sărăciei energetice în populația totală, cât și în mediul urban și rural (a se vedea Tabelul 6).

Tabelul 6. SIMULAREA INCIDENȚEI SĂRĂCIEI ENERGETICE CONFORM DIFERITOR ABORDĂRI APLICATE ÎN MOLDOVA

Sărăcia energetică		2020	2021 (sim)
"abordarea 10%"	Incidența în totalul populației	57.2%	63.1%
	Incidența în mediul urban	50.2%	59.7%
	Incidența în mediul rural	61.8%	65.3%
"abordarea ponderii duble a medianei"	Incidența în totalul populației	12,0%	9,3%
	Incidența în mediul urban	8,8%	8,7%
	Incidența în mediul rural	14,2%	9,7%
"abordarea corelării consumului de energie și venit"	Incidența în totalul populației	9%	9%
	Incidența în mediul urban	5,7%	4,8%
	Incidența în mediul rural	11,2%	11,8%

De asemenea, rezultatele simulării pentru măsurarea impactului șocului cauzat de prețurile în creștere la energie asupra cheltuielilor gospodăriei pentru 2021 (prin ajustarea datelor pentru 2020 la indicele prețului de consum) și 2022 (prin ajustarea la coeficienții estimați conform creșterii reale a prețurilor) relevă că cele mai afectate au fost gospodăriile care utilizează gazul natural și încălzirea centrală pentru încălzirea locuinței. Astfel, în cazul gospodăriilor care utilizează gazul natural pentru încălzire, cheltuielile au crescut în 2021 în comparație cu 2020 cu peste 48% și circa 19% în cazul celor care utilizează încălzirea centralizată. În comparație cu 2020, cheltuielile gospodăriilor ce utilizează sisteme de încălzire autonomă au crescut în 2022 de 1,2 ori, în cazul gospodăriilor care utilizează sobe cu gaze naturale de 1,3 ori, și cu circa 72% din cele care utilizează încălzire centralizată (a se vedea Figura 3)

Figura 3. IMPACTUL ȘOCULUI PREȚURILOR ÎN 2021 ASUPRA CHELTUIELILOR GOSPODĂRIILOR PENTRU ENERGIE

*ajustat la IPC, BNS, Evoluția prețurilor de consum în Republica Moldova în luna decembrie 2021 și în anul 2021, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7264>

** ajustat la coeficienții estimați conform creșterii reale a prețurilor

Rezultatele simulărilor realizate pentru 2021, prin ajustarea datelor pentru 2020 la indicele prețului de consum, indică o creștere a incidenței sărăciei energetice pentru gospodării de la 57,2% în 2020

până la 63,1% în 2021. Creșterea este mai accentuată în mediul urban, incidența estimată fiind 59,7% în 2021 (creștere cu 9,5 puncte procentuale în comparație cu 2020), iar în mediul rural incidența a fost 65,3% (creștere cu 3,5 puncte procentuale în comparație cu 2020) (Figura 4). Analiza incidenței sărăciei energetice în 2021 conform sursei principale de încălzire utilizate relevă că aceasta este mai accentuată pentru gospodăriile care utilizează sobe cu lemne, cărbune și petrol și cele gaze naturale (peste 67%), cea mai redusă incidență a sărăciei energetice este observată pentru gospodăriile ce utilizează încălzirea centralizată (39,4%) (Figura 5).

Figura 4. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE 2021 (SIM.) VS 2020

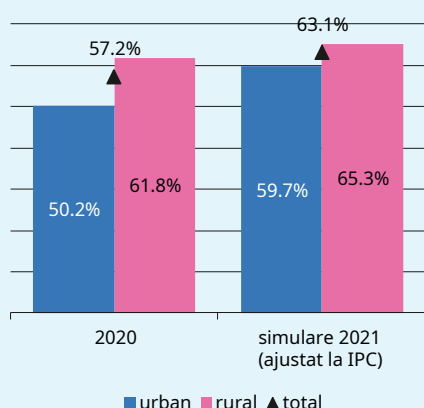
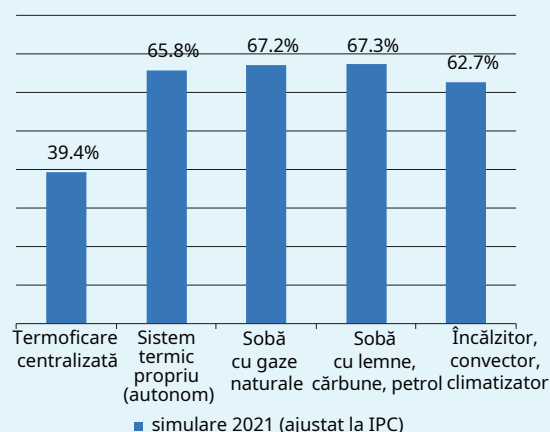

Figura 5. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE DISTRIBUITE CONFORM PRINCIPALELOR SURSE DE ÎNCĂLZIRE

Rezultatele simulărilor pentru 2021, prin ajustarea datelor la indicele prețului de consum a datelor pentru 2020, indică o reducere a incidenței sărăciei energetice pentru gospodăriile sărace energetic de la 12% la 9,3%. În mediul rural, incidența a fost 9,7% (descreștere cu 4,5 puncte procentuale în comparație cu 2020), și în mediul urban – 8,7%, rămânând la nivelul anului precedent (Figura 6). Analiza incidenței sărăciei energetice în 2021 conform sursei principale de încălzire utilizate, relevă că acesta este mai accentuată pentru gospodăriile care utilizează sobe cu gaze naturale (peste 17%) și este mai puțin accentuată pentru gospodăriile ce utilizează încălzirea centralizată (2%) (Figura 7).

Figura 6. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE 2021 (SIM.) VS 2020

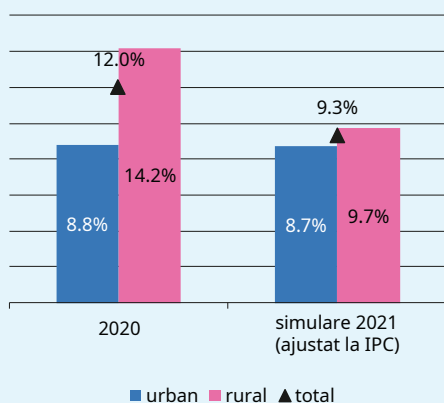
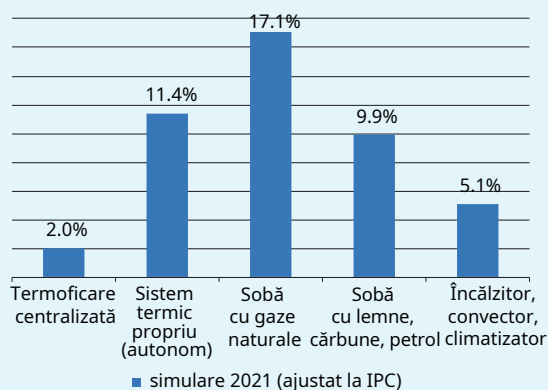

Figura 7. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE DISTRIBUITE CONFORM PRINCIPALELOR SURSE DE ÎNCĂLZIRE

Rezultatele simulării conform acestei abordări pentru 2021, prin ajustarea datelor 2020 la indicele prețului de consum, nu relevă evoluții pozitive în incidența sărăciei energetice, atât pentru mediul urban, cât și rural (Figura 8). Analiza incidenței sărăciei energetice conform principalelor surse de încălzire utilizate, indică că în 2021 aceasta a fost mai accentuată pentru gospodăriile ce utilizează încălzitor, convector, climatizator (16.4%) și mai puțin accentuată pentru gospodăriile ce utilizează încălzirea centralizată (0,6%) (Figura 9).

Figura 8. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE 2021 (SIM.) VS 2020

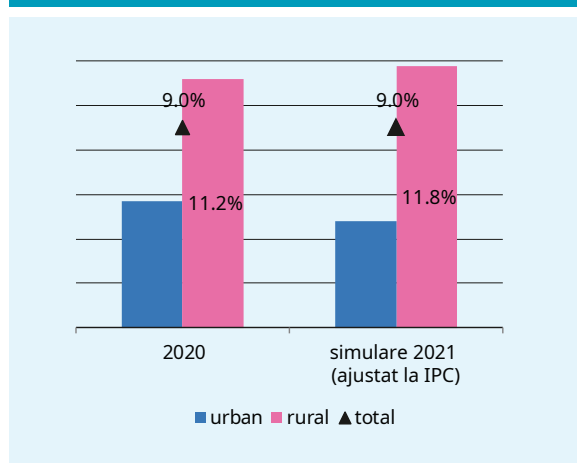
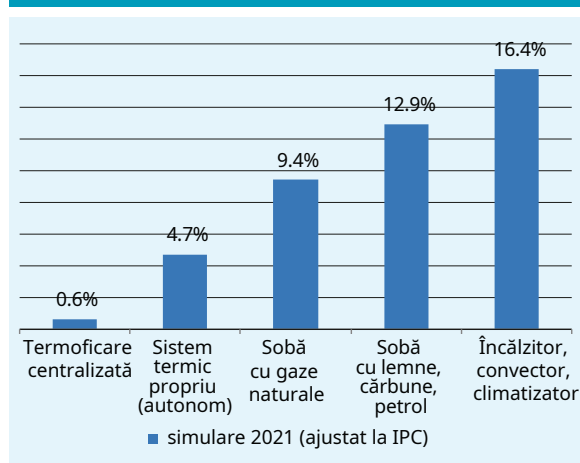

Figura 9. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE DISTRIBUITE CONFORM PRINCIPALELOR SURSE DE ÎNCĂLZIRE

Documentația UE¹⁹ privind sărăcia energetică include următoarea definiție sub forma Recomandării Comisiei Europene privind sărăcia energetică: *sărăcia energetică este o situație în care gospodăriile nu pot avea acces la servicii energetice esențiale, unde sistemele adecvate de încălzire, de răcire, de iluminare și de alimentare cu energie electrică sunt servicii esențiale care stau la baza unui nivel de trai decent și unei bune stări de sănătate.*

Statele membre UE și alte țări utilizează diverse abordări pentru a măsura sărăcia energetică, în baza cheltuielilor gospodăriei și utilizând diverse praguri²⁰, iar Tabelul de mai jos prezintă incidența sărăciei energetice în Moldova pentru fiecare abordare, în baza CBGC pentru 2020.

¹⁹ SWD(2020) 960 final, Octombrie 2020, [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD\(2020\)960&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD(2020)960&lang=en)

²⁰ https://energy.ec.europa.eu/system/files/2016-05/Selecting%2520Indicators%2520to%2520Measure%2520Energy%2520Poverty_0.pdf; https://www.energy-community.org/dam/jcr:f201febd-3281-4a1f-94f9-23c3fce4bbf0/DOOREIHP_poverty_122021.pdf; https://comact-project.eu/wp-content/uploads/2021/05/ComAct-D1.1_Overview-report-on-the-energy-poverty-concept_Final-version_UPDATED-1.pdf

Tabelul 7. MĂSURAREA SĂRĂCIEI ENERGETICE

Tip		Măsurarea sărăciei energetice	% populație	% gospodării
Bazat pe cheltuieli	Cheltuieli pentru energie peste prag	Ponderea cheltuielilor pentru energie în raport cu venitul disponibil este mai mare de 10%	57,2%	64,4%
		Ponderea cheltuielilor pentru energie în cheltuielile de consum este peste 10%	67,2%	74,0%
		Ponderea cheltuielilor pentru energie în raport cu venitul disponibil este de peste două ori mai mare decât media națională în anul curent (2M ven)	12,0%	17,1%
		Ponderea cheltuielilor pentru energie în raport cu cheltuielile de consum este de peste două ori mai mare decât media națională în anul curent (2M chelt)	4,2%	7,9%
	Sărăcie energetică ascunsă: cheltuieli pentru energie sub prag	Ponderea cheltuielilor pentru energie în raport cu venitul disponibil este mai puțin de jumătate din media națională în fiecare an (M/2 ven)	11,5%	9,7%
		Ponderea cheltuielilor pentru energie în raport cu cheltuielile de consum este mai puțin de jumătate din media națională în fiecare an (M/2 chelt)	10,3%	8,1%
Bazat pe consens	Auto-declarația privind incapacitatea de a menține căldură adecvată în casă	Răspunsul 'Nu' la întrebarea: A putut gospodăria dvs. să-și permită din punct de vedere financiar să asigure încălzire suficientă pentru locuință?	29,2%	31,2%
	Capacitate financiară limitată pentru a asigura condiții adecvate de trai	Răspunsul 'De câteva ori' la întrebarea: În ultimele 12 luni, a avut gospodăria dvs. careva restricții din cauza dificultăților financiare în ceea ce privește achitarea pentru servicii comunale?	6,6%	7,2%

Utilizarea acestor definiții nu stabilește un singur prag al sărăciei energetice pentru toate persoanele/gospodăriile incluse în studiu, deoarece aceste praguri sunt specifice gospodăriilor în dependență de veniturile/cheltuielile lor totale, modalitatea de utilizare a energie și sumele de bani cheltuite pentru energie.

Trei din abordările menționate mai sus vor fi analizate în detaliu în acest studiu:

- Ponderea cheltuielilor pentru energie în raport cu venitul disponibil este mai mare de 10% ("abordarea de peste 10% din venitul disponibil"),
- Ponderea cheltuielilor pentru energie în raport cu venitul disponibil este de peste două ori mai mare decât media națională ("abordarea dublu medianei")²¹,
- Abordarea de corelare a consumului de energie și venit.

21 Media cheltuielilor de consum per adult echivalent este de 3264,02 MDL, media cheltuielilor pentru energie per adult echivalent este de 381,06 MDL, media cote cheltuielilor pentru energie din venitul disponibil este de 0,11 (sau 11%).

II.3.2. Abordarea peste 10% din venitul disponibil

Din gospodăriile care sunt considerate a fi în sărăcie energetică conform definiției de „cheltuieli pentru energie de peste 10% din venitul disponibil”, cele mai mari venituri, dar și cheltuieli pentru încălzirea locuinței în 2020 au fost înregistrate de gospodăriile care utilizează încălzirea centralizată, fiind urmate de cele care utilizează sisteme de încălzire autonome și cele care utilizează sobe cu gaze naturale. În același timp, cele mai mici venituri, dar și cheltuieli suportate pentru încălzirea locuinței au fost înregistrate de gospodăriile care utilizează încălzitoare, convectori și climatizator (Figura 10). Analiza ponderii costurilor pentru încălzire din venitul disponibil al gospodăriilor indică că cea mai mică pondere este înregistrată pentru gospodăriile care utilizează încălzirea centralizată (15,1%) și sisteme de încălzire autonome (16,4%), iar cea mai mare pondere este înregistrată pentru gospodăriile care utilizează sobe cu lemne, cărbune, petrol, încălzitoare, convectori și climatizator (17,3%) precum și cele care utilizează sobe cu gaze naturale (17,9%).

Distribuția veniturilor și cheltuielilor pentru energie în cazul gospodăriilor ce se află în sărăcie energetică după sursa de încălzire, care sunt peste și sub pragul sărăciei absolute, arată similar, însă în cazul celor sub pragul sărăciei absolute, atât veniturile și cheltuielile sunt cu mult mai mici (Figura 11).

Astfel, veniturile gospodăriilor sub pragul sărăciei care utilizează încălzirea centralizată au fost circa 33% mai mici decât cele ale gospodăriilor peste pragul sărăciei absolute, iar cheltuielile - cu 26%. În cazul gospodăriilor ce utilizează sisteme de încălzire autonome, veniturile au fost mai mici cu 37% și cheltuielile cu 32%. În cazul gospodăriilor care utilizează sobe cu gaze naturale, venitul a fost mai mic cu circa 29%, iar cheltuielile cu 23%. Veniturile gospodăriilor care utilizează sobe cu lemne, cărbune, petrol au fost mai mici cu 31,4%, iar cheltuielile cu 29,7%; iar veniturile gospodăriilor ce utilizează încălzitoare, convectori și climatizatoare au fost mai mici cu 24% și cheltuielile cu 11,8%.

Figura 10. VENITURILE ȘI COSTURILE PENTRU ENERGIE ALE GOSPODĂRIILOR, DUPĂ TIPUL PRINCIPALEI SURSE DE ÎNCĂLZIRE

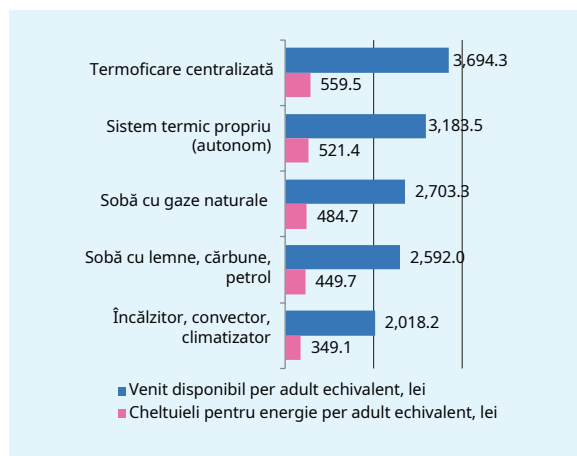
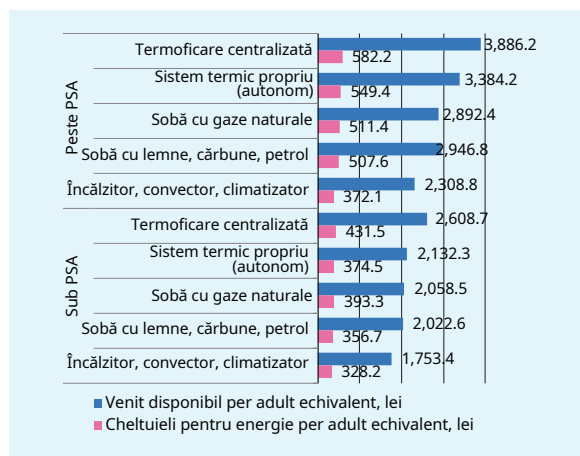

Figura 11. DISTRIBUIT DUPĂ: GOSPODĂRII PESTE ȘI SUB PSA*

Sursa: CBGC 2020

*Pragul sărăciei absolute în 2020 = 2174,1 MDL/lună/adult echivalent

Analiza incidenței sărăciei energetice conform tipului sursei principale de încălzire utilizate relevă că acesta este mai accentuată pentru gospodăriile care utilizează sobe cu lemne, cărbune, petrol, cât și cele care utilizează încălzitor, convector și climatizator (65%). Cea mai mică incidență este înregistrată pentru gospodăriile care utilizează încălzirea centralizată (38,8%) (Figura 12). Imaginea incidenței sărăciei energetice în cazul gospodăriilor peste și sub pragul sărăciei arată diferit, aceasta fiind extrem de accentuată pentru gospodăriile sub pragul sărăciei absolute, care utilizează sisteme de încălzire autonome (78,2%), și cea mai mică – în rândul gospodăriilor ce utilizează sobe cu

gaze naturale. Pentru cele care utilizează alte surse, incidența este aproape aceeași – circa 65% (Figura 13).

Figura 12. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE, DUPĂ TIPUL SURSEI PRINCIPALE DE ÎNCĂLZIRE

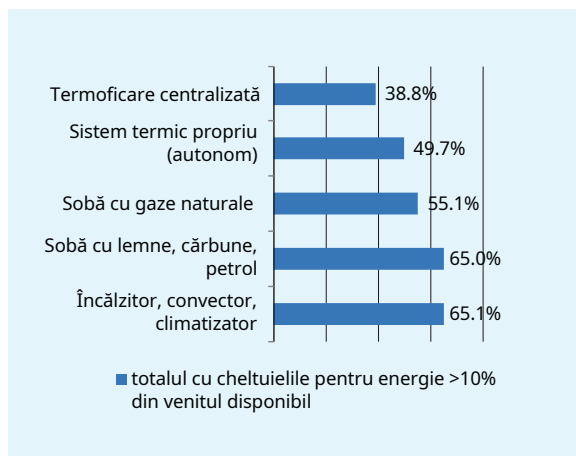
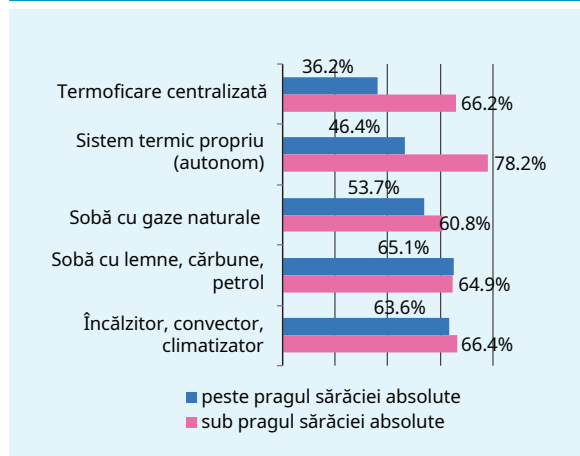

Figura 13. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE DISTRIBUITE DUPĂ: POPULAȚIA PESTE ȘI SUB PSA*

Sursa: CBGC 2020

* Pragul sărăciei absolute în 2020 = 2174,1 MDL/lună/adult echivalent

II.3.3. Abordarea dublu medianei

Din numărul gospodăriilor care sunt în sărăcie energetică conform definiției *“ponderea cheltuielilor pentru energie în venitul total sunt de două ori mai mari decât mediana”*, cele mai mari venituri, dar și cheltuieli pentru încălzirea locuinței au fost înregistrate în 2020 de gospodăriile care utilizează încălzirea centralizată, fiind urmate de cele care utilizează sisteme de încălzire autonomă și cele care utilizează sobe cu gaze naturale. Gospodăriile care utilizează încălzitor, convector și climatizator au înregistrat cele mai mici venituri și cheltuieli pentru încălzirea locuinței (Figura 14). Această imagine a distribuției veniturilor și cheltuielilor gospodăriilor în sărăcie energetică pentru încălzire este similară celei pentru abordarea „peste 10%”.

Analiza distribuției veniturilor și cheltuielilor pentru energie după sursa de încălzire pentru gospodăriile peste și sub pragul sărăciei absolute indică aceeași imagine, cu venituri și cheltuieli mai mici pentru energie pentru gospodăriile sub pragul sărăciei absolute (Figura 15). Astfel, veniturile gospodăriilor sub pragul sărăciei care utilizează încălzirea centralizată au fost cu 20% mai mici decât cele ale gospodăriilor peste pragul sărăciei absolute, iar cheltuielile cu 17,6%. În cazul gospodăriilor care utilizează sisteme de încălzire autonome, veniturile erau cu 32,8% mai mici și cheltuielile cu 32% mai mici. În cazul gospodăriilor ce utilizează sobe cu gaze naturale, veniturile au fost mai mici cu 42,3%, iar cheltuielile cu 31,4%. De asemenea, veniturile gospodăriilor care utilizează sobe cu lemne, cărbune și petrol au fost mai mici cu 24,3% și cheltuielile cu 27,9%. În același timp, veniturile gospodăriilor ce utilizează încălzitoare, convectori și climatizoare au fost mai mici cu 30,6% și cheltuielile cu 45,8%.

Figura 14. VENITURILE ȘI COSTURILE PENTRU ENERGIE ALE GOSPODĂRIILOR, DUPĂ TIPUL SURSEI PRINCIPALE DE ÎNCĂLZIRE

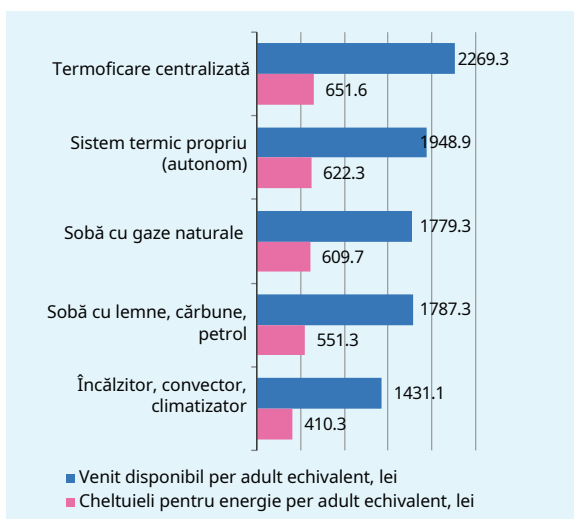
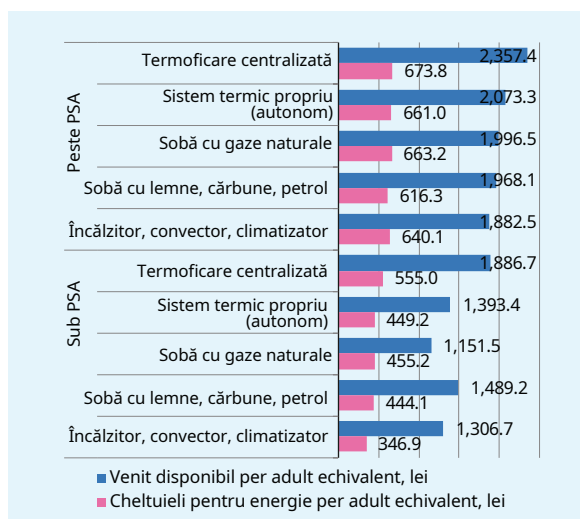

Figura 15. VENITURILE ȘI COSTURILE PENTRU ENERGIE ALE GOSPODĂRIILOR, DISTRIBUITE DUPĂ: GOSPODĂRII PESTE ȘI SUB PSA*

Sursa: CBGC 2020

* Pragul sărăciei absolute în 2020 = 2174,1 MDL/lună/adult echivalent

Analiza incidenței sărăciei energetice în cadrul abordării date, în dependență de tipul principalelor surse de încălzire utilizate, indică că aceasta este mai accentuată pentru gospodăriile care utilizează sobe cu lemne, cărbune, petrol (15,0%), cât și gospodăriile care utilizează încălzitoare, convectori și climatizoare (14,1%). Cea mai mică incidență este înregistrată pentru gospodăriile care utilizează încălzirea centralizată (4,8%) (Figura 16). Imaginea incidenței sărăciei energetice în gospodăriile peste și sub pragul sărăciei absolute arată diferit. Astfel, incidența este mai mare pentru gospodăriile sub pragul sărăciei absolute ce utilizează încălzitoare, convectori și climatizoare (22,2%) și este cea mai mică pentru gospodăriile ce utilizează încălzirea centralizată (9,3%) (Figura 17).

Figura 16. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE, DUPĂ TIPUL PRINCIPALEI SURSE DE ÎNCĂLZIRE

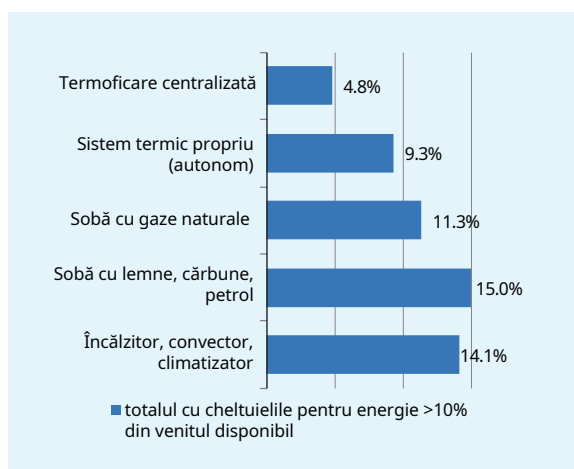
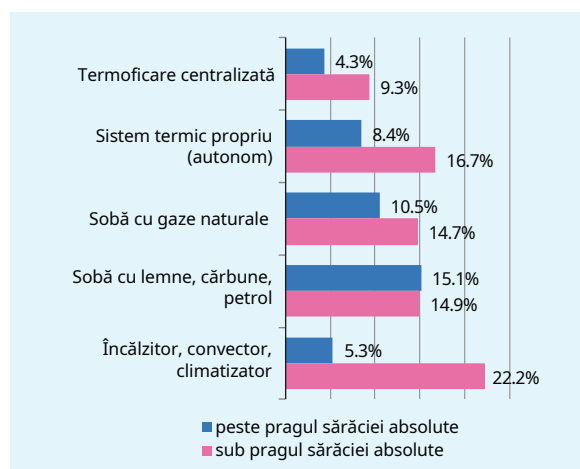

Figura 17. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE DISTRIBUITE DUPĂ: POPULAȚIA PESTE ȘI SUB PSA*

Sursa: CBGC 2020

* Pragul sărăciei absolute în 2020 = 2174,1 MDL/lună/adult echivalent

II.3.4. Abordarea corelării consumului de energie și venitului

Conform acestei abordări, sărăcia energetică este analizată ținând cont de venitul mic al gospodăriilor. Pentru a identifica aceste gospodării s-a realizat o analiză a distribuției venitului per adult echivalent în grupuri de sutimi din eșantion. Drept rezultat, a fost identificat grupul de 9% de gospodării cu cel mai mic venit per adult echivalent ca fiind relevant pentru analiză, care au înregistrat în 2020 și cele mai mici cheltuieli pentru energie, sub 322.5 MDL. (Figura 18 și 19).

Figura 18. DISTRIBUȚIA GOSPODĂRIILOR - "CORELAREA ÎNTRE CONSUMUL DE ENERGIE ȘI VENIT", ÎN 2020

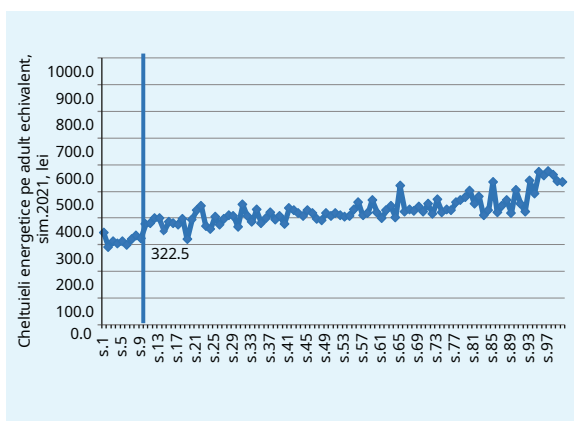
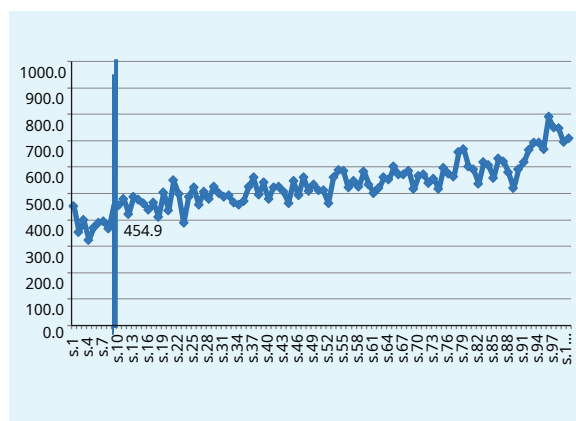

Figura 19. DISTRIBUȚIA GOSPODĂRIILOR - "CORELAREA ÎNTRE CONSUMUL DE ENERGIE ȘI VENIT", ÎN 2021 (SIMULARE) (SIMULATION)

Din numărul gospodăriilor în sărăcie energetică conform definiției "corelării între consumul de energie și venit", cele mai mari venituri au fost înregistrate în gospodăriile care utilizează încălzitoare, convectori și climatizatoare, cât și cele care utilizează sobe cu lemne, cărbune, petrol, iar cele mai mari cheltuieli pentru încălzirea locuinței au fost suportate în 2020 de gospodăriile ce utilizează încălzirea centralizată și sobele cu gaze naturale (Figura 20).

Analiza distribuției veniturilor și cheltuielilor pentru energie conform sursei de încălzire în gospodăriile peste și sub pragul sărăciei absolute arată diferit. În cazul gospodăriilor sub pragul sărăciei absolute, cele mai mari venituri, dar și cheltuieli pentru încălzirea locuinței au fost înregistrate în 2020 pentru gospodăriile ce utilizează încălzirea centralizată. În același timp, cele mai mici venituri au fost înregistrate pentru gospodăriile care utilizează sobele cu gaze naturale, și cele mai mici cheltuieli pentru energie au fost înregistrate pentru gospodăriile ce utilizează încălzitoare, convectori și climatizatoare (Figura 21).

Figura 20. VENITURILE ȘI COSTURILE PENTRU ENERGIE ALE GOSPODĂRIILOR, DUPĂ TIPUL PRINCIPALEI SURSE DE ÎNCĂLZIRE

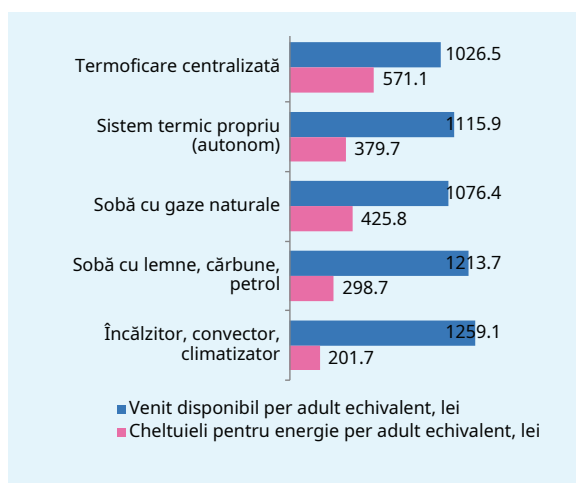
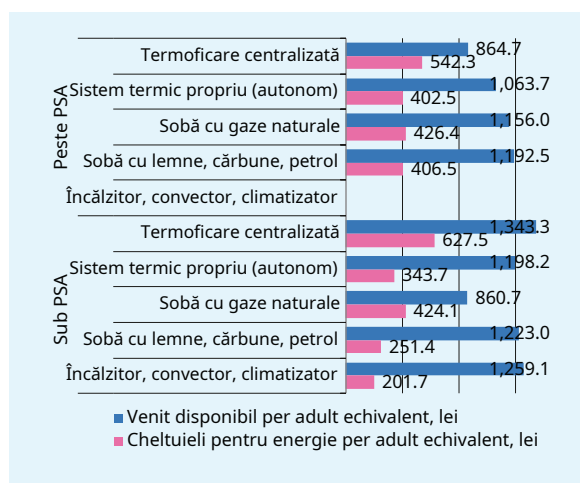

Figura 21. VENITURILE ȘI COSTURILE PENTRU ENERGIE ALE GOSPODĂRIILOR, DISTRIBUITE DUP: GOS. PESTE ȘI SUB PSA* IMULATION)

Sursa: CBGC 2020

* Pragul sărăciei absolute în 2020 = 2174,1 MDL/lună/adult echivalent

Analiza incidenței sărăciei energetice în cadrul acestei abordări, după tipul principalei surse de încălzire utilizate, indică că aceasta este mai accentuată pentru gospodăriile care utilizează încălzitoare, convectori și climatizatoare (22,7%) și mai mică pentru gospodăriile ce utilizează încălzirea centralizată (0,6%) (Figura 22). Imaginea incidenței sărăciei energetice în gospodăriile peste și sub pragul sărăciei absolute arată diferit. Astfel, cea mai înaltă incidență a fost înregistrată în 2020 pentru gospodăriile sub pragul sărăciei absolute ce utilizează încălzitoare, convectori și climatizatoare (43,5%), urmate de cele ce utilizează sobe cu lemne, cărbune, petrol și cele cu sisteme proprii de încălzire. Cea mai mică incidență a sărăciei energetice a fost înregistrată pentru gospodăriile sub pragul sărăciei absolute, care utilizează încălzirea centralizată (1,9%) (Figura 23).

Figura 22. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE, DUPĂ TIPUL SURSEI PRINCIPALE DE ÎNCĂLZIRE

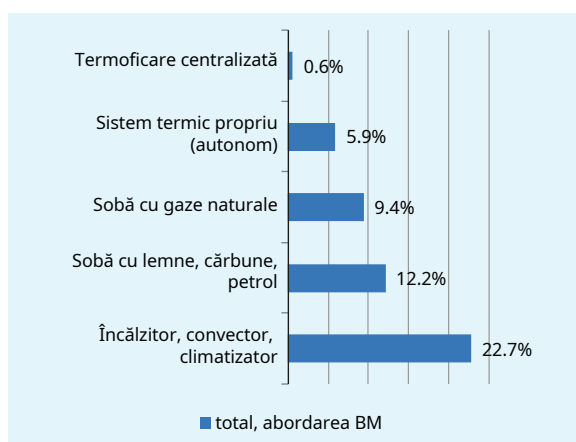
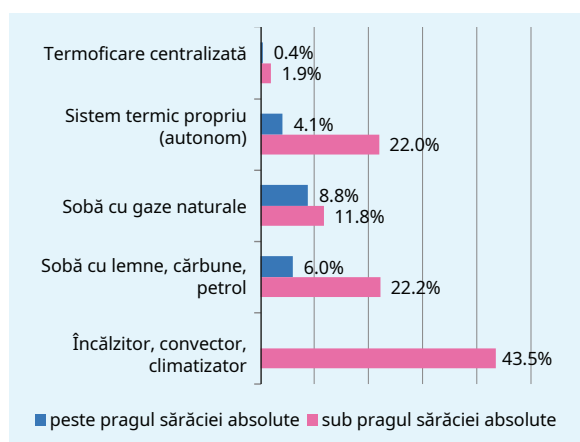

Figura 23. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE DISTRIBUITE DUPĂ: POPULAȚIA PESTE ȘI SUB PSA*

Sursa: CBGC 2020

* Pragul sărăciei absolute în 2020 = 2174,1 MDL/lună/adult echivalent

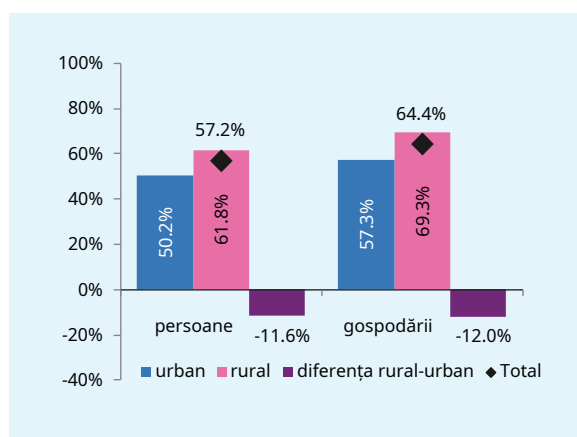
II.3.5. Analiza comparativă a abordărilor vis-a-vis sărăcia energetică aplicate în Moldova

În baza definițiilor sugerate, poate fi observat faptul că circa 57,2% persoane în total pe țară sunt în sărăcie energetică conform veniturilor și 12,0% - conform dublei mediane (2M). Incidența este mai mare în cazul gospodăriilor, cu 64,4% gospodării în sărăcie energetică conform veniturilor și 17,1% - conform dublei mediane (2M).

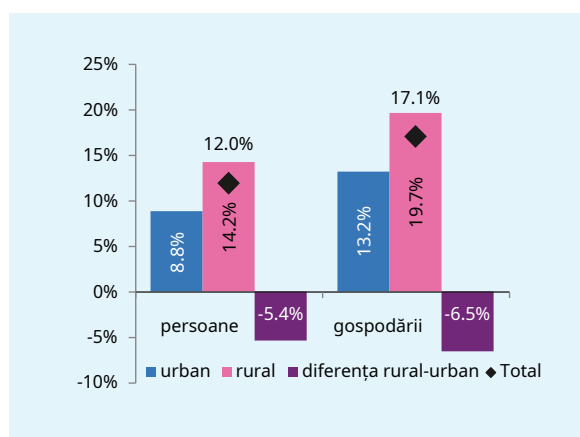
Mediul de reședință. Incidența sărăciei energetice este mai înaltă în mediul rural decât în cel urban, iar diferența după mediul de reședință este de circa 12 puncte procentuale (p.p.) în cazul sărăciei energetice conform veniturilor și circa 6 p.p. în cazul sărăciei energetice estimate conform dublei mediane (2M) (Figura 24).

Figura 24. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE, TOTAL, MEDII DE REȘEDINȚĂ

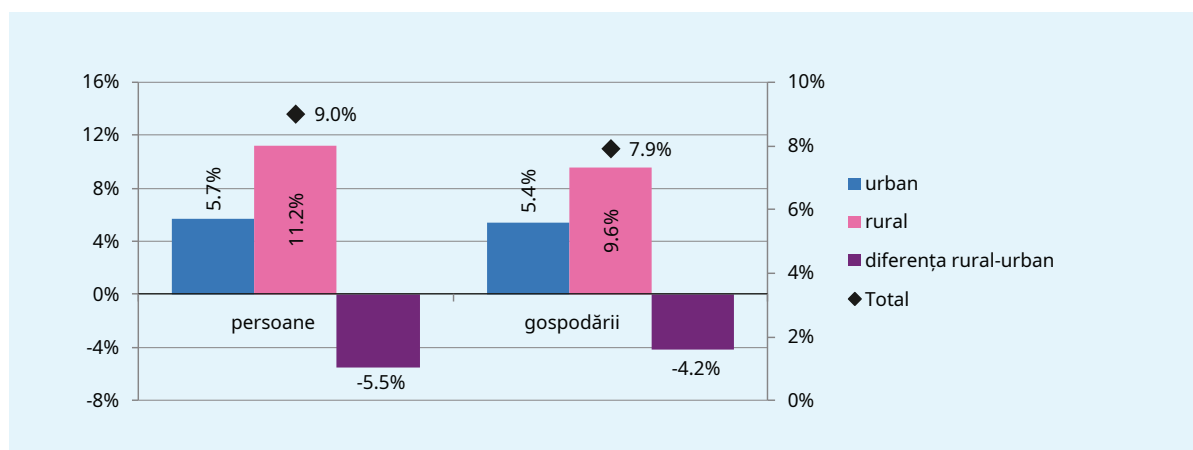
cheltuieli pentru energie >10% din venitul disponibil

ponderea cheltuielilor pentru energie > dubla mediană (2M)

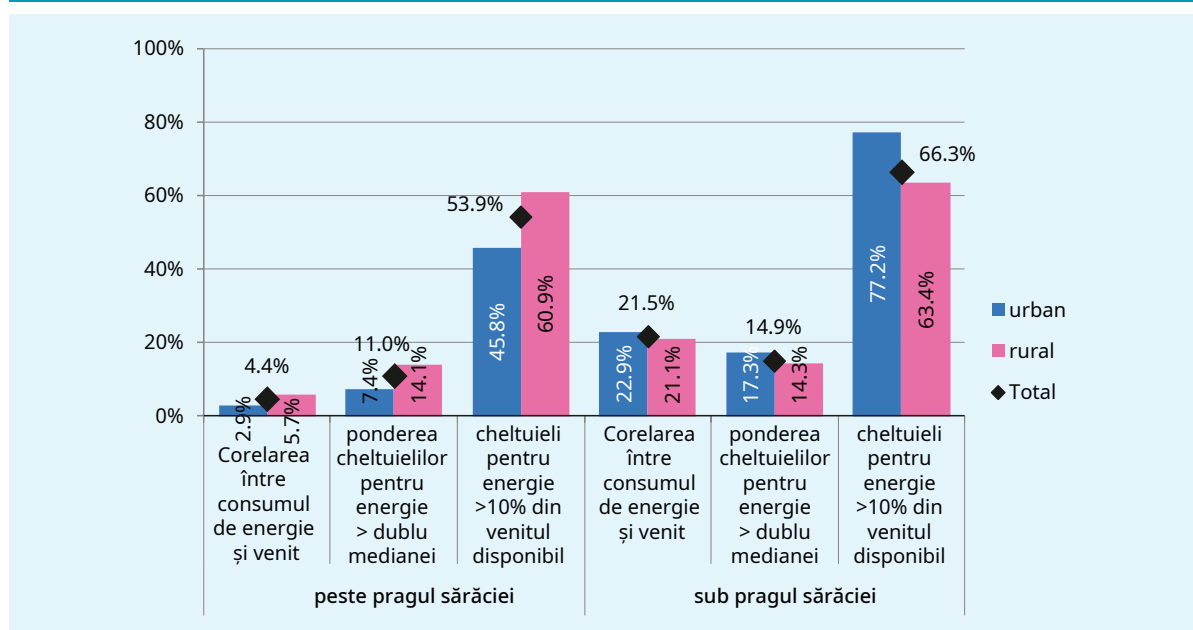
Corelarea între consumul de energie și venit

Respectiv, sărăcia energetică în rândul celor peste pragul sărăciei absolute este mai pronunțată pentru populația rurală; pe când în rândul celor sub pragul sărăciei absolute – incidența sărăciei energetice este mai pronunțată în mediul urban.

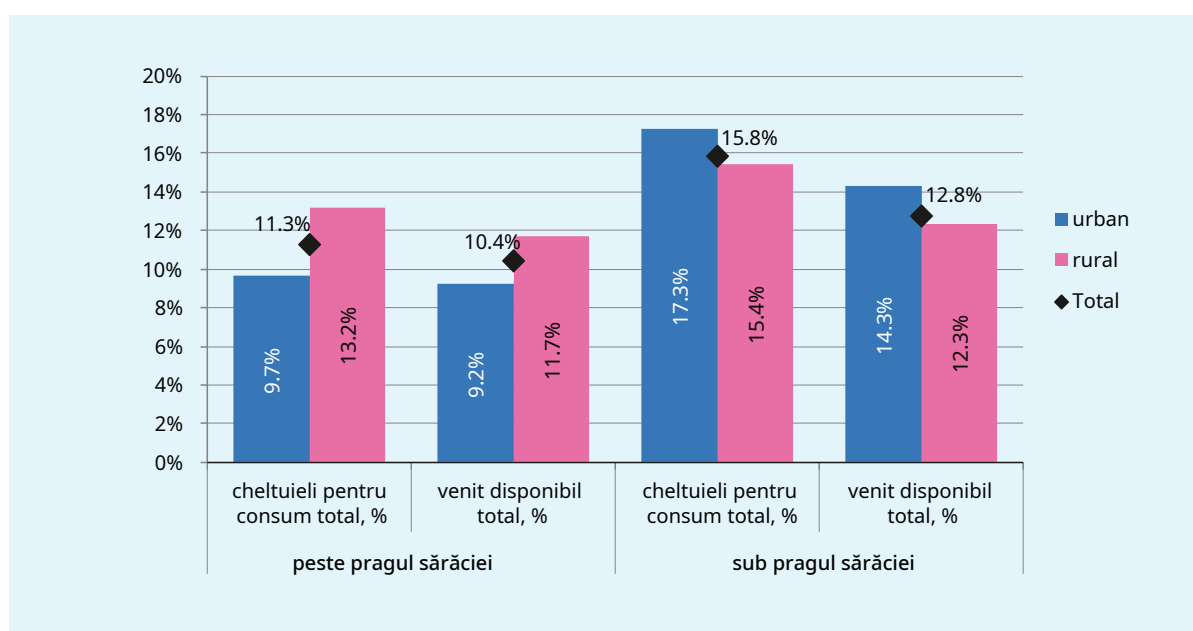
Poate fi observat și faptul că sărăcia energetică este foarte pronunțată în rândul persoanelor sub pragul sărăciei absolute din mediul urban, cu o incidență de 77,2% în sărăcie energetică conform veniturilor și 17,3% – în sărăcie energetică conform dublei mediane (2M). În mediul rural, discrepanța între incidența sărăciei energetice este mai puțin pronunțată în rândul celor care sunt săraci și non-săraci în raport cu pragul sărăciei absolute (Figura 25).

Figura 25. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE RAPORTATE LA SĂRĂCIA ABSOLUTĂ, PERSOANE, TOTAL, MEDII DE REȘEDINȚĂ

Analiza situației în legătură cu pragul sărăciei relevă imagini diferite privind ponderea cheltuielilor pentru energie raportate la venitul disponibil și cheltuielile totale de consum. Ponderea cheltuielilor pentru energie este mai mare în rândul celor săraci din mediul urban, cu o diferență de 2 p.p. între ponderile respective conform mediului de reședință. Cheltuielile pentru energie sunt mai mari în mediul rural în rândul persoanelor peste pragul sărăciei absolute, atât ca pondere a venitului, cât și ca pondere a cheltuielilor (Figura 26).

Figura 26. CHELTUIELILE PENTRU ENERGIE RAPORTATE LA CHELTUIELILE DE CONSUM ȘI VENITUL DISPONIBIL, TOTAL, MEDII DE REȘEDINȚĂ

În cifre absolute (lei), cheltuielile pentru energie sunt mai mari în rândul persoanelor din mediul urban, care sunt peste pragul sărăciei absolute, respectiv cheltuielile totale de consum și veniturile disponibile de asemenea sunt mai mari.

Astfel, populația non-săracă urbană înregistrează venituri disponibile care sunt de 2,06 ori mai mari, cheltuieli totale de consum care sunt de 2,37 ori mai mari și cheltuieli lunare pentru energie care sunt în mediu de 1,33 ori mai mari în comparație cu cele ale populației sărace urbane.

Discrepanțele sunt mai mici în cazul populației rurale: veniturile celor non-săraci sunt de 1,58 ori mai mari, cheltuielile totale de consum – de 1,75 ori mai mari și cheltuieli pentru energie – de 1,5 ori mai mari în comparație cu populația săracă (Tabelul 8).

Tabelul 8. VENITUL DISPONIBIL ȘI CHELTUIELI MEDII LUNARE DE CONSUM PER ADULT ECHIVALENT RAPORTATE LA SĂRĂCIA ABSOLUTĂ, TOTAL, MEDII DE REȘEDINȚĂ, LEI

	peste pragul sărăciei absolute			sub pragul sărăciei absolute		
	Total	Oraș	Sat	Total	Oraș	Sat
Venit disponibil total	4440,51	5052,68	3910,05	2468,24	2447,58	2473,75
Cheltuieli de consum total	4088,67	4817,59	3457,03	1990,32	2028,87	1980,04
din care total pentru energie:	460,52	465,24	456,43	314,72	350,05	305,3
inclusiv: electricitate	156,81	161,24	152,97	105,98	123,37	101,35
: gaze de rețea	105,87	158,48	60,27	37,97	94,40	22,92
: gaze în butelii	17,63	3,48	29,88	25,78	8,90	30,28
: combustibili lichizi	0,16	0,02	0,29	0,09	0,00	0,11
: cărbune	21,43	6,91	34,02	15,96	8,89	17,84
: lemne, vreascuri, rumeguș, etc	109,21	30,21	177,67	118,11	63,43	132,70
: pregătirea apei calde	7,38	15,88	0,02	1,33	6,31	0,00
: încălzire centralizată	42,03	89,02	1,31	9,50	44,74	0,11

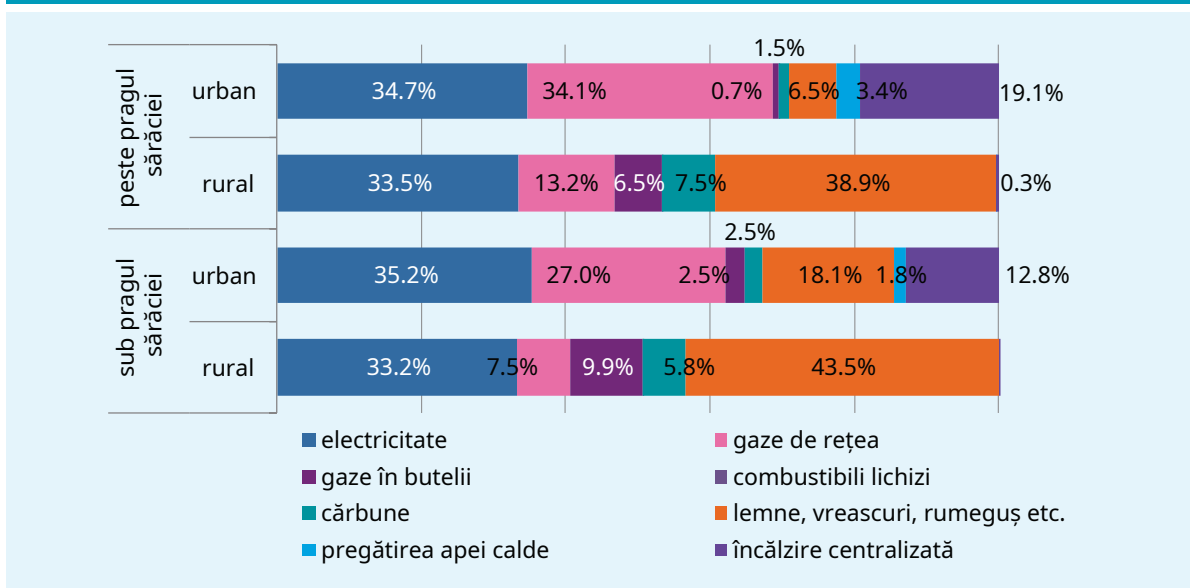
Structura consumului de energie conform surselor de energie diferă după mediul de reședință, cât și în dependență de nivelul de trai.

Trebuie de menționat că consumul de electricitate drept pondere din consumul total de energie este aproximativ același după mediile de reședință. Atât săracii și non-săraccii din mediul urban cheltuie circa 35% din consumul lor de energie pentru electricitate, în mediul rural – circa 33%.

Cu excepția electricității, poate fi observat că sunt înregistrate diferențe în structura cheltuielilor pentru energie în mediul urban conform surselor de energie, în special cu privire la cheltuielile pentru lemne, vreascuri, rumeguș, etc., înregistrând o pondere de 6,5% în cazul celor non-săraccii și 18,1% în cazul populației sărace. În același timp, populația mai înstărită din orașe cheltuie 34,1% pentru gaze de rețea, circa 19,1% - pentru încălzire centralizată. Populația săracă urbană cheltuie 27,0% din cheltuielile lor pentru energie pentru gaze de rețea, iar cheltuielile pentru încălzirea centralizată reprezintă 12,8%.

Distribuția cheltuielilor pentru energie în mediul rural în rândul celor non-săraccii înregistrează 13,2% din cheltuielile pe energie pentru gaze de rețea în comparație cu doar 7,5% din cheltuielile pe energie pentru gaze de rețea în rândul celor săracii; pe când cheltuielile pentru gaze în butelii în cazul celor non-săraccii reprezintă 6,5% și în rândul celor săracii – 9,9%. Cea mai mare pondere de 43,5% din cheltuielile pe energie în cazul celor săracii este înregistrată pentru lemne, vreascuri, rumeguș, etc., pe când în cazul celor non-săraccii – 38,9% (Figura 27).

Figura 27. CHELTUIELILE PENTRU ENERGIE DUPĂ SURSE ȘI MEDII DE REȘEDINȚĂ, ÎN RAPORT CU PRAGUL SĂRĂCIEI ABSOLUTE, %

Utilități. Nivelul bunăstării populației este corelat cu disponibilitatea utilităților în gospodării, care ar asigura condiții necesare de trai confortabile. În rândul populației non-sărace, o pondere mai mare este înregistrată pentru cei care dispun de utilități de o calitate mai înaltă. Circa 2/3 din gospodăriile non-sărace (și persoanele care trăiesc în astfel de gospodării) dispun de gaze naturale din rețea; peste 55% din gospodăriile sărace dispun doar de gaz lichefiat (în butelii). Circa 82% din gospodăriile sărace își asigură încălzirea cu sobe pe lemne, cărbune și petrol; iar circa 2/3 nu dispun de instalații care ar oferi posibilitatea de a încălzi apă (Tabelul 9).

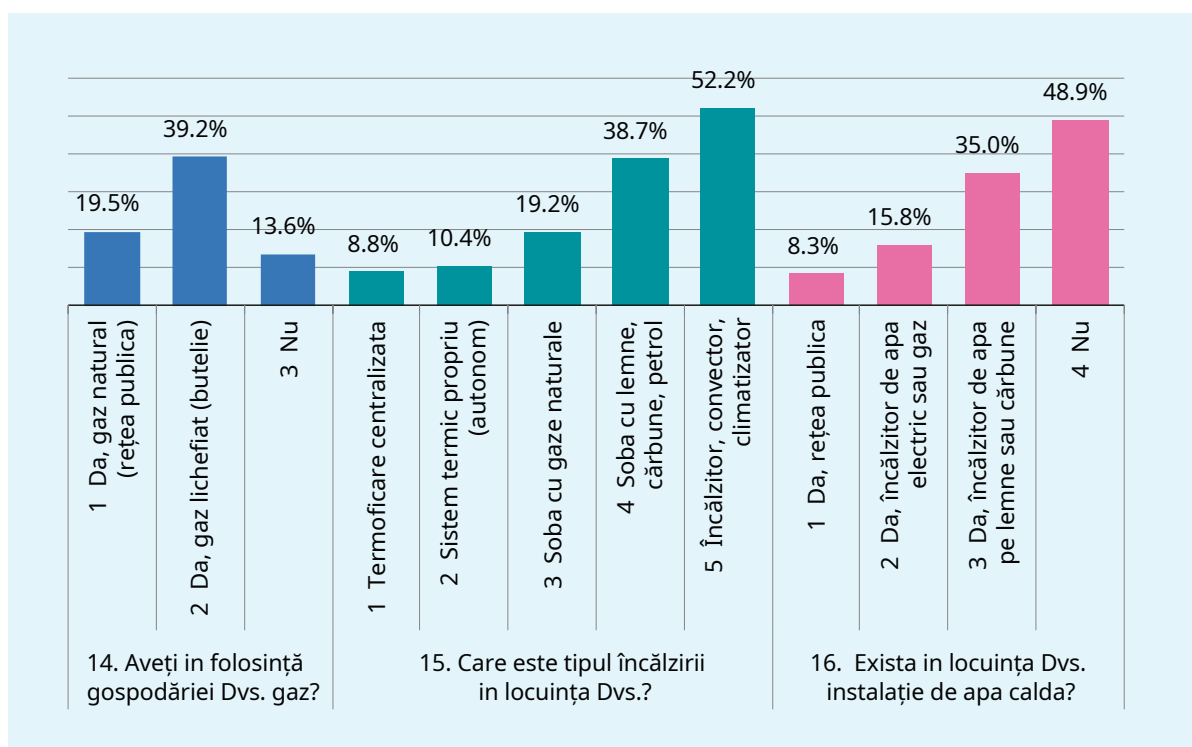
Tabelul 9. DISPONIBILITATEA UTILITĂȚILOR ÎN GOSPODĂRII ÎN RAPORT CU PRAGUL SĂRĂCIEI ABSOLUTE, %

		non-săraci		săraci		Total	
		Gosp.	Pers.	Gosp.	Pers.	Gosp.	Pers.
14. Aveți în folosința gospodăriei dvs. gaz?	1. Da, gaz natural (rețea publică)	63,5%	64,1%	42,7%	42,2%	57,9%	58,2%
	2. Da, gaz lichefiat (butelii)	32,2%	31,8%	55,3%	56,0%	38,4%	38,3%
	3. Nu	4,3%	4,1%	2,1%	1,8%	3,7%	3,5%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%
15. What is the type of heating in your dwelling?	1. Termoficare centralizată	18,0%	16,8%	5,5%	4,4%	14,6%	13,5%
	2. Sistem termic propriu (autonom)	30,6%	33,2%	9,3%	10,5%	24,9%	27,1%
	3. Sobă cu gaze naturale	1,3%	1,4%	1,1%	0,9%	1,3%	1,3%
	4. Sobă cu lemne, cărbune, petrol	49,3%	48,1%	81,6%	82,8%	58,0%	57,4%
	5. Încălzitor, convector, climatizator	0,7%	0,5%	2,4%	1,4%	1,1%	0,7%
	6. Nu	-	-	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%
Total		100%	100%	100%	100%	100%	100%

		non-săraci		săraci		Total	
		Gosp.	Pers.	Gosp.	Pers.	Gosp.	Pers.
16. Există în locuința Dvs. instalație de apă caldă?	1. Da, rețea publică	10,5%	10,1%	3,3%	2,5%	8,6%	8,1%
	2. Da, încălzitor de apă electric sau pe gaz	61,4%	64,3%	28,1%	32,9%	52,4%	55,9%
	3. Da, încălzitor de apă pe lemne sau cărbune	1,8%	1,8%	2,0%	2,7%	1,9%	2,0%
	4. Nu	26,2%	23,8%	66,6%	62,0%	37,1%	34,0%
Total		100%	100%	100%	100%	100%	100%

Astfel, cele mai pronunțate rate ale sărăciei sunt observate în cazul gospodăriilor care-și încălzesc locuințele cu încălzitor, *convector*, *climatizator* (52,2%), care nu dispun de instalații de apă caldă (48,9%); și în cazul disponibilității de gaz în locuință, sărăcia este mai pronunțată în cazul gospodăriilor ce dispun de *gaz lichefiat (în butelii)* (39,2%) (Figura 28).

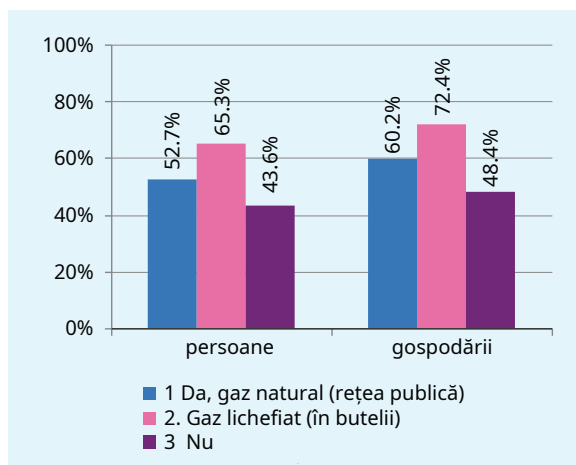
Figura 28. RATA SĂRĂCIEI ABSOLUTE ÎN DEPENDENȚĂ DE DISPONIBILITATEA UTILITĂȚILOR ÎN GOSPODĂRII, ÎN RAPORT CU CHELTUIELILE PENTRU ENERGIE, %

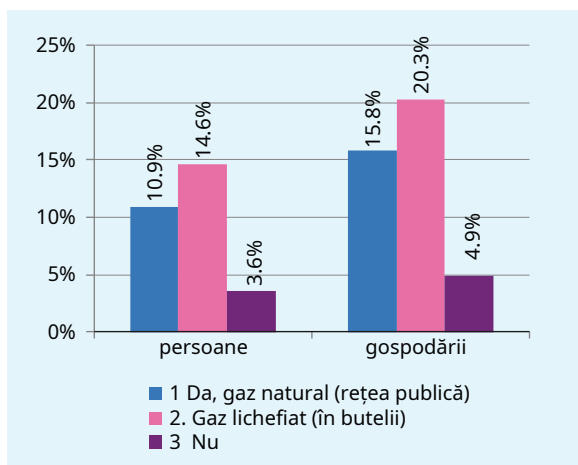
Utilizarea gazului. Incidența sărăciei energetice, estimate conform veniturilor și cheltuielilor este mai înaltă în rândul populației care dispune de gaz lichefiat (în butelii) în locuințele lor. Pentru circa 72,4% de gospodării (65,3% persoane) – cheltuielile pentru energie reprezintă peste 10% din venituri; pentru circa 20,3% de gospodării (14,6% persoane) – ponderea cheltuielilor pentru energie este peste dubla mediană (2M) (Figura 29).

Figura 29. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE ÎN DEPENDENȚĂ DE DISPONIBILITATEA GAZULUI ÎN LOCUINȚĂ

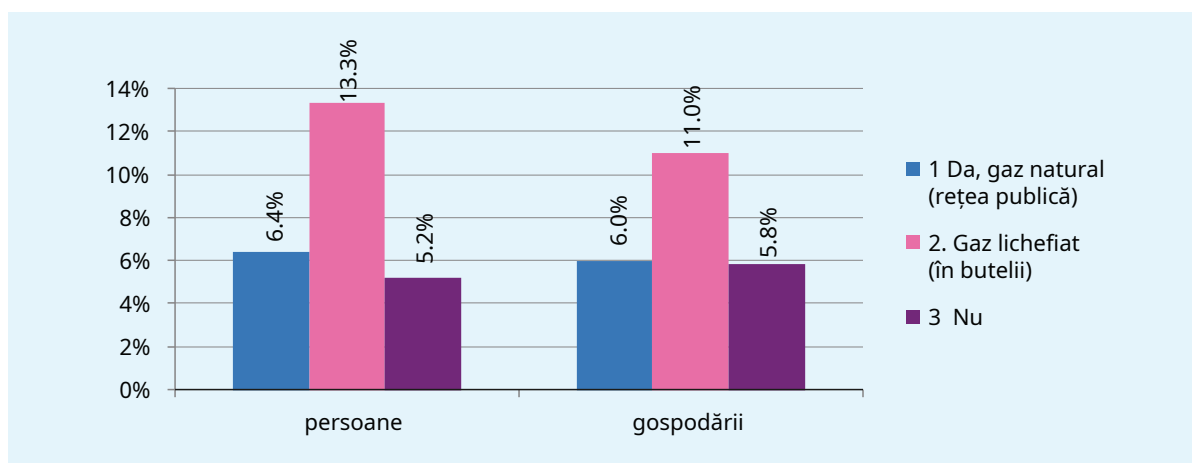
Cheltuieli pentru energie >10% din venitul disponibil

Ponderea cheltuielilor pentru energie > dubla mediană (2M)

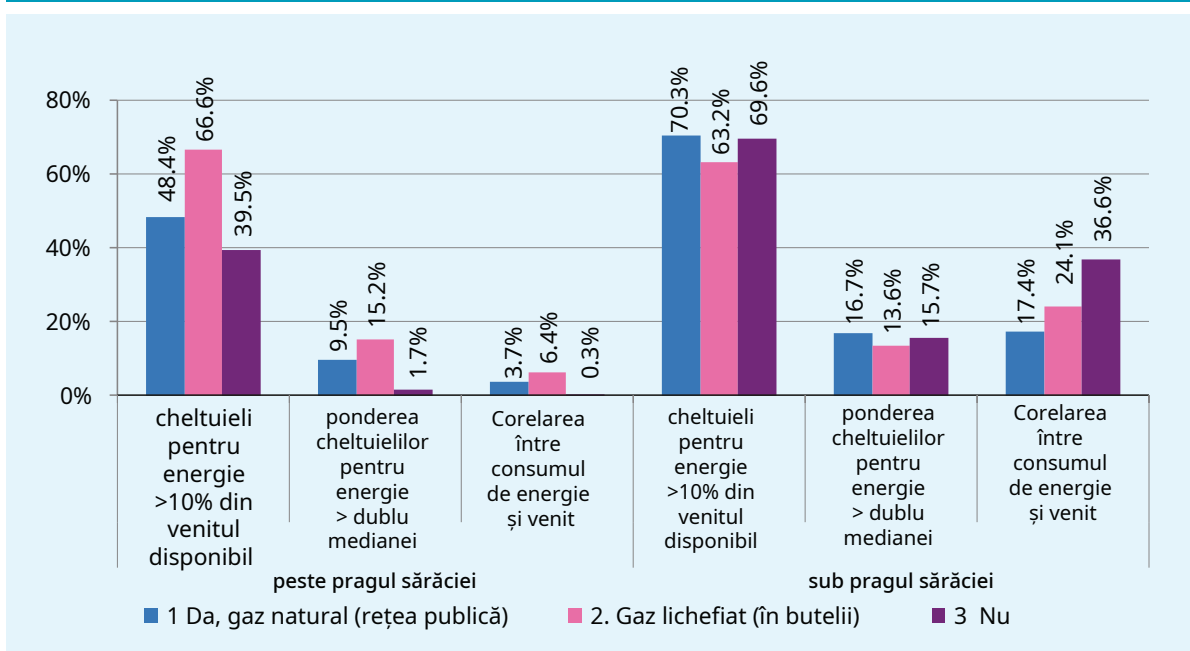

Corelarea între consumul de energie și venit

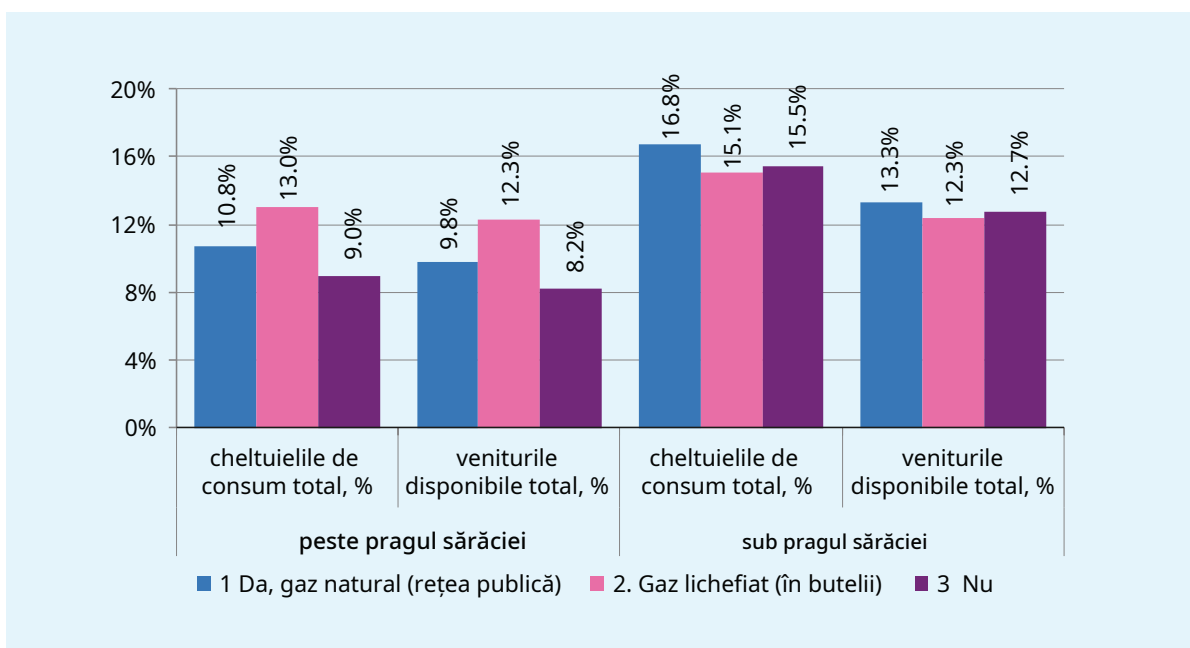
Incidența sărăciei energetice în rândul celor săraci este mai mare în cazul celor care sunt conectați la aprovizionarea cu gaze din rețeaua publică cu circa 70,3% conform veniturilor și 16,7% conform dublei mediane. În cazul celor peste pragul sărăciei absolute, sărăcia energetică este mai pronunțată pentru acele persoane care dispun de gaz lichefiat (în butelii) în locuințele lor – 66,6% conform veniturilor și 15,2% sărăcie energetică estimată drept pondere din cheltuielile pentru energie > dubla mediană (2M) (Figura 30).

Figura 30. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE ÎN RAPORT CU SĂRĂCIA ABSOLUTĂ, ÎN DEPENDENȚĂ DE DISPONIBILITATEA GAZULUI ÎN LOCUINȚĂ, PERSOANE

Ponderea cheltuielilor pentru energie de asemenea este mai mare în cazul celor care sunt sub pragul sărăciei, iar cea mai înaltă pondere este înregistrată în rândul populației conectate la gaz din rețeaua publică: 13,3% estimarea conform veniturilor și 16,8% estimarea conform cheltuielilor. În cazul celor non-sărăci, cheltuielile sunt mai pronunțate pentru cei care utilizează gaz lichefiat (în butelii), circa 12,3% estimarea conform veniturilor și 13,0% estimarea conform cheltuielilor (Figura 31).

Figura 31. CHELTUIELILE PENTRU ENERGIE ÎN RAPORT CU CHELTUIELILE DE CONSUM ȘI VENITUL DISPONIBIL, ÎN DEPENDENȚĂ DE DISPONIBILITATEA GAZULUI ÎN LOCUINȚĂ

Cheltuielile pentru energie sunt mai mari în rândul persoanelor din gospodării care sunt conectate la rețeaua publică de aprovizionare cu gaze și peste pragul sărăciei absolute. În același timp, cheltuielile de consum totale și veniturile disponibile sunt mai mari în cazul celor non-săraci care nu utilizează gaz în gospodăriile lor. Acest grup de gospodării înregistrează diferențe semnificative între cei care sunt peste și sub pragul sărăciei absolute.

Prin urmare, populația non-săracă fără conectare la gaz în gospodăriile lor înregistrează venituri care sunt de 2,53 ori mai mari, cheltuieli totale care sunt de 2,80 ori mai mari și cheltuieli lunare pentru energie care sunt în mediu de 1,62 ori mai mari în comparație cu populația săracă ce nu utilizează gaz în gospodăriile lor.

Cea mai mică discrepanță între veniturile și cheltuielile celor săraci și non-săraci este înregistrată pentru cei care utilizează gaz lichefiat (în butelii): veniturile celor non-săraci sunt de 1.5 ori mai mari, cheltuielile de consum totale sunt de 1,74 ori mai mari și cheltuielile pentru energie sunt de 1,5 ori mai mari în comparație cu cei săraci.

În cazul gospodăriilor non-sărace, principalele cheltuieli sunt înregistrate pentru electricitate, urmate de cheltuieli ce țin de combustibilul folosit.

Gospodăriile sărace cheltuie mai mult, în primul rând, pentru electricitate, urmată de cheltuielile pentru lemne, vreascuri, rumeguș în toate cazurile, etc. (Tabelul 10).

Tabelul 10. VENITUL DISPONIBIL ȘI CHELTUIELILE DE CONSUM MEDII LUNARE PER ADULT ECHIVALENT RAPORTATE LA SĂRĂCIA ABSOLUTĂ, ÎN DEPENDENȚĂ DE DISPONIBILITATEA GAZULUI ÎN LOCUINȚĂ, LEI

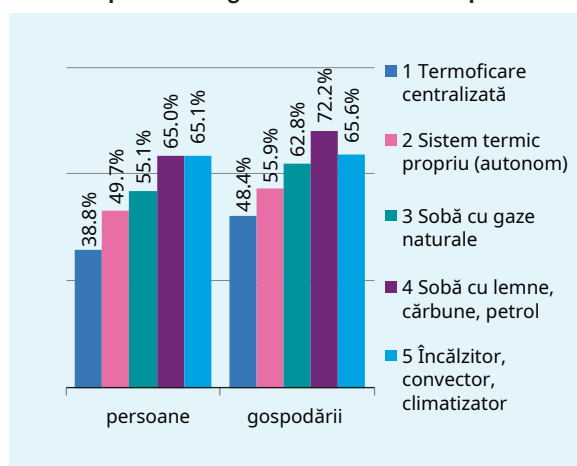
	peste pragul sărăciei absolute			sub pragul sărăciei absolute		
	1 Da, gaz natural (rețea publică)	2 Da, gaz lichefiat (butelii)	3 Nu	1 Da, gaz natural (rețea publică)	2 Da, gaz lichefiat (butelii)	3 Nu
Venit disponibil total	4.798,94	3.596,44	5.417,60	2.569,23	2.401,89	2.144,67
Cheltuieli de consum total	4.372,54	3.409,38	4.945,97	2.034,39	1.964,02	1.766,38
din care total pentru energie:	470,22	443,41	442,68	340,77	296,26	273,14
inclusiv: electricitate	153,48	155,95	214,93	113,99	99,72	111,68
: gaze de rețea	165,31	0,55	0	89,52	0	0
: gaze în butelii	0,14	54,92	0	0,36	45,93	0
: combustibili lichizi	0,18	0,15	0	0,06	0,11	0
: cărbune	13,59	39,57	2,60	10,51	20,51	3,07
: lemne, vreascuri, rumeguș, etc	75,66	189,39	8,76	104,12	129,99	79,56
: pregătirea apei calde	10,19	0,0	21,03	2,66	0	11,13
: încălzire centralizată	51,67	2,88	195,36	19,54	0	67,71

Tipul de încălzire a locuinței. Incidența sărăciei energetice este mai înaltă în rândul gospodăriilor care-și încălzesc locuințele cu sobe cu lemne, vreascuri, petrol; cheltuielile pentru energie reprezintă o sumă peste 10% din venitul disponibil per adult echivalent pentru circa 72,2% gospodării (65,0% persoane din aceste gospodării). În cazul sărăciei energetice drept pondere din cheltuielile pentru energie > dubla mediană (2M), incidența este de 21,1% gospodării (15,0% persoane).

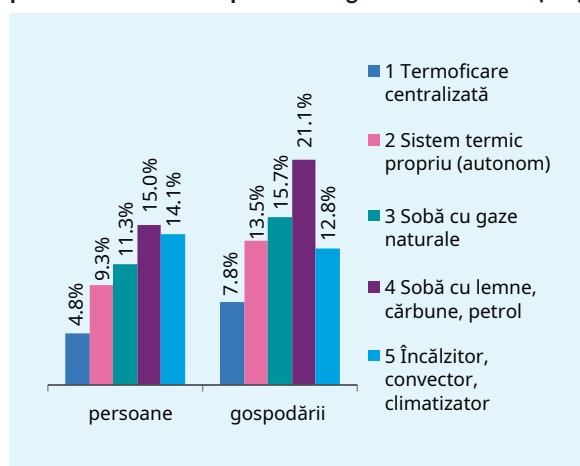
Cea mai redusă incidență a sărăciei energetice este înregistrată pentru gospodăriile care-și încălzesc locuințele prin intermediul sistemului de încălzire centralizată; ponderea celor în sărăcie energetică conform veniturilor reprezintă 48,4% gospodării (38,8% persoane) și ponderea celor în sărăcie energetică conform dublei mediane reprezintă 7,8% gospodării (4,8% persoane) (Figura 32).

Figura 32. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE ÎN DEPENDENȚĂ DE TIPUL DE ÎNCĂLZIRE A LOCUINȚEI

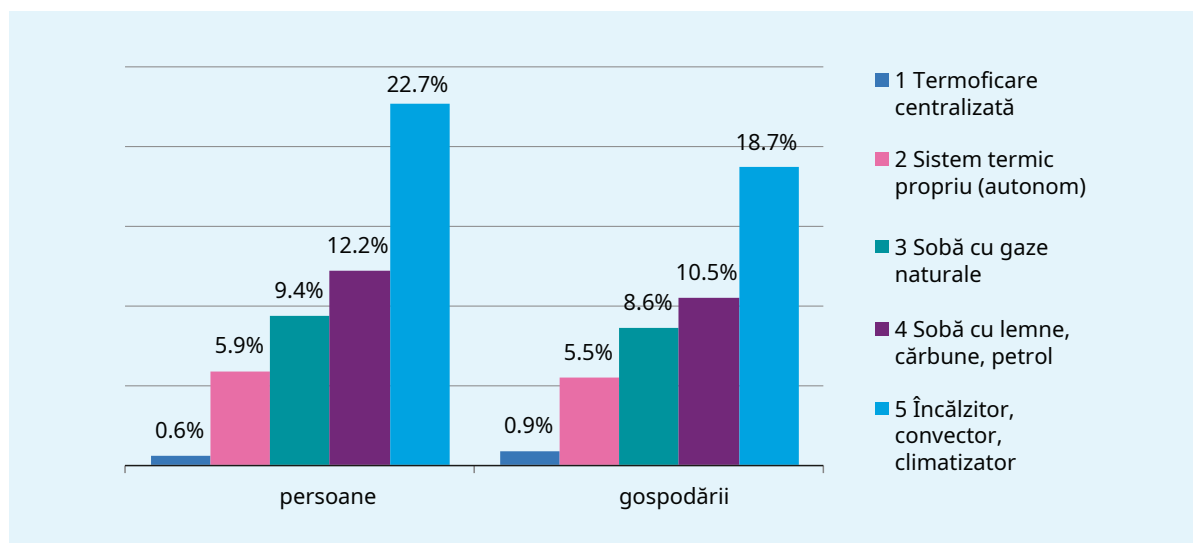
cheltuieli pentru energie >10% din venitul disponibil

ponderea cheltuielilor pentru energie >dubla mediană (2M)

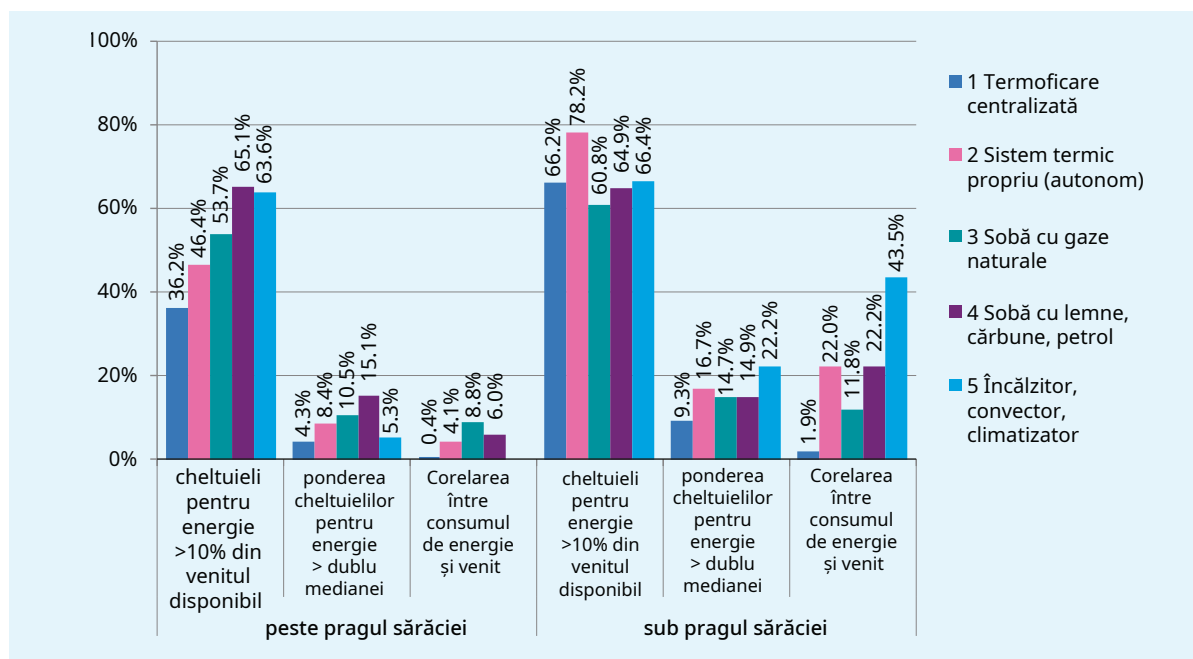
Corelarea între consumul de energie și venit

Imaginea sărăciei energetice este diferită în dependență de sărăcia absolută. Cea mai înaltă incidență a sărăciei energetice în cazul persoanelor peste pragul sărăciei absolute este înregistrată pentru cei care-și încălzesc locuințele cu sobe cu lemne, cărbune, petrol (65,1% incidența conform veniturilor, 15,1% - conform dublei mediane), cea mai redusă incidență – în cazul încălzirii centralizate (36,2% - conform veniturilor, 4,3% - conform dublei mediane).

Cea mai înaltă incidență a sărăciei energetice în cazul persoanelor sub pragul sărăciei absolute este înregistrată pentru cei cu propriul sistem de încălzire (autonom) (78,2% - conform veniturilor) (Figura 33).

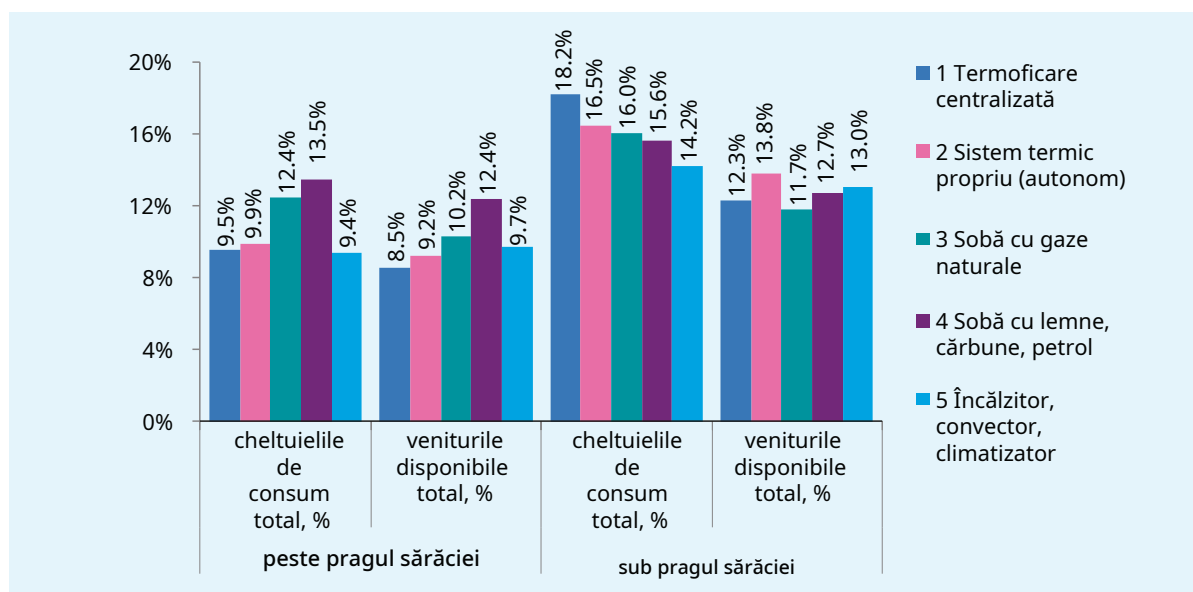
Figura 33. INCIDENȚA SĂRĂCIEI ENERGETICE ÎN RAPORT CU SĂRĂCIA ABSOLUTĂ, ÎN DEPENDENȚĂ DE TIPUL ÎNCĂLZIRII LOCUINȚEI, PERSOANE

Ponderea cheltuielilor pentru energie din totalul cheltuielilor de consum al persoanelor peste pragul sărăciei absolute este mai mare în cazul încălzirii locuințelor cu sobe cu lemne, cărbune, petrol, reprezentând 13,5% și 12,4% conform veniturilor. Cea mai mică pondere: 8,5% din venit și 9,5% din cheltuieli este înregistrată în cazul încălzirii centralizate.

În cazul persoanelor sub pragul sărăciei absolute, cea mai mare pondere a cheltuielilor pentru energie din totalul cheltuielilor de consum – 18,2% este înregistrată în cazul încălzirii centralizate, urmate de 16,5% în cazul sistemelor termice proprii (autonome). Ponderea cheltuielilor pentru energie în raport cu veniturile este aproape aceeași - 12%-13% pentru toate tipurile de încălzire (Figura 34).

Figure 34. CHELTUIELI PENTRU ENERGIE ÎN RAPORT CU CHELTUIELILE DE CONSUM ȘI VENITUL DISPONIBIL, ÎN DEPENDENȚĂ DE TIPUL ÎNCĂLZIRII LOCUINȚEI

Cele mai mari venituri disponibile și cheltuieli de consum, cât și cheltuieli pentru energie sunt observate în cazul persoanelor locuințele cărora dispun de încălzire centralizată și sisteme proprii de încălzire (autonome), cele mai mici – în cazul persoanelor care-și încălzesc locuințele cu încălzitoare, convectori, climatizatoare. Aceste tendințe sunt observate atât pentru cei non-săraci, cât și pentru cei săraci (Tabelul 11).

Tabelul 11. VENITUL DISPONIBIL ȘI CHELTUIELILE DE CONSUM MEDII LUNARE PER ADULT ECHIVALENT ÎN RAPORT CU SĂRĂCIA ABSOLUTĂ, ÎN DEPENDENȚĂ DE TIPUL DE ÎNCĂLZIRE A LOCUINȚEI, LEI

	1 Termo- ficare centra- lizată	2 Sistem termic propriu (autonom)	3 Sobă cu gaze naturale	4 Sobă cu lemne, cărbune, petrol	5 Încăl- zitor, convector, climati- zator
peste pragul sărăciei absolute					
Venit disponibil total	5.605,72	5.020,82	4.466,09	3.653,97	3.450,64
Cheltuieli de consum total	5.031,09	4.707,77	3.676,95	3.361,95	3.566,28
din care total pentru energie:	479,15	464,05	457,50	453,06	335,48
inclusiv: electricitate	171,43	159,86	133,98	149,72	212,58
: gaze de rețea	21,18	257,03	284,83	29,12	117,48
: gaze în butelii	1,55	4,26	0	32,84	5,42
: combustibili lichizi	0	0,01	0	0,32	0
: cărbune	0	7,79	1,89	38,86	0
: lemne, vreascuri, rumeguș, etc	0	32,30	36,81	202,20	0
: pregătirea apei calde	42,97	0,22	0	0	0
: încălzire centralizată	242,02	2,58	0	0	0
sub pragul sărăciei absolute					
Venit disponibil total	3.065,40	2.581,19	2.743,36	2.426,02	1.983,10
Cheltuieli de consum total	2.074,40	2.164,97	2.007,77	1.966,87	1.818,56
din care total pentru energie:	377,13	356,57	322,22	307,14	258,11
inclusiv: electricitate	119,92	126,47	109,97	101,22	176,80
: gaze de rețea	22,67	189,48	186,76	17,58	65,08
: gaze în butelii	0,00	4,98	0	30,34	15,50
: combustibili lichizi	0	0	0	0,10	0
: cărbune	0	1,70	6,45	19,06	0
: lemne, vreascuri, rumeguș, etc	0	33,21	19,03	138,84	0
: pregătirea apei calde	29,01	0	0	0	0
: încălzire centralizată	205,53	0,73	0	0	0,73

III. Mecanisme de susținere orientate spre sărăcia energetică

III.1. Practicile internaționale privind măsurile de politici sociale

Analiza practicilor internaționale curente relevă faptul că factorii de decizie pot alege o varietate vastă de instrumente de politici pentru a aborda sărăcia energetică, care pot varia de la suport financiar până la ridicarea nivelului de conștientizare. Au fost stabilite diverse clasificări academice și în bază de politici pentru a crea o trecere în revistă a măsurilor disponibile. De exemplu, Observatorul European al Sărăciei Energetice prezintă un set mai vast de tipuri de politici²²:

- Finanțarea îmbunătățirilor structurale în situația energetică a gospodăriilor;
- Audite energetice;
- Asistență financiară ce să reducă facturile la energie/suport social;
- Protecția legală împotriva deconectărilor;
- Măsuri de informare și ridicare a nivelului de conștientizare.

La rândul său, cel mai recent raport al Comunității Energetice²³ identifică două seturi de bază de măsuri de politici pentru a reduce cauzele și consecințele sărăciei energetice:

- Măsuri orientate spre sporirea veniturilor gospodăriilor și protejarea acestora împotriva deconectărilor de la utilități.
- Măsuri pentru reducerea costurilor la energie.

Primul set de măsuri de politici se axează pe sporirea venitului total al gospodăriilor și protecția acestora împotriva deconectărilor de la utilități cum ar fi gazul, electricitatea și/sau rețelele de încălzire centralizată. Aceste măsuri în general sunt considerate a fi măsuri pe termen scurt, deoarece tind să reducă în mod primat consecințele sărăciei energetice, dar nu cauzele acesteia. Această abordare de obicei include suport financiar direct prin: (i) deduceri din facturile lunare la energie; (ii) alocații financiare directe, sau (iii) transferuri financiare pentru a reduce povara totală a facturilor la energie asupra gospodăriilor și protecția împotriva deconectării de la utilități. Elementele de bază ale acestui grup de măsuri sunt:

1. Protecția:

- **Protecția împotriva deconectărilor de la utilități în cazul neachitării.** De exemplu, în cazul Cataloniei, legislația regională solicită companiilor de furnizare a electricității, gazului și apei să contacteze serviciile de protecție socială înainte de a stopa furnizarea spre gospodăriile beneficiare pentru a verifica dacă acestea sunt expuse riscului excluziunii sociale conform unor criterii stabilite²⁴. În cazul Olandei, cadrul de reglementare interzice deconectarea de la electricitate și gaz

22 Acțiuni ajustate comunității pentru reducerea sărăciei energetice (2021). Raport general privind conceptul sărăciei energetice. Sărăcia energetică în mediu privat cu familii multiple. https://www.bpie.eu/wp-content/uploads/2021/05/ComAct-D1.1_Overview-report-on-the-energy-poverty-concept_Final-version_UPDATED-1.pdf

23 Comunitatea Energetică (2021). Studiul de abordare a sărăciei energetice în părțile contractante. Capitolul 3.

24 Herrero, S.T. (2020). Deconectările în Spania. Institutul de Tehnologii și Știința Mediului (ICTA), Universitatea Autonomă din Barcelona (UAB), Spania. Pagina 2. https://www.eppedia.eu/sites/default/files/2021-01/Tirado%20Herrero_2020_Disconnections%20in%20Spain_EP-pedia_2.pdf

a consumatorilor – gospodării confirmate ca fiind vulnerabile și care au datorii²⁵. În cazul României, legislația adoptată în 2021 interzice deconectarea consumatorului vulnerabil de la toate sursele de energie în situații de criză energetică²⁶. Iar în cazul Ungariei, persoanele cu dizabilități, consumatorii orbi și alți consumatori vulnerabili nu pot fi deconectați de la serviciile de aprovizionare cu apă și energie²⁷.

- **Asigurarea unei aprovizionări minime cu energie.** De exemplu: în cazul Greciei, persoanele și familiile ce trăiesc în sărăcie extremă beneficiază de un volum gratuit de electricitate pentru locuința lor de bază de până la 1200 kWh pentru patru luni, ceea ce corespunde la trei facturi trimestriale de deconectare²⁸.

2. Reglementarea prețurilor:

- **Tarife sociale – plafonarea prețului maxim pe care gospodăriile trebuie să-l achite pentru facturile la energie.** Exemplul Bulgariei – tariful social pentru electricitate. Consumatorii vulnerabili, circa 14% din populație, vor achita cu 33% mai puțin pentru electricitate pe parcursul unei perioade de cinci ani. Adițional, 100 kWh vor fi garantați pentru gospodăriile care nu utilizează electricitate pentru încălzire și 150 kWh pentru gospodăriile care nu utilizează încălzirea electrică²⁹. În cazul Ciprului, tarife specifice sunt stabilite pentru persoanele cu venituri mici și gospodăriile din categoria “Evaluarea specială a gospodăriilor pentru categorii specifice de consumatori vulnerabili”. Aceste tarife reduse reprezintă o reducere estimată la circa 17-20%³⁰. În cazul Spaniei, statul central reglementează accesul la energie și reduceri la tarife care sunt suportate de companiile de electricitate; totuși, regiunile și municipalitățile gestionează ajutorul dat și chiar achită o parte din tariful pentru gospodăriile în situație de urgență socială sau excluziune severă³¹. În cazul României, Guvernul a decis în martie 2022 să plafoneze (până-n 2023) prețurile finale facturate pentru electricitate în cazul clienților – gospodării vulnerabile sau consumatori potențial intenși de energie, în două tranșe de consum, în baza consumului mediu lunar în 2021 și a prețurilor finale la gaze naturale. Electricitatea: (i) 0.68 lei / kWh (TVA inclus) pentru consum ≤ până la 100 kWh; și b) 0.8 lei / kWh (TVA inclus) pentru cei cu un consum între 100 kWh și 300 kWh inclusiv. Gaze naturale: 0,31 lei / kWh (TVA inclus)³² pentru un consum mediu anual de până la 1200 kWh.
- **Contoare pre-achitate.** Exemplul Ungariei, unde consumatorii vulnerabili care au datorii la energie pot fi deconectați de la rețea doar dacă refuză să instaleze și să utilizeze un contor pre-achitate pentru energie, care permite doar consumul de energie care este pre-achitat³³.

3. Suport financiar direct

- **Se exprimă prin diverse modele de suport pentru achitarea facturilor la energie și creșterea venitului.** De exemplu: în cazul României, ajutorul este oferit pentru încălzirea locuinței și un

25 https://wetten.overheid.nl/BWBR0030164/2018-05-01#Paragraaf2_Artikel2

26 Legea 266/2011 privind stabilirea măsurilor de protecție socială pentru consumatorul vulnerabil de energie. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/246430>

27 Acțiuni ajustate comunității pentru reducerea sărăciei energetice (2021). Raport general privind conceptul sărăciei energetice. Sărăcia energetică în mediu privat cu familii multiple. Sub-capitol 4.3.7. Pag. 74. https://www.bpie.eu/wp-content/uploads/2021/05/ComAct-D1.1_Overview-report-on-the-energy-poverty-concept_Final-version_UPDATED-1.pdf

28 <https://www.taxheaven.gr/law/4320/2015>

29 <https://www.me.government.bg/bg/interviews-detail-type-347-detail-324-.html>

30 ESPN (2020). Acces la servicii esențiale pentru persoanele cu venituri mici în Europa. O analiză a politicilor în 35 de țări. Autori: Baptista, I. & Marlier, E., Pag. 67. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8340&furthe rPubs=yes>

31 Ibidem.

32 Guvernul României. <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2022/03/OUGANEXE.pdf>

33 Acțiuni ajustate comunității pentru reducerea sărăciei energetice (2021). Raport general privind conceptul sărăciei energetice. Sărăcia energetică în mediu privat cu familii multiple. Sub-capitol 4.3.7. Page 74. https://www.bpie.eu/wp-content/uploads/2021/05/ComAct-D1.1_Overview-report-on-the-energy-poverty-concept_Final-version_UPDATED-1.pdf

supliment energetic, suma căruia variază în conformitate cu venitul mediu lunar net per membru de familie a unei singure persoane³⁴. În cazul Bulgariei, ajutorul pentru încălzire este oferit rezidenților bulgari care n-au un venit suficient pentru a-și încălzi locuințele pe parcursul lunilor de iarnă. Acest ajutor este de 495.90 BGN (sau 253.53 Euro) care este achitat de două ori pe iarnă și poate fi primit doar după ce beneficiarii au demonstrat că n-au vândut imobil în ultimii cinci ani, nu dețin contracte de mentenanță, n-au economisit mai mult de 500 BGN per membru de familie și n-au călătorit peste hotare de sine-stătător în ultimul an³⁵. În cazul Croației este oferită o alocație pentru consumatorii vulnerabili de energie de 200 HRK³⁶. În ianuarie 2022, guvernul de Croația a întreprins acțiuni pentru a reduce șocurile cauzate de ridicarea prețurilor la energie în următoarele domenii: (i) sporirea sumei alocației pentru consumatorii vulnerabili, îmbunătățirea scopului acestor plăți și extinderea aprovizionării cu gaz pe lângă electricitate; (ii) revizuirea întregului set de elemente pentru calcularea financiară a prețului la gaz și electricitate; (iii) revizuirea tuturor elementelor sistemului fiscal și TVA, care la moment este 13% pentru electricitate și 25% pentru gaz³⁷. În cazul Maltei, gospodăriile cu venituri mici se pot califica pentru așa-numita "prestație pentru energie", gestionată la nivel național, care-și propune drept scop să reducă costul facturilor la apă și electricitate, oferindu-i beneficiarului o sumă de reducere de 30% din consumul de electricitate până la eco-reducere, până la o anumită limită. Persoanele care se califică pentru "prestația pentru energie" au dreptul la o reducere anuală de gaz per gospodărie. Este posibilă și o subvenție pentru chiria contorului la apă și electricitate. În cazul Italiei sunt două măsuri naționale pentru gospodăriile cu venituri mici, care facilitează accesul la energie: bonusul pentru electricitate și bonusul pentru gaz. Acestea oferă o reducere a sumei care urmează să fie achitată pe ambele facturi³⁸.

Al doilea set de măsuri de politici se axează pe reducere consumului de energie și a cheltuielilor gospodăriei, cum ar fi: (i) îmbunătățirea eficienței energetice a caselor și electrocasnicelor, (ii) informarea și ridicarea nivelului de conștientizare a gospodăriilor. Se consideră că aceste măsuri au un impact de lungă durată deoarece abordează cauzele sărăciei energetice.

Îmbunătățirea eficienței energetice a caselor și electrocasnicelor se axează pe îmbunătățirea izolării clădirilor, încălzirii, ventilării și climatizării (HVAC), pe electrocasnice și generarea de energie regenerabilă, care sunt oportunități pentru reducerea structurală a consumului de energie, precum și reducerea costurilor la energie a gospodăriei. Finanțarea acestor măsuri poate lua diverse forme, de la granturi până la împrumuturi cu dobânzi mici. *Exemple de practici includ Programul de împrumuturi pentru renovare KredEx - Estonia; Programul din Lituania pentru modernizarea blocurilor de apartamente – JESSICA II; Facilitatea letonă de eficiență energetică baltică (LABEEF) și Schema de case mai clade și energie mai bună în Irlanda*³⁹.

Audite energetice. Un exemplu relevant este cel din Catalonia, care susține gospodăriile cu venituri mici prin achitarea auditelor energetice, prin instalarea elementelor de eficiență energetică la costuri reduse, prin susținerea procedurii de modificare a tarifului, și prin instruirea rezidenților privind obiceiurile de consum eficient. După realizarea auditului energetic al unei gospodării, aceasta primește sfaturi personalizate cum să reducă consumul de energie și suport pentru implementarea electrocasnicelor eficiente energetic. Adicional, gospodăriile primesc și instruire pentru a-și schimba obiceiurile de consum al energiei. Guvernul

34 Legea 266/2011 privind stabilirea măsurilor de protecție socială pentru consumatorul vulnerabil de energie. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/246430>

35 <https://pomosti.com/socialni-pomosti/pomost-za-otoplenie/>

36 <https://gov.hr/en/allowance-for-vulnerable-energy-buyers/746>

37 <https://vlada.gov.hr/news/three-segments-to-mitigate-energy-price-hike/33799>

38 ESPN (2020). Acces la servicii esențiale pentru persoanele cu venituri mici în Europa. O analiză a politicilor în 35 de țări. Autori: Baptista, I. & Marlier, E., Pag. 68. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8340&furthe rPubs=yes>

39 Acțiuni ajustate comunității pentru reducerea sărăciei energetice (2021). Raport general privind conceptul sărăciei energetice. Sărăcia energetică în mediu privat cu familii multiple. https://www.bpie.eu/wp-content/uploads/2021/05/ComAct-D1.1_Overview-report-on-the-energy-poverty-concept_Final-version_UPDATED-1.pdf

regional susține autoritățile locale în crearea și gestionarea implementării programului⁴⁰. Un alt exemplu este cel al României, unde cadrul legal permite autorităților publice locale să implementeze programele de certificare și audit energetic pentru clădirile rezidențiale pentru consumatorii vulnerabili⁴¹.

Informarea și ridicarea nivelului de conștientizare. Un exemplu sunt autoritățile publice franceze (locale și naționale) și partenerii privați, care prin Serviciul de Intervenții Locale de gestionare energetică (SLIME) susțin / informează gospodăriile sărace despre îmbunătățirea managementului energetic acasă. De asemenea, datorită sistemului de certificare a economiilor de energie, până la 70% din cheltuielile comunității pot fi finanțate în programul SLIME⁴². În cazul Ungariei, consumatorii cu restanțe trebuie să fie informați despre opțiunile disponibile (de ex. măsuri de suport și condiții de eligibilitate) pentru menținerea accesului la servicii. În Lituania, municipalitățile sunt responsabile de oferirea informației și consultațiilor persoanelor cu venituri mici, pentru a le facilita accesul la încălzirea locuinței și subvenții pentru apă caldă⁴³.

III.2. Mecanismele de politici sociale moldovenești pentru a reduce sărăcia

III.2.1. Prestația de ajutor social

Prestația de ajutor social sau “prestația pentru sărăcie” la moment reprezintă unicul program guvernamental orientat spre familii/gospodării sărace, dar nu țintește în mod specific sărăcia energetică. De la implementarea sa în 2009, o modificare s-a realizat de la mecanismul de compensare prin acordarea asistenței sociale monetare în baza principiilor de determinare a categoriilor de eligibilitate la un mecanism de testare a bunăstării familiei/gospodăriei direcționat spre prestațiile oferite. Astfel, următoarele categorii au dreptul la Ajutor Social: familii/gospodării defavorizate⁴⁴ membrii adulți ai cărora se încadrează în cel puțin una dintre următoarele situații:

- au atins vârsta necesară pentru stabilirea pensiei conform legislației;
- sunt persoane încadrate în diferite grade de dizabilitate;
- sunt șomeri înregistrați la agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă și nu refuză participarea la activități de interes comunitar;
- se află în perioada dintre săptămâna a 30-a de sarcină și săptămâna a 12-a după naștere în cazul în care copilul se naște mort sau moare în perioada concediului postnatal, ori îngrijește un copil până la vârsta de 3 ani;
- îngrijesc un membru/membri ai familiei care necesită îngrijire din partea unei terțe persoane conform concluziei consiliului medical consultativ al instituției medico-sanitare publice;
- realizează venituri provenite din salarizare, cu timp integral sau parțial, din activitatea de antreprenariat sau din activități legate de folosirea terenurilor agricole din extravilanul localităților.

40 Audituri și intervenții în locuințe aflate în situație de sărăcie energetică. <https://www.diba.cat/web/benestar/auditories>

41 Legea 266/2011 privind stabilirea măsurilor de protecție socială pentru consumatorul vulnerabil de energie. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/246430>

42 Programul Slime. <https://www.lesslime.fr/le-programme/>

43 ESPN (2020). Acces la servicii esențiale pentru persoanele cu venituri mici în Europa. O analiză a politicilor în 35 de țări. Autori: Baptista, I. & Marlier, E., Pag. 71. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8340&furthe rPubs=yes>

44 Familie defavorizată – familie care are un venit global mediu lunar mai mic decât venitul lunar minim garantat și care a acumulat, la indicatorii de bunăstare, un punctaj mai mic sau egal cu cel stabilit pentru evaluarea bunăstării familiei. Art. 3, alin. 7 Legea nr. 133/2008 cu privire la ajutorul social. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129347&lang=ro

Eligibilitatea pentru Ajutor social și cuantumul prestației sunt determinate în baza diferenței între venitul global mediu lunar al familiei/gospodăriei și venitul lunar minim garantat de stat (VLMG), care este aproape de pragul internațional al sărăciei absolute pe zi 4,3 USD pe zi⁴⁵, cât și utilizarea unui set de indicatori de verificare proxy, cu un scor care nu trebuie să fie depășit.

VLMG al familiei reprezintă suma cuantumurilor venitului lunar minim garantat stabilit pentru fiecare membru al familiei respective și anume

- 100% din venitul lunar minim garantat pentru solicitant;
- 70% din venitul lunar minim garantat pentru fiecare alt membru adult al familiei;
- 75% din venitul lunar minim garantat pentru fiecare copil;
- plus 30% din venitul lunar minim garantat pentru fiecare membru al familiei încadrat într-un grad de dizabilitate;
- plus 50% din venitul lunar minim garantat pentru fiecare copil cu dizabilități;
- plus 10% din venitul lunar minim garantat, dacă persoana încadrată într-un grad de dizabilitate este unicul adult din familie.

Toate cele expuse mai sus implică valori diferite pentru prestațiile oferite în dependență de numărul membrilor de familie/gospodărie.

Trebuie de menționat faptul că din 2021, VLMG este indexat de 2 ori pe an: la 01 aprilie (coeficientul de indexare reprezintă creșterea medie anuală a indicelui prețului de consum pentru ultimii 3 ani) și 01 octombrie (rata inflației înregistrată în primul semestru al anului respectiv). Evoluția sumelor VLMG indexate este oferită în Tabelul 12 de mai jos.

Tabelul 12. EVOLUȚIA CREȘTERII VLMG DUPĂ INDEXARE				
	1.04.2019	1.04.2020	1.04.2021	1.10.2021
VLMG (lei MDL)	1056	1107	1151	1196
Coeficientul de indexare (%)	3,0%	4,8%	3,89%	3,86%

Sursa: p.1¹ din HG 1167/2008

Următoarele sunt luate în considerație la stabilirea **venitului global al familiei/gospodăriei**: veniturile monetare obținute din muncă remunerată, veniturile din toate tipurile de activitate antreprenorială, veniturile din folosirea terenurilor agricole și terenurilor de pământ, cât și alte tipuri de venituri, inclusiv din asigurări și prestații de asistență socială. În același timp, următoarele tipuri de venituri sunt scutite din calculul venitului global al familiei/gospodăriei:

- 200 lei din suma salariului declarat pentru fiecare angajat din familia/gospodăria care aplică sau beneficiază;
- 200 lei din indemnizația pentru îngrijirea/creșterea unui copil pentru fiecare copil pentru care se achită o astfel de indemnizație;
- venituri obținute din activitatea agricolă a gospodăriilor țărănești (de fermier) precum și în gospodăriile casnice auxiliare sau din activități bazate pe folosirea terenurilor agricole pentru familiile compuse doar din membri care nu sunt apti de muncă (copii; persoane încadrate într-un grad de dizabilitate; persoane care au atins vârsta de 75 de ani (62 ani pentru alocația pentru perioada rece a anului));

⁴⁵ Dar nu este ancorat nici în pragul național al sărăciei absolute nici în minimum de existență.

- indemnizația unică la nașterea copilului;
- ajutorul oferit la deces;
- plăți oferite la lichidarea consecințelor calamităților naturale sau situațiilor excepționale;
- cheltuieli de deplasare în limitele normelor stabilite de Guvern;
- indemnizația unică de încadrare a șomerilor, în baza contractului individual de muncă, în localitățile situate la o distanță de 30 km de la localitatea în care își au domiciliul, egală cu un salariu mediu pe economie pentru anul precedent;
- indemnizația unică de instalare a șomerilor care se încadrează, în baza contractului individual de muncă, într-o altă localitate, egală cu 3 salarii medii pe economie pentru anul precedent;
- ajutorul social, ajutorul pentru perioada rece a anului, suportul unic, suportul financiar de stat, ajutorul material din bugetele de toate nivelurile, inclusiv din fondurile locale și/sau Fondul de susținere a populației, care are destinație specială – suport material oferit persoanelor social vulnerabile din Fondul de susținere a populației.

Indicatorii de bunăstare (sau indicatorii proxy) reprezintă al doilea element utilizat în determinarea eligibilității familiei/gospodăriei pentru Ajutor social și includ un set de puncte ce trebuie să fie luate în considerație, atât: componența familiei/gospodăriei, cât și bunurile mobile și imobile deținute și/sau utilizate, precum și unele caracteristici ale locuinței, cum ar fi: (i) consumul de gaz de către o familie/gospodărie și modalitatea de utilizare: prin rețeaua centralizată și/sau în butelii; și (ii) principala sursă de apă caldă în locuință: rețea publică, boiler electric sau pe gaz, boiler pe lemne sau cărbune, sau lipsa de apă caldă. Astfel scorul obținut prin cumularea punctelor obținute de familie/gospodărie nu trebuie să depășească scorul stabilit de Guvern pentru anul de referință, în caz contrar aceasta își pierde eligibilitatea. Scorul stabilit pentru 2022 este de 94,10 puncte, ceea ce reprezintă o creștere cu 2,82 puncte în comparație cu anul anterior (a se vedea *Tabelul 13 de mai jos*).

Tabelul 13. EVOLUȚIA SCORULUI INDICATORILOR DE BUNĂSTARE AI FAMILIEI/GOSPODĂRIEI DEFAVORIZATE

	2019	2020	2021	2022
Scorul indicatorilor de bunăstare a familiei	85,64	88,46	91,28	94,10

Sursa: p.29 din HG. 1167/2008

Deși Ajutorul Social este la moment considerat a fi unul din cele mai bine direcționate programe de asistență socială, totuși, acesta nu poate reduce dependența familiilor/gospodăriilor defavorizate de aceste prestații, de îndată ce acestea intră în sistem, ele rămân acolo pe o perioadă lungă de timp⁴⁶. Conform datelor Ministerului Muncii și Protecției Sociale, circa 78 mii de familii/gospodării defavorizate au beneficiat de Ajutor social în 2019 (sau circa 168 mii persoane)⁴⁷.

III.2.2. Ajutorul pentru perioada rece a anului (APRA)

În pofida faptului că este definit în mod explicit ca fiind direcționat spre sărăcia energetică, ajutorul pentru perioada rece a anului (APRA) este menit să susțină gospodăriile pe parcursul celor cinci

⁴⁶ Dreptul la Ajutor social bazat pe cerere de aplicare este stabilit pentru o perioadă de până la 2 ani, dar este revizuit o dată la 12 luni pentru a identifica orice schimbare care ar putea influența dreptul la această prestație și cuantumul stabilit pentru prestația dată. Astfel, dacă nu survin schimbări timp de 12 luni, la expirarea perioadei menționate, familia/gospodăria defavorizată săracă continuă să fie eligibilă și poate depune o nouă cerere pentru acordarea acestei prestații.

⁴⁷ MMPS (2020). Raportul Social Anual 2019.

luni reci ale anului din noiembrie până-n martie, atunci când acestea sunt cel mai vulnerabile din perspectiva energetică. APRA reprezintă o componentă a Programului Ajutor Social și este oferit familiilor/gospodăriilor defavorizate în mod simultan cu Ajutor social și în aceleași condiții. Trebuie de menționat că în cazul prestației date, pentru a evalua eligibilitatea familiei/gospodăriei defavorizate, VLMG este mărit de 2,2 ori⁴⁸ însumând 2361,2 lei din 01 octombrie, 2021 (*a se vedea Tabelul 10 de mai jos pentru dinamica creșterii VLMG pentru APRA*). Suma APRA este de 500 lei lunar, însă în scopul susținerii familiilor/gospodăriilor defavorizate drept rezultat al creșterii prețurilor la energie, prin derogare, în perioada 01 noiembrie 2021 – 31 martie 2022, suma prestației date este de 700 lei pe lună. Pe parcursul perioadei date, APRA este stabilit pentru familiile/gospodăriile defavorizate, venitul lunar mediu al căror este mai mic de VLMG majorat de 2,6 ori și în evaluarea eligibilității nu este aplicat scorul indicatorilor de bunăstare.⁴⁹

Tabelul 14. EVOLUȚIA CUANTUMULUI VLMG PENTRU DETERMINAREA ELIGIBILITĂȚII PENTRU APRA

	1.04.2019	1.04.2020	1.04.2021	1.10.2021
Cuquantumul VLMG (lei MDL)	1056	1107	1151	1196
Multiplicator pentru APRA	1,95	2,2	2,2	2,2
Cuquantumul VLMG pentru APRA (lei MDL)	2059.2	2435.4	2532.2	2631.2

Sursa: art. 151 din Legea nr. 133/2008

În 2020, numărul beneficiarilor APRA a fost de circa 200 mii de familii/gospodării defavorizate.

III.2.3. Profilul beneficiarilor Ajutorului Social și APRA

Datele privind solicitarea Ajutorului Social (AS) și a ajutorului pentru perioada rece a anului (APRA) au fost utilizate pentru procesul de vizualizare și analiză a datelor. Setul de date conține informații pentru anii 2020-2021. În baza setului a fost creat panoul de vizualizare în care datele au fost agregate în baza locației (APL) și raioanelor administrative.

La moment, Guvernul oferă suport celor care au nevoie în baza mecanismelor Ajutor Social și APRA, care sunt complementare. O analiză detaliată a beneficiarilor finali ai unor astfel de programe din 2020 este oferită mai jos în Figurile 35-36.

48 Prin Legea nr. 155/2019, din 01.01.2020 multiplicatorul pentru VLMG utilizat în stabilirea dreptului la ajutor pentru perioada rece a anului a fost majorat de la 1,95 la 2,2. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119315&lang=ro

49 Legea nr. 190/2021 privind modificarea condițiilor de stabilire și acordare a ajutorului pentru perioada rece a anului https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129680&lang=ro

Figura 35. PREZENTAREA ACOPERIRII SIIAS/APRA PENTRU ANUL 2020

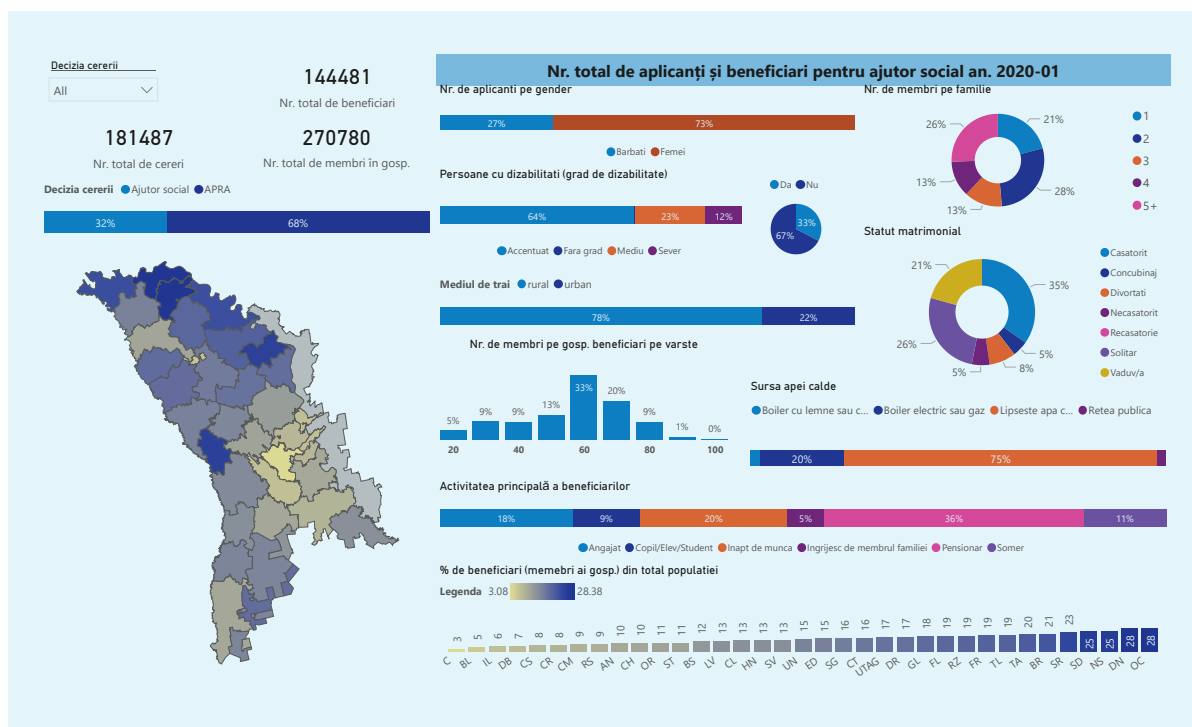
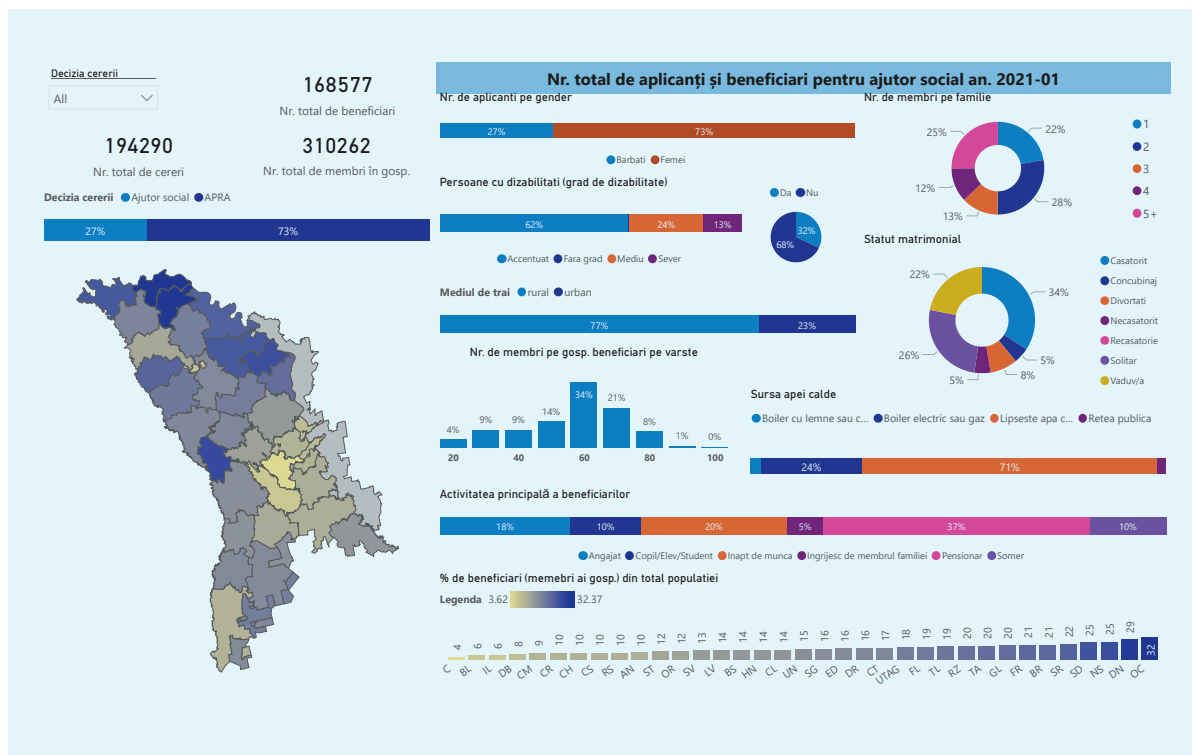

Figura 36. PREZENTAREA ACOPERIRII SIIAS/APRA PENTRU ANUL 2021

Imaginile ne arată distribuția cererilor pentru perioada 2020-2021 în raport cu populația totală conform Recensământului din 2014. Conform datelor, cererile pentru ajutor sunt prezente mai cu seamă în nordul țării, în special Dondușeni și Ocnița, cât și Nisporeni.

Din aceste evidențe poate fi dedus un tablou cu toate dezagregările disponibile de date și o sinteză a ideilor cheie, incluzând o vizualizare a următorilor parametri:

- Urban și rural
 - ⅔ din solicitanți sunt din mediul rural
 - din perspectiva teritorială, nordul țării înregistrează cele mai multe cereri

Distribuția ajutorului după gen, persoane cu dizabilități

- ⅔ din cereri sunt depuse de femei
- peste jumătate din cei care depun cereri sunt pensionari și 32% sunt persoane cu dizabilități
 - din numărul total de cereri depuse de persoanele cu dizabilități, 60% sunt cu grad accentuat de dizabilitate

III.2.4. Susținere social monetar pentru familii/persoane defavorizate

Asistența monetară acordată în cadrul suportului social pentru familii/persoane defavorizate⁵⁰ face parte din pachetul minim de servicii sociale⁵¹ și reprezintă o sumă bănească nerambursabilă și neimpozabilă care se acordă printr-o plată unică și/sau lunară pentru o perioadă determinată, dar nu mai mare de 6 luni. Quantumul suportului social monetar nu depășește 6000 lei. Scopul acestuia este de a preveni/reduce/depăși situația dificilă cu care se confruntă familiile/persoanele defavorizate pentru a reduce marginalizarea și excluderea lor socială. Suportul monetar este acordat pentru:

- reparația locuinței și/sau reparația/construcția sobei;
- adaptarea locuinței la necesitățile familiei/persoanei defavorizate;
- procurarea combustibilului pentru prepararea hranei și pentru încălzire în sezonul rece;
- procurarea mobilierului adaptat la necesități, precum și
- alte necesități stabilite în planul individualizat de asistență pentru beneficiar.

Trebuie de menționat că pentru familiile beneficiare de ajutor social/ajutor pentru perioada rece a anului, la stabilirea dreptului la suport monetar se vor lua în considerare necesitățile menționate în acordul de cooperare semnat de către beneficiar și structura teritorială de asistență socială, evitându-se dublarea asistenței acordate.

III.2.5. Compensațiile pe factură

Pentru a reduce efectele șocului generat de majorarea prețurilor la gaze naturale asupra populației și pentru a spori protecția socială a populației, la finele 2021 Guvernul a implementat mecanismul de compensații pe factură pentru diferența de prețuri la gaze naturale/energie termică utilizate în perioada rece a anului (noiembrie-decembrie 2021; ianuarie-martie 2022)⁵². Conform acestui mecanism, calcularea compensației pe factură a diferenței de preț este realizată de furnizorii de

50 Hotărârea Guvernului nr. 716/2018 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social de suport monetar adresat familiilor/persoanelor defavorizate.
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125330&lang=ro

51 Hotărârea Guvernului nr. 800/2018 pentru aprobarea pachetului minim de servicii sociale și modificarea Regulamentului cu privire la modulul de stabilire și plată a ajutorului material.
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113486&lang=ro

52 Legea nr. 192/2021 privind compensarea diferenței de preț pentru consumul gazelor naturale/energiei termice în perioada rece a anului https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129682&lang=ro

gaze naturale, furnizorii de agent termic și/sau intermediarii de decontare. Procesul de achitare a compensației diferenței de preț calculate este realizat de Ministerul Muncii și Protecției Sociale, prin transferul mijloacelor financiare bugetare aprobate în acest scop (294 milioane lei din fondul de rezervă a Guvernului pentru februarie-martie 2022⁵³) către conturile de decontare ale furnizorilor.

Astfel, fiecare gospodărie – consumator de gaze naturale (prin derogare de la prevederile legale în perioada ianuarie-martie 2022) este compensată pe factură pentru diferența de preț drept urmare a majorării prețurilor reglementate pentru aprovizionarea cu gaze naturale în proporție de: (i) 79, 8% din primii 50m3 consumați pe lună și (ii) 69,5% pentru următorii 100m3 consumați peste primii 50m3 consumați pe lună⁵⁴. În cazul consumatorilor-gospodării conectate la sistemul de încălzire centralizată (pentru încălzire și pregătirea apei calde), acestea sunt compensate cu 80% din diferența de preț drept urmare a majorării tarifelor reglementate pentru încălzire pentru un volum lunar consumat de până la 1, 5 Gcal inclusiv.

Acest mecanism de compensare este implementat în paralel cu APRA și este similar celui implementat în municipiul Chișinău, însă compensațiile sunt acordate în baza unor principii universale, fără a stabili careva criterii speciale de eligibilitate și fără a fi direcționate spre grupurile vulnerabile în sărăcie energetică, ceea ce sugerează irosirea de resurse financiare și necesitatea de a revizui și îmbunătăți măsurile date.

III.2.6. Asistența financiară pentru mecanismul de resurse energetice în municipiul Chișinău

Un model specific pentru a compensa grupurile vulnerabile pentru costurile asociate cu tarifele majorate la resursele energetice menite pentru utilități este implementat în municipiul Chișinău⁵⁵. Conform modelului respectiv, pe parcursul perioadei reci a anului sunt compensate următoarele costuri:

- gaz natural și electricitatea utilizate pentru încălzire și apă caldă (suma de 500 lei);
- încălzire centralizată și aprovizionare cu apă caldă menajeră (40% lunar din suma calculată conform tarifului în vigoare pentru energie termică).

Ajutorul financiar pentru furnizarea energiei termice (apă caldă și încălzire) se acordă prin transferarea mijloacelor financiare la conturile de decontare ale: (i) furnizorilor/prestatorilor de serviciu (în cazul contractelor directe încheiate cu consumatorii); (ii) intermediarilor la efectuarea decontărilor (în cazul contractelor încheiate între administratorii fondului de locuințe și consumatori), în baza contractelor încheiate între autoritatea abilitată și furnizori/prestatori și intermediari la efectuarea decontărilor.

La rândul său, *ajutorul financiar pentru furnizarea gazelor naturale pentru încălzire autonomă și prepararea apei calde pentru sezonul rece* se acordă cu transferarea mijloacelor financiare la conturile preturilor de sector, a primăriilor satelor (comunelor) și orașelor din cadrul municipiului Chișinău, cu acordarea ulterioară a mijloacelor financiare beneficiarilor în numerar.

Trebuie de menționat că *ajutorul financiar pentru achitarea energiei electrice folosite la încălzirea locuinței și prepararea apei calde* se acordă în condițiile în care consumatorul dispune de autorizația

53 Dispoziția nr. 4 din 18.02.2022 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova. https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/dispozitia_cse_nr.4_18.02.2022.pdf

54 Dispoziția nr. 7 din 04.03.2022 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova. https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/dispozitia_7.pdf

55 Decizia Consiliul Municipal Chișinău nr. 8/12 of 12.10.2021 cu privire la aprobarea Regulamentului privind acordarea ajutorului financiar pentru unele categorii de cetățeni din municipiul Chișinău la efectuarea plăților pentru resursele energetice și serviciile comunale. <https://www.chisinau.md/doct.php?l=ro&idc=408&id=35859>

furnizorului pentru utilizarea energiei electrice în aceste scopuri și nu dispune de altă sursă de încălzire.

Al doilea element al modelului de compensare în municipiu este *ajutorul financiar pentru servicii comunale*, care este oferit categoriilor defavorizate pe tot parcursul anului, pentru a acoperi: (i) diferența în urma majorării tarifului pentru transportarea deșeurilor menajere solide pentru un locatar la bloc (3,65 lei lunar, pentru fiecare locatar) și în sectorul privat (7,30 lei lunar pentru fiecare locatar); și (ii) diferența în cota parte⁵⁶ de 10,69 lei fiecare per 1m3 de apă suplimentar calculat.

Ajutorul financiar pentru alimentarea cu apă caldă și canalizare (cota parte) și pentru acoperirea diferenței drept rezultat al majorării tarifului pentru transportarea deșeurilor menajere solide este oferit prin transferul mijloacelor financiare la contul de decontare al S.A. "Apă-Canal Chișinău" și contul de decontare al ÎM Regia „Salubritate”.

Persoanele cu venit lunar per persoană pentru anul fiscal ce precedă data depunerii cererii ce nu depășește 3000 lei și în cazul tinerilor⁵⁷ - 5000 lei sunt eligibile pentru a obține ajutorul financiar acordat categoriilor defavorizate. De asemenea, persoanele care au fost incluse în sistemul de compensare pentru efectuarea plăților pentru resursele energetice pe parcursul sezonului rece 2020/2021 vor continua să beneficieze de acest suport pe parcursul sezonului rece al anului curent, fără a depune o cerere în scopul dat, dacă continuă să satisfacă criteriile de eligibilitate pentru asistența respectivă.

Venitul lunar per persoană (VLP) se calculează prin însumarea tuturor veniturilor obținute pentru anul fiscal precedent de către toți membrii familiei, persoanele cu domiciliu legal înregistrate în locuința beneficiarului, cu împărțirea la numărul de locatari și 12 luni .

Următoarele alocații sociale nu sunt luate în calcul la determinarea venitului lunar per persoană: (i) indemnizația unică la nașterea copilului; (ii) alocația pentru înmormântare; (iii) asistența socială oferită la lichidarea consecințelor calamităților naturale sau circumstanțelor excepționale; (iv) alocațiile sociale prevăzute pentru invalizii de gradul I – pentru însoțire și îngrijire la domiciliu, cât și (v) cheltuielile de deplasare și indemnizațiile unice (în limitele normelor stabilite de Guvern).

În 2021 numărul total de beneficiari ai acestui ajutor financiar au fost 27476 de gospodării cu un buget total aprobat de 72,95 mi. MDL.

⁵⁶ Cota parte – plata pentru volumul de apă calculat adițional, după distribuția per fiecare apartament, diferența între volumul de apă înregistrat conform contorului comun instalat la conexiunea cu blocul de locuit și volumul de apă indicat de contoarele individuale ale locatarilor.

⁵⁷ Ambii sau unul din soți a atins vârsta de 35 de ani sau familia este compusă dintr-un singur părinte, care n-a atins vârsta respectivă.

IV. Principalele constatări și recomandări

IV.1. Definiția și măsurarea sărăciei energetice

IV.1.1. Avantajele și limitările abordărilor analizate pentru definirea și măsurarea sărăciei energetice

Sumarul rezultatelor pentru toate abordările este prezentat în Tabelul de mai jos.

Tabelul 15. SUMARUL REZULTATELOR PENTRU TOATE ABORDĂRILE

	Incidența sărăciei energetice în totalul populației (2020)	Eligibilitatea APRA	Acoperirea APRA
Abordarea 10%	57,2%	35,3%	17,1%
Abordarea ponderii duble a mediane	12,0%	57,5%	23,7%
Corelarea între consumul de energie și venit	9,0%	72,5%	19,3%

Analiza relevă o serie de avantaje și limitări pentru fiecare abordare propusă pentru măsurarea sărăciei energetice a gospodăriilor în Moldova. Rezumatul acestora este prezentat mai jos.

Tabelul 16. AVANTAJELE ȘI LIMITĂRILE ABORDĂRILOR PRIVIND SĂRĂCIA ENERGETICĂ

Abordările privind sărăcia energetică	Avantaje	Limitări
“abordarea 10%”	● Simplu de definit și măsurat SE, cât și de implementat mecanismul de compensare ● Acoperire extrem de mare a mecanismului de suport	● Abordare în mare parte învechită ● Incidența SE în Moldova ar ajunge la 63% din populație, pe când incidența SE peste 50% este contrară recomandărilor Secretariatului Comunității Energetice. ● Poate să nu capteze extremele statistice: poate include gospodăriile cu “consum luxos de energie” (case individuale mari, bazine, saune, etc.), și să excludă gospodăriile cu consum foarte redus din contul bunăstării.
“abordarea ponderii duble a mediane”	● Definește sărăcia energetică în raport cu alți membri ai unei societăți specifice ● Ține cont de evoluția creșterii nivelului general de confort (și consum de energie) al societății	● Incidența SE în Moldova ar fi mai mică de 10% din populație în 2021, ceea ce este mai puțin decât acoperirea mecanismului existent APRA. ● Poate să nu capteze extremele statistice: poate include gospodăriile cu “consum luxos de energie” (case individuale mari, bazine, saune, etc.), și să excludă gospodăriile cu consum foarte redus din contul bunăstării.

Abordările privind sărăcia energetică	Avantaje	Limitări
“abordarea corelării consumului de energice cu venitul”	● O bună direcționare: țintește populația cu nivel redus de venit ● Creează baza pentru definirea coșului minim de consum energetic	● Acoperire redusă: incidența SE în Moldova ar fi de circa 9% din populație în 2021, ceea ce este mai puțin decât acoperirea mecanismului existent APRA ● Prin definiție captează gospodăriile cu consum minim de energie (nivel de supraviețuire), care este mult probabil să fie sub nivelul de trai decent

IV.1.2. Abordarea nouă propusă pentru definirea sărăciei energetice (SE)

Documentele strategice elaborate și actualizate în cadrul angajamentelor internaționale ale Moldovei menționează problemele vizând sărăcia energetică fără o elaborare ulterioară a criteriilor, măsurilor și responsabilităților pentru atenuarea acestora. Aspectele legale ale problemei vizând sărăcia energetică sunt la moment acoperite de legislația din domeniul energetic și asistență socială. Legislația din sectorul energetic (Legea cu privire la energie, Legea cu privire la energia electrică, Legea cu privire la gazele naturale) recunoaște categoriile de consumatori vulnerabili drept categorii defavorizate din punct de vedere social, conform legislației din domeniul asistenței sociale, și este abordată prin schemele specifice de suport din cadrul sistemului de protecție socială. Definiția sărăciei energetice oferite în Legea privind eficiența energetică acoperă toate aspectele de bază, conform celor definite în cea mai recentă Recomandare a Comisiei Europene privind sărăcia energetică (2020):

- Acces: disponibilitatea infrastructurii pentru a accesa serviciile energetice;
- Accesibilitatea financiară: puterea de cumpărare (suficiența venitului pentru a acoperi costurile resurselor energetice)
- Bunăstare: suficiența consumului de energie pentru a asigura confortul de bază și participarea socială (de ex. temperatura în locuință, utilizarea de echipament)

Totuși, definiția curentă a sărăciei energetice este mai complicată decât definiția oferită în cea mai recentă Recomandare a Comisiei Europene privind sărăcia energetică. De asemenea, pentru a se conforma obligațiilor asumate sub egida Tratatului Comunității Energetice cu privire la transpunerea Regulamentului privind guvernanța (UE) 2018/1999 (art.3), în cadrul elaborării Planului național integrat privind energia și clima, Moldova va trebuie să *“evalueze numărul gospodăriilor afectate de sărăcie energetică, ținând seama de serviciile energetice interne de care este nevoie pentru a garanta un nivel de trai minim în contextul național relevant, de politicile sociale și de alte politici pertinente existente, precum și de îndrumarea orientativă a Comisiei privind indicatorii pertinentei pentru sărăcia energetică”*.

O astfel de evaluare ar avea nevoie de definirea serviciilor energetice menajere necesare, iar noua abordare propusă ține de definirea acestor servicii pentru diferite tipuri de gospodării, în baza sursei principale de încălzire.

Motivele pentru aplicarea unei astfel de abordări diferențiate sunt:

- În Moldova, accesul la infrastructura energetică de bază (cu excepția apei calde menajere) este aproape universal: circa 100% de gospodării dispun de acces la electricitate și sunt asigurate cu o sursă de încălzire pentru perioada rece. Încălzirea reprezintă și cea mai mare pondere din consumul total de energie conform bilanțului energetic, reprezentând peste

60% din cheltuielile energetice totale ale gospodăriilor în conformitate cu CBGC pentru 2020. Pentru comparație, cel de-al doilea cel mai mare cost energetic pentru gospodărie (electricitatea) reprezintă circa 25% din cheltuielile totale pentru energie. Mai mult ca atât, spre deosebire de veniturile gospodăriilor și alte costuri energetice, costurile pentru încălzire sunt distribuite neuniform pe tot parcursul anului, plasând cea mai mare povară pe bugetele gospodăriilor pe parcursul perioadei reci (noiembrie – martie), astfel agravând vulnerabilitatea la sărăcie energetică.

- ii. În dependență de tipul încălzirii, gospodăriile cumpără diverse tipuri de combustibili/surse energetice. Deși prețurile între sursele energetice implică un anumit nivel de corelare, există diferențe semnificative atât în termeni de magnitudine a fluctuațiilor, cât și a calendarului acestora. Astfel, drept urmare a semnării noului contract cu Gazprom în octombrie 2021, prețurile la gaze naturale pentru gospodării s-au majorat de la 4,64 MDL/m³ la 11,08 în noiembrie – decembrie 2021 și 15,19 în ianuarie 2022, înregistrând o majorare generală de +227%. În același timp, prețurile la încălzirea centralizată în Chișinău au crescut de la 1122 MDL/Gcal (octombrie 2021) la 1772 (noiembrie – decembrie 2021) și 2169 (ianuarie 2022), ceea ce reprezintă o majorare de +93%. Pe parcursul aceiași perioade de timp, în Bălți, costurile la încălzirea centralizată au crescut cu „doar” +73%, pe când prețurile la electricitate pentru utilizatorii finali s-au majorat cu 23-43% (în dependență de mediul de reședință) începând cu aprilie 2022, ceea ce înseamnă că șocul prețurilor la electricitate va veni în afara perioadei reci a anului. Inutil de menționat că impactul asupra accesibilității financiare va fi extrem de diferit pentru gospodăriile care utilizează electricitatea drept principala lor sursă de încălzire în comparație cu cele care utilizează gazele naturale sau sunt conectate la încălzirea centralizată.
- iii. Din cauza particularităților tehnice, spre deosebire de consumatorii care utilizează alte surse principale de încălzire, majoritatea covârșitoare a consumatorilor conectați la încălzirea centralizată nu-și pot ajusta consumul de agent termic pentru a face față costurilor în creștere la energie. Mai mult ca atât, chiar dacă temperatura în locuințele lor este peste nivelul lor de confort, ei nu-l pot reduce decât prin deschiderea ferestrelor și de fapt irosind o parte din energia pe care sunt forțați s-o consume și s-o achite.
- iv. Schimbarea principalei surse de încălzire pentru o gospodărie de obicei necesită investiții majore, ceea ce face schimbarea extrem de dificilă, în special pentru gospodăriile sărace.

CBGC operează cu următoarele categorii de gospodării, în baza sursei lor de bază de încălzire:

- termoficare centralizată
- sistem termic propriu (autonom) [bazat pe gaze naturale]
- sobă pe gaze naturale
- sobă pe lemne, cărbune, petrol
- convector / climatizator [bazat pe electricitate]

Până la moment CBGC nu acoperă opțiunea de centrale termice locale pentru blocurile rezidențiale cu multe etaje sau un grup de blocuri drept sursă principală de încălzire. Deși astfel de sisteme sunt similare încălzirii centralizate, ele diferă după costurile lor care variază de la prețurile reglementate pentru încălzire centralizată și sunt strâns corelate cu prețurile pentru gaze naturale. Numărul unor astfel de gospodării se estimează la cel puțin 10'000.

Pe lângă indicatorii sărăciei energetice monitorizați de Eurostat, se propune de utilizat criteriile de eligibilitate pentru beneficiarii mecanismului APRA pentru a defini gospodăriile care sunt afectate de sărăcie energetică în Moldova. Va fi nevoie de actualizat mecanismul APRA (inclusiv criteriile de eligibilitate) (a se vedea Secțiunea de mai jos pentru detalii).

IV.2. Mecanisme de susținere pentru cei în sărăcie energetică

IV.2.1. Evaluarea mecanismelor curente de compensare

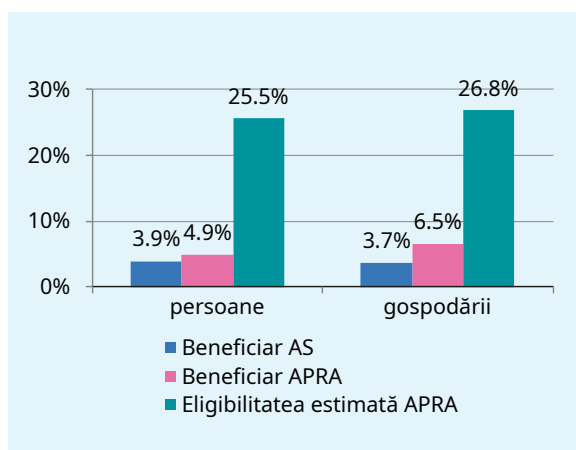
IV.2.1.1. APRA

Conform datelor CBGC din 2020, circa 3,7% din numărul total de gospodării au beneficiat pe parcursul anului de Ajutor social (ceea ce a inclus 3,9% persoane), circa 6,5% au beneficiat de APRA (4,9% persoane). În același timp, 26,8% de gospodării (25,5% persoane) au fost estimate ca fiind eligibile pentru APRA.

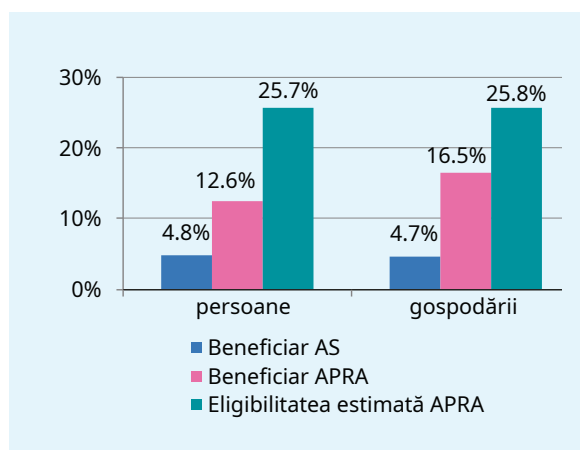
Dacă analizăm doar perioada rece a anului, care include 5 luni (decembrie, ianuarie – aprilie), atunci proporția beneficiarilor este mai pronunțată în cazul gospodăriilor ce beneficiază de APRA, constituind 16,5% de gospodării (12,6% persoane).

Figura 37. ACCES LA SUPORT SOCIAL ȘI ELIGIBILITATEA ESTIMATĂ, %

An, total

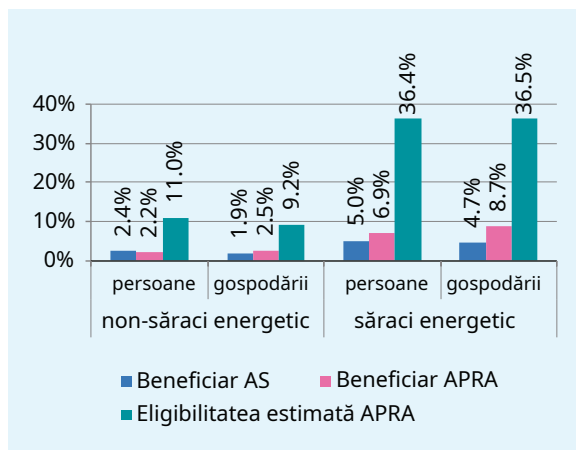
Perioada rece: decembrie, ianuarie-aprilie

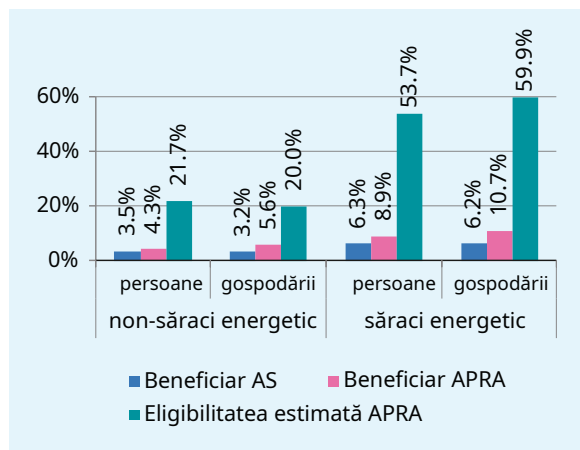
Analiza situației în raport cu cele două praguri de sărăcie energetică indică că o pondere considerabilă de gospodării printre cele în sărăcie energetică sunt estimate ca fiind eligibile pentru APRA: circa 36,5% de gospodării (36,4% persoane) din cele cu cheltuieli pentru energie > 10% din venitul disponibil, cât și 59,9% de gospodării (53,7% persoane) înregistrează cheltuieli mai mari de două ori pentru energie decât mediana.

Figura 38. ACCES LA SUPTOR SOCIAL ȘI ELIGIBILITATEA ESTIMATĂ ÎN CORELARE CU SĂRĂCIA ENERGETICĂ, TOT ANUL, %

cheltuieli pentru energie >10% din venitul disponibil

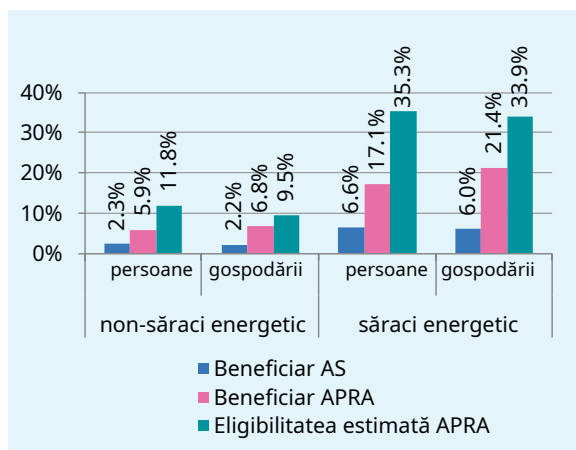
ponderea cheltuielilor pentru energie > dubla mediană (2M)

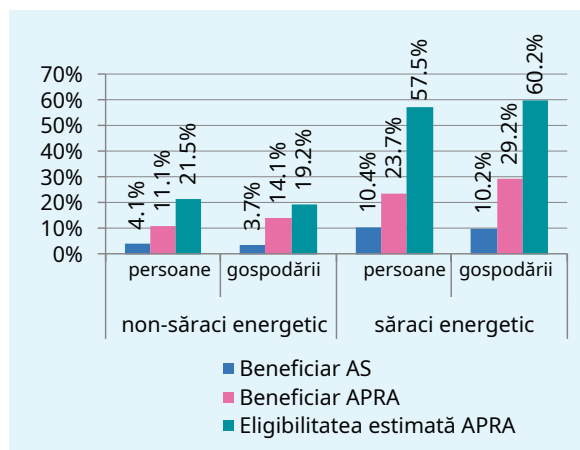
În cazul perioadei reci a anului (decembrie, ianuarie-aprilie) se înregistrează o proporție mai pronunțată pentru ambii: beneficiarii APRA și cei estimați ca fiind eligibili. Aceste proporții sunt semnificativ mai mari când se estimează sărăcia energetică în comparație cu ponderea dublă a mediei a cheltuielilor pentru energie în venitul disponibil.

Figura 39. ACCES LA SUPTOR SOCIAL ȘI ELIGIBILITATEA ESTIMATĂ ÎN CORELARE CU SĂRĂCIA ENERGETICĂ, PERIOADA RECE (DECEMBRIE, IANUARIE-APRILIE), %

cheltuieli pentru energie >10% din venitul disponibil

ponderea cheltuielilor pentru energie > dubla mediană (2M)

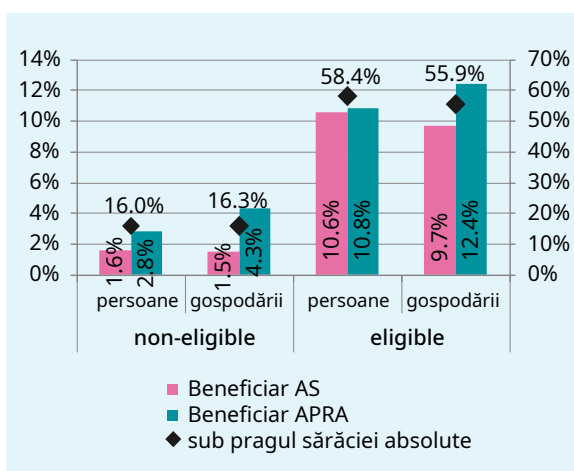

În cazul gospodăriilor considerate ca fiind eligibile pentru APRA pe tot parcursul anului, ponderea celor care de facto beneficiază atât de AS cât și de APRA este de circa 10%, atât gospodării, cât și persoane. Analizând situația doar cu referință la perioada rece a anului, observăm că circa 1/3 din gospodăriile eligibile (27,9% persoane) au beneficiat de APRA și circa 12% de gospodării și persoane de AS.

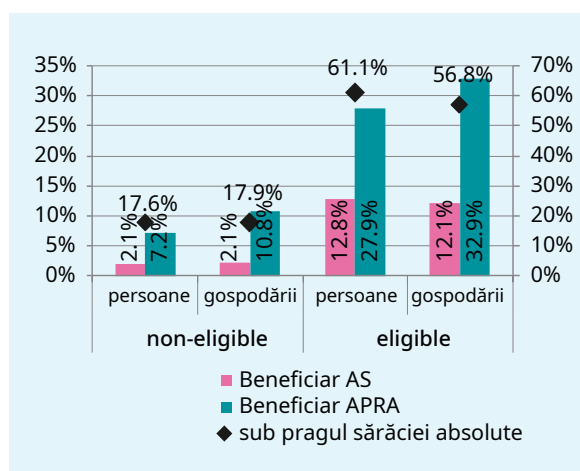
Trebuie de menționat că printre gospodăriile estimate ca fiind eligibile pentru APRA, incidența sărăciei absolute este îndeosebi de pronunțată, înregistrând circa 56% de gospodării (60% de persoane). În cazul celor ne-eligibile pentru APRA, incidența sărăciei este de circa 16% pe an și aproape 18% pe parcursul perioadei reci a anului.

Figura 40. ELIGIBILITATEA ESTIMATĂ ÎN CORELARE CU SUPORTUL SOCIAL ȘI SĂRĂCIA, %

Tot anul

Perioada rece: decembrie, ianuarie-aprilie

Analiza eligibilității și acoperirii cu APRA în baza unor abordări internaționale este prezentată mai jos.

Abordarea peste 10%

Estimările în baza CBGC prin aplicarea abordării „cheltuielilor pentru energie peste 10% din venitul disponibil” indică că în 2020 peste ¼ (sau 25,5%) de gospodării erau eligibile pentru APRA. Printre gospodăriile în sărăcie energetică, ponderea celor eligibile pentru această prestație a fost de 36,4% și 11% printre gospodăriile non-sărace energetic. Trebuie de notat faptul că situația variază nesemnificativ dacă analizăm eligibilitatea pentru APRA doar în perioada rece a anului (decembrie, ianuarie-aprilie). Astfel, ponderea gospodăriilor eligibile pentru prestația dată fiind de 25,7% din numărul total de gospodării, din care 35,3% din gospodăriile în sărăcie energetică erau eligibile și 11,8% din gospodăriile non-sărace energetic (a se vedea Figura 41).

Analiza acoperirii gospodăriilor cu APRA indică că pe parcursul anului de referință, doar 4,9% din gospodării au fost acoperite cu această prestație, sau 6,9% din gospodăriile în sărăcie energetică și 2,2% din gospodăriile non-sărace energetic. Diferențele sunt semnificativ de accentuate în cazul analizei acoperirii cu APRA în rândul gospodăriilor în perioada rece a anului. Astfel, 12,6% de gospodării erau acoperite cu APRA. În cazul gospodăriilor în sărăcie energetică, doar 17,1% au fost acoperite cu această prestație și în cazul gospodăriilor non-sărace energetic – ponderea a fost de 5,9% (a se vedea Figura 42).

Figura 41. SĂRĂCIE ENERGETICĂ “PESTE 10%” ȘI ELIGIBILITATEA APRA

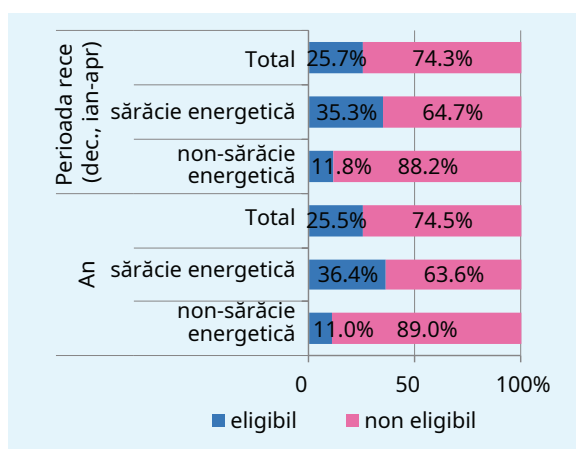
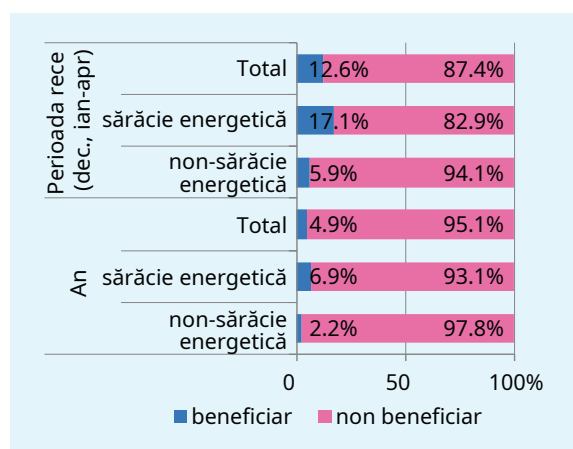

Figura 42. SĂRĂCIA ENERGETICĂ “PESTE 10%” ȘI ACOPERIREA APRA

Abordarea ponderii duble a mediane

Estimările cu aplicarea abordării de “*pondere a cheltuielilor pentru energie în venitul total de două ori mai mari decât mediana*” indică că în 2020 au fost eligibile pentru APRA peste ½ din gospodăriile în sărăcie energetică (53,7%) și peste 1/5 (21,7%) din gospodăriile non-sărace energetic. Ca și în cazul abordării “peste 10%” analizate mai sus, situația rămâne practic neschimbată dacă analizăm eligibilitatea gospodăriilor pentru APRA doar pentru perioada rece a anului, proporția gospodăriilor în sărăcie energetică fiind de 57,5% și celor non-sărace energetic – de 21,7% (a se vedea Figura 43).

În ceea ce privește acoperirea cu APRA, datele indică că pe parcursul anului de referință, doar 8,9% din gospodăriile în sărăcie energetică și 4,3% din cele non-sărace energetic au fost acoperite de această prestație. Diferențe semnificative sunt observate în acoperirea cu APRA în cazul analizei pe parcursul perioadei reci a anului, proporția gospodăriilor în sărăcie energetică fiind de 23,7% și cea a celor non-sărace energetic – de 11,1% (a se vedea Figura 44).

Figura 43. SĂRĂCIA ENERGETICĂ “ABORDAREA PONDERII DUBLE A MEDIANEI” ȘI ELIGIBILITATEA APRA

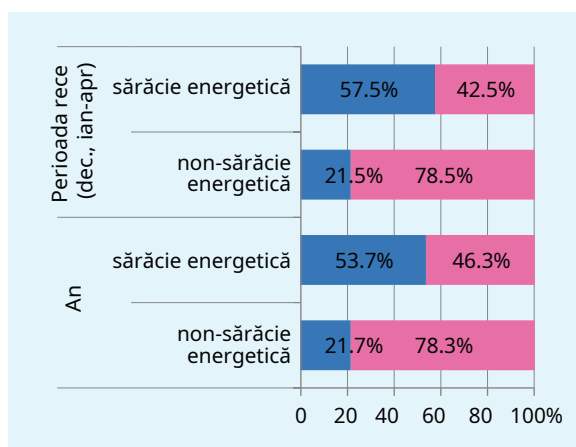
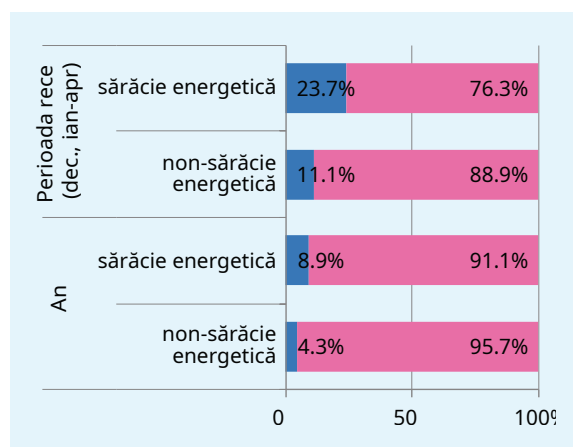

Figura 44. SĂRĂCIA ENERGETICĂ “ABORDAREA PONDERII DUBLE A MEDIANEI” ȘI ACOPERIREA APRA

Abordarea corelării între consumul de energie și venit

Conform estimărilor aplicând abordarea “corelării între consumul de energie și venit”, peste 2/3 (sau 63%) din gospodăriile în sărăcie energetică și peste 1/5 (21,8%) din cele non-sărace energetic au fost eligibile pentru APRA în 2020. Trebuie de notat faptul că analiza eligibilității pentru APRA doar pentru perioada rece a anului relevă că proporția gospodăriilor în sărăcie energetică crește până la 72,5%, pe când cea a gospodăriilor non-sărace energetic se reduce nesemnificativ, înregistrând 20,8%. (a se vedea Figura 45).

Cu privire la acoperirea cu APRA, datele indică că pe parcursul anului de referință, doar 7,9% din gospodăriile în sărăcie energetică și 4,6% din gospodăriile non-sărace energetic au fost acoperite de această prestație. Majorări semnificative sunt observate în acoperirea cu APRA în cazul analizei pe parcursul perioadei reci a anului, proporția gospodăriilor în sărăcie energetică fiind 19,3% și cea a gospodăriilor non-sărace energetic fiind de 11,8% (a se vedea Figura 46).

Figura 45. SĂRĂCIA ENERGETICĂ “ABORDAREA CORELĂRII ÎNTRE CONSUMUL DE ENERGIE ȘI VENIT” ȘI ELIGIBILITATEA APRA

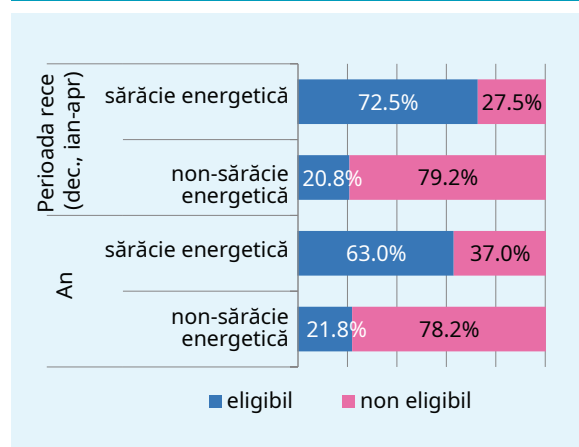
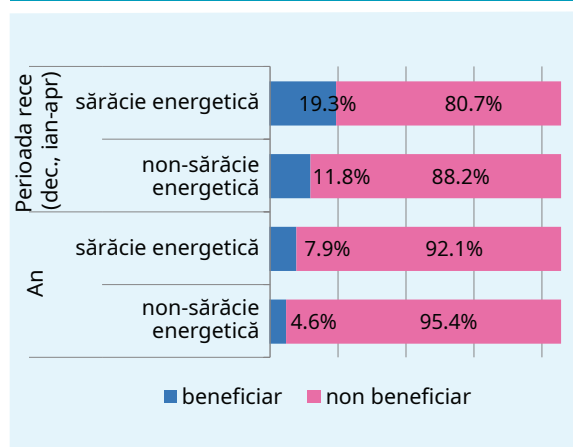

Figura 46. SĂRĂCIA ENERGETICĂ “ABORDAREA CORELĂRII ÎNTRE CONSUMUL DE ENERGIE ȘI VENIT” ȘI ACOPERIREA APRA

În concluzie, putem spune că toate cele 3 abordări analizate sugerează necesitatea de a revizui mecanismul curent de acordare a APRA pentru a spori incluziunea în suportul dat a gospodăriilor în sărăcie energetică.

IV.2.1.2. Mecanismul de finanțare pe factură

Mecanismul de finanțare pe factură introdus în noiembrie 2021 nu este o măsură de intervenție pentru sărăcia energetică și nici un mecanism pentru țintirea sărăciei în termeni de venituri, deoarece a fost aplicat tuturor consumatorilor de gaze naturale și gospodăriilor cu încălzire centralizată drept sursă de bază de încălzire, indiferent de expunerea lor la sărăcie. În pofida faptului că mecanismul de compensații pe factură este deja însoțit de opțiunea pentru ca consumatorii să se “dezaboneze” de la compensația oferită de Guvern, numărul unor astfel de “dezabonări” este extrem de mic, ceea ce înseamnă că majoritatea resurselor alocate sunt cheltuite pentru gospodării care nu sunt afectate de sărăcia energetică sau sărăcia în termeni de venit.

Se propune ca aplicarea acestui mecanism să nu fie extinsă dincolo de aprilie 2022, iar pe viitor de canalizat astfel de resurse pentru a susține doar gospodăriile afectate de sărăcie prin intermediul mecanismelor existente de protecție socială, cum ar fi APRA și Ajutor Social.

IV.2.2. Propuneri pentru ajustarea mecanismelor de suport

Sărăcia monetară și energetică este mai accentuată în mediul rural. Analiza profilului beneficiarilor de Ajutor Social și APRA în baza datelor din SIAAS, relevă că cele mai afectate de sărăcie sunt familiile / gospodăriile din mediul rural, care de cele mai deseori solicită suport din partea statului. Acest fapt este confirmat de datele CBGC privind situația ce ține de sărăcia absolută, rata căreia în mediul rural a fost în 2020 peste 35%, fiind de 2,5 ori mai mare decât în mediul urban. Datele de asemenea mai indică o vulnerabilitate mult mai accentuată a gospodăriilor rurale față de sărăcia energetică. Acestea înregistrează nu doar venituri mai mici, dar și proporții mai mari de cheltuieli pentru energie în raport cu venitul disponibil în comparație cu gospodăriile urbane. Analiza situației în baza a trei abordări (peste 10%; ponderea dublă a medianei; corelarea între consumul de energie și venit) de asemenea reflectă o incidență mai înaltă a sărăciei energetice pentru gospodăriile rurale decât cele urbane.

Sunt câțiva solicitanți de suport în partea de nord a țării. Din perspectiva geografică, datele SIAAS relevă că cea mai afectată de sărăcie este partea de nord a țării, unde sunt concentrați majoritatea solicitanților și beneficiarilor de Ajutor Social și APRA. Cea mai semnificativă pondere în rândul acestora aparține persoanelor de 60 + ani (pensionari), urmați de persoanele cu dizabilități. Circa 4/5 din totalul solicitanților de astfel de prestații sociale sunt femei. Vulnerabilitatea persoanelor vârstnice și celor cu dizabilități în mediul rural, și în special al femeilor față de sărăcie, este confirmată și de datele BNS privind îmbătrânirea populației, conform cărora coeficientul de îmbătrânire înregistrat în 2021 pentru femei a fost de 25,8%, mai mare cu 7,1 puncte procentuale în comparație cu cel pentru bărbați (18,9%)⁵⁸. În același timp, conform datelor CNAS, la începutul anului 2022, femeile au constituit peste 2/3 din numărul total de pensionari, 69,1% din numărul total de pensionari cu pensii pentru limita de vârstă și 50,7% din numărul total de beneficiari ai pensiilor pentru dizabilități. Suma pensiei medii pentru femei în sectorul agricol este cu 25,5% mai mică decât pensia în sectorul non-agricol⁵⁹ și cu 24,3% mai mică decât cuantumul pensiei medii în țară la acel moment⁶⁰. În același timp, cuantumul mediu al pensiei pentru dizabilitate în perioada analizată a fost de 1736,9 lei în comparație cu 2578,5 lei pentru pensionarii total⁶¹, acoperind minimul de existență în țară în proporție de peste 70% și în mediul rural – peste 85%⁶².

Cheltuielile pentru energie sunt dependente în mod semnificativ de sursa de încălzire în locuință. Datele de asemenea relevă că sărăcia energetică în Moldova variază în dependență de tipurile de încălzire utilizate de gospodării și veniturile lor. Gospodăriile cu venituri mici de asemenea înregistrează cele mai mici costuri pentru încălzire, deoarece acestea tind să le reducă la maximum deoarece nu le pot acoperi. Analiza sărăciei energetice după tipul sursei principale de încălzire conform celor trei abordări (peste 10%; dubla pondere a medianei; corelarea între consum de energie și venit) a indicat o incidență mai mare pentru gospodăriile care utilizează soba cu lemne, cărbune, petrol și cele ce utilizează încălzitoare, convectori și climatizatoare.

58 BNS. Coeficientul de îmbătrânire a populației, la începutul 2014-2021. Baza de date statistice. https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice__POPrec__POP010/POP011600rcl.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

59 BNS (2022). Portretul statistic al femeilor și bărbaților în Republica Moldova. <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7319>

60 Estimări în baza datelor BNS. Pensionarii și cuantumul mediu al pensiei lunare stabilite, după categorii de beneficiari și trimestre, 2015-2022. Baza de date statistice. https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__09%20PRO/PRO010080trim.px/?rxid=9a62a0d7-86c4-45da-b7e4-fecc26003802

61 Ibidem

62 BNS (2021). Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în 2020. <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7194>

Sărăcia energetică este corelată direct cu sărăcia absolută (monetară), cu câteva elemente specifice care trebuie să fie abordate în mod diferit. Din gospodăriile sub pragul sărăciei absolute, cu cheltuieli pentru energie peste 10% din venitul disponibil per adult echivalent, cele mai afectate de sărăcia energetică sunt cele ce utilizează încălzirea pe gaze naturale (sisteme autonome și sobe cu gaz). Din gospodăriile sub pragul sărăciei absolute cu cheltuieli pentru energie de două ori mai mari decât mediana ponderii cheltuielilor pentru energie în venitul disponibil, cât și în gospodăriilor cu venituri mici, sub 9% din distribuția per adult echivalent (corelarea între consumul de energie și venit), gospodăriile cele mai afectate de sărăcie sunt cele ce utilizează încălzitoare, convectori și climatizatoare.

Mecanismele existente de suport trebuie să fie revizuite și ajustate pentru a ținti mai eficient grupurile vulnerabile. Analiza relevă că deși statul a pus la dispoziția populației o serie de mecanisme de suport menite să reducă povara costurilor pentru energie pe parcursul sezonului rece, cât și pentru a reduce șocul cauzat de majorarea prețurilor la gaze în 2021, acestea sunt insuficient de adaptate pentru a capta și reduce riscul sărăciei energetice care este distinct de sărăcia în termeni monetari. Astfel, analiza APRA conform CBGC și celor trei abordări (peste 10%; ponderea dublă a mediane; corelarea între consumul de energie și venit) a relevat necesitatea de a revizui și adapta acest mecanism pentru o captare și direcționare mai bună a protecției gospodăriilor în sărăcie energetică. Mai este nevoie de revizuit și mecanismul curent pentru compensarea diferenței de preț pe factura pentru gaze naturale / energie termică (introdus la finele 2021 drept o măsură emergentă), care este implementat în paralel cu APRA, accesul la care este bazat pe principii universale fără careva elemente de țintire a celor vulnerabili față de sărăcia energetică.

Definiția curentă a sărăciei energetice în cadrul de reglementare trebuie să fie revizuită împreună cu elaborarea instrumentelor pentru monitorizare și evaluarea implementării acestora. Deși legislația națională privind eficiența energetică conține o definiție a sărăciei energetice, care întrunește toate elementele celei mai recente Recomandări a Comisiei Europene privind sărăcia energetică⁶³, aceasta nu este utilizată în cadrul de reglementare pentru domeniul energetic și cel de protecție socială. În același timp, implementarea acesteia nu poate fi monitorizată și evaluată din cauza lipsei unui set de indicatori și a metodologiilor pentru măsurare, deși Moldova și-a asumat un șir de obligații internaționale în acest sens, inclusiv Agenda 2030 și Obiectivele de Dezvoltare Durabilă. Toate acestea sunt argumente în favoarea introducerii unei definiții mai clare a sărăciei energetice în cadrul de reglementare pentru eficiența energetică: „o situație în care gospodăriile nu pot avea acces la servicii energetice esențiale, unde sistemele adecvate de încălzire, de răcire, de iluminare și de alimentare cu energie electrică sunt servicii esențiale care stau la baza unui nivel de trai decent și unei bune stări de sănătate”, care să fie însoțit de un cadru de indicatori de M&E care să monitorizeze implementarea acesteia în legislația națională conexasă, cât și evoluția acestui fenomen la nivel național, inclusiv o comparabilitate internațională.

Analiza a demonstrat că în definirea noului mecanism pentru direcționarea suportului social de stat pentru sărăcie energetică este nevoie de o abordare specifică care să se axeze pe: (i) profilul gospodăriilor în sărăcie energetică; (ii) locul lor de reședință; (iii) sursele principale de încălzire utilizate de acestea; și (iv) quantumul de venituri și cheltuieli ale gospodăriilor pentru energie. La etapa curentă, APRA este un model corespunzător în termeni de capacitate de management, acces și cost-eficiență, care poate fi adaptat și eficientizat pentru a incorpora noul mecanism de țintire. Întru realizarea obiectivului dat pot fi implementate un șir de acțiuni consistente și anume:

⁶³ Recomandarea Comisiei (UE) 2020/1563 din 14 octombrie 2020 privind sărăcia energetică.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020H1563&from=EN#d1e32-40-1>

- Menținerea mecanismului pentru acordarea APRA în același timp cu Ajutorul Social, deoarece este mai eficient în administrare de către structurile teritoriale de asistență socială, dar și mai potrivit pentru solicitanții de suport, fiind implementat în baza principiului de “ghișeu unic”. În același timp, este necesar de completat cererea unică pentru Ajutor Social și APRA cu câmpuri /indicatori pentru colectarea datelor din partea familiilor/gospodăriilor solicitante privind principalele surse de energie utilizate pentru încălzirea locuinței și pregătirea apei calde, tipurile de echipament electric folosit în gospodărie, cât și date privind cheltuielile făcute în acest scop;
- Tranziția în acordarea APRA de la o prestație în sumă fixă la o valoare diferențiată, ca și în cazul Ajutorului Social, dar cu aplicarea VLMG pentru resursele energetice și indicatorilor proxy, complementați de indicatorii de eficiență energetică;
- Ancorarea și ajustarea valorii curente a VLMG pentru Ajutor Social și APRA la minimul de existență⁶⁴, ceea ce poate fi realizat anual, treptat (de ex. în 2-3 ani) până ce va fi acoperit 100%. În cazul APRA, tranziția la VLMG cu minimul de existență este justificată de faptul că structura sa, conform Regulamentului⁶⁵ și Ghidului metodologic de calculare⁶⁶[9], include sursele energetice utilizate pentru încălzirea locuinței (grup indicator 045): încălzire centralizată, încălzire bazată pe gaze ș.a.m.d.. Aceste grupuri pot fi completate mai târziu (inclusiv pentru CBGC și alte surse de încălzire, de ex. furnizarea de încălzire dintr-un sistem izolat pentru un bloc sau grup de blocuri). În același timp, tranziția la ancorarea VLMG la minimul de existență ar putea acoperi alte șocuri sociale pe viitor.
- Modificarea cadrului de reglementare și modului de calculare a minimului de existență astfel încât acesta să fie produs de BNS în mod trimestrial.
- Actualizarea multiplicatorului pentru VLMG în APRA ținând cont de evoluția majorării de prețuri. Se propune ca acesta să fie calculat drept un coraport între consumul în perioada rece și caldă a anului.
- Profilul solicitantului/beneficiarului (pensionari, inclusiv persoane vârstnice singure, persoane cu dizabilități, etc.) trebuie să fie luat în considerație în stabilirea suportului ținut în cadrul APRA, și să fie posibil de majorat coeficientul de adult echivalent pentru persoanele cu un risc înalt de sărăcie energetică (cum ar fi persoanele singure).
- Realocarea la APRA a resurselor mecanismului curent pentru compensarea diferenței de preț pe factura la gaze naturale/energie termică, pentru a asigura principiile de direcționare a resurselor publice spre cei în sărăcie energetică, cât și evitarea dublării plăților către aceași beneficiari. În acest context, autoritățile locale din municipiul Chișinău și Bălți vor elabora și aplica mecanisme pentru a verifica și evita dublarea plăților cu APRA.
- Beneficiarii programului APRA ar putea fi considerați eligibili pentru diverse forme complementare de suport de eficiență energetică: de ex., servicii subvenționate de audit energetic, programe naționale de „rebut”, sau programe de garantare a investițiilor energetice și/sau programe de subvenționare, energie regenerabilă produsă la locul de consum, etc. În ordinea dată de idei, va fi necesar de creat o bază de date cu consumatori vulnerabili pentru a îmbunătăți evidența în acest domeniu.

64 Legea nr. 152/2012 privind minimul de existență. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=3464&lang=ro

65 HG. 285/2013 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență minimum. https://www.legis.md/search/getResults?doc_id=19426&lang=en

66 Ordinul MMPS nr. 147/2013 pentru aprobarea Ghidului metodologic cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență https://www.legis.md/search/getResults?doc_id=12102&lang=en

-
- Va fi necesar de realizat ajustări în legislația fiscală prin reintroducerea TVA pentru consumatorii-gospodării, cu posibilitatea unei rambursări, în dependență de consumul beneficiarului (inclusiv beneficiarii APRA). Acest fapt va ajuta la acumularea de resurse adiționale la buget, care ar putea fi alocate programului Ajutor Social și APRA, dar și finanța componenta de eficiență energetică din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală.